

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008

Anu Gretschel (toim.)

**Nuorten
vaikutusmahdollisuuksien
arviointi 2008**

**Menetelmän kehittäminen nuorten
näkökulman, ja päättäjien kanssa keskustelun
aikaansaamiseksi lääninhallitusten
peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20
pilottikunnassa**

**Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Helsinki, 2009**

Sisällysluettelo

Alkusanat	9
1. Johdanto	11
<i>Anu Gretschel</i>	
1 b. Nuorisolain 8 § – nuorten oikeus osallistua	16
<i>Erika Vainila</i>	
2. Pilottihankkeen valmistelu, eteneminen ja järjestelyt	20
<i>Sini Korpinen</i>	
2.1. Valmisteluprosessi	20
2.1.1. Ohjausryhmä ja yhteistyökumppanit.....	23
2.1.2. Hankkeen tavoitteiden asettaminen.....	23
2.2. Pilottikunnat.....	24
2.2.1. Pilottikuntien valinta.....	24
2.2.2. Pilottikuntiin liittyviä erityispiirteitä.....	25
2.3. Hankkeen aikataulu ja eteneminen.....	27
2.3.1. Keskustelutilaisuuksien aikataulu ja osanottajat	28
2.3.1.1. Pilottikuntien roolin muuttuminen keväästä sykyyn.....	29
2.4. Hankkeessa ja keskustelutilaisuuksien valmistelussa käytetyt aineistot	30
2.5. Hankkeen jatko vuonna 2009	31
3. Keskustelutilaisuudet ja niitä koskeva palaute	32
<i>Anu Gretschel</i>	
3.1. Keskustelutilaisuuspäivän rakenne pilottihankkeessa 2008.....	33
3.2. Keskustelutilaisuuksien järjestelyjä koskeva palaute.....	43
3.2.1. Paikalla olleet, paikalta puuttuneet.....	43
3.2.2. Keskusteluteemat tulivat peruspalveluarvioinnista ja nuorilta...51	
3.2.3. Entä jos teemat tulisivat myös kunnalta? Kohti oikea-aikaista kuulemista... ..	56
3.2.4. Tilaisuuden nuorisolähtöisyys ja kaikkien puhuminen	57
3.2.5. Tieto nuorten vaikutusmahdollisuuksista lisääntyi päivän aikana.....	62
3.2.6. Nuorilla ja päättäjillä halua valmistautua keskusteluun etukäteen	65

Anu Gretschel (toim):

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008

Kirjoittajat: Anu Gretschel, Sini Korpinen, Hannu Kareinen, Päivi Kurikka, Pia Tasanko, Erika Vainila
ja Emilia Valkonen

Projektissa yhteistyössä: Lääninhallitukset, Nuorisotutkimusverkosto, Opetusministeriö, Suomen
Kuntaliitto, Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ja Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi

Taitto: Asmo Koste

Paino: Cosmoprint

Julkaisija: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 26

ISBN 978-951-9094-86-1

Helsinki, 2009

3.2.7. Yhteenveto keskustelutilaisuuspäivä -menetelmän teknisiin yksityiskohtiin liittyvistä kehittämistarpeista	66
3.3. Aikaansaatuisten keskustelujen taso: Täyttyivätkö keskustelujen laadulliset vaatimukset?	67
3.3.1. Keskustelut keskusteluina: Ovatko nuoret varteenotettavia ja päteviä ajattelijoita ja keskustelijoita kunnallisissa asioissa?	69
3.3.2. Keskustelut neuvotteluina: tuleeko jokin muuttumaan kunnan tavoissa toimia?	80
3.3.2.1. Kuka aikoo toimia ja keneltä toimia odotetaan?	81
3.3.2.2. Nuorten aloitteista kohti yhteistä suunnittelua	85
3.3.2.3. Herätys, ai niin ne nuoret! Nuorten näkökulman parempi muistaminen ja ymmärtäminen	87
3.4. Tärkeintä olisi ylipäätään järjestää... ..	89
4. Kolumneja arviointihankkeen tuloksista	93
<i>Anu Gretschel</i>	
4.1. Mikä tekikään kunnasta hyvän?	93
4.2. On nuorten asia, joten mietitään me aikuiset asiaa hetki nuortenkin kannalta.....	96
4.3. Miksei nuorten anneta ajatella itse? Syitä ja toivonpilkahduksia	99
4.4. Loputonta vaatimista?	101
4.5. Nuorten puhetta kuraattoreista	103
4.6. Nuorten ja päättäjien kontaktipintojen kirjo, kuulemisjärjestys a oppilaskuntien uusi asema	106
5. Keskustelutilaisuuksien vaikutukset	112
<i>Emilia Valkonen</i>	
5.1. Puhekuluttuuri poliittisessa ja hallinnollisessa päätöksenteossa	113
5.2. Kevään 2008 dialogikunnat.....	114
5.2.1. Aineiston kerääminen	115
5.2.2. Aineiston analyysi	116
5.2.2.1. Nuorten aktiivisuus tilaisuuden jälkeen.....	117
5.2.2.2. Muutokset aikuisten asenteissa nuorten arvioimina.....	118
5.2.2.3. Vaikutusmahdollisuuksien kehittyminen nuorten arvioimina	119
5.2.2.4. Tilaisuuden jälkeiset konkreettiset vaikutukset nuorten arvioimina	121
5.2.2.5. Aikuisten arviot muutoksista nuorten ja heidän omista asenteissaan.....	122
5.2.2.6. Tilaisuuden jälkeiset konkreettiset vaikutukset aikuisten arvioimina	123
5.3. Syksyn 2008 dialogikunnat	124
5.3.1. Akaa 2.9.2008	124
5.3.2. Kuopio 12.9.2008.....	125
5.3.3. Jyväskylä 1.10.2008.....	127
5.3.4. Kalvola 9.10.2008	129
5.3.5. Lavia 10.10.2008	131
5.4. Vuoden 2009 kuntaliitosten ilmeneminen dialogikunnissa.....	133
5.5. Huomioita.....	135
6. Yhteenvettoa ja hankkeen tulevaisuuden pohdintaa	137
6.1. Projektisihteerin suusta	137
<i>Sini Korpinen</i>	
6.2. 360°-arviointityökalun sovellus peruspalveluiden arvioinnissa vuonna 2009?	140
<i>Sini Korpinen ja Hannu Kareinen</i>	
6.3. Lasten ja nuorten kuuleminen osaksi kunnan osallisuusstrategiaa	142
<i>Päivi Kurikka</i>	
6.4. Nuorten näkökulma syventää peruspalvelujen arviointia	145
<i>Pia Tasanko</i>	
6.5. Yhteenveto nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisen tulevaisuuden haasteista.....	147
<i>Anu Gretschel</i>	
7. Lähteet	150
8. Liitteet	152
Lausunto nuorten vaikuttajaryhmien osallistumisesta kunnan nuorisotyön arviointiin.....	152

Alkusanat

Pohjaidea tälle hankkeelle syntyi automatkalla Kekon eli Kerttu Varjon muistoseminaariin Turkuun joulukuussa 2006. Saarelan Ollin kanssa pohdimme sitä, miten silloin vielä uutta nuorisolakia ja erityisesti sen 8§:n toteutumista voitaisiin arvioida. Läänien peruspalveluiden arvioinnista saimme arvokasta tietoa, mutta miten saada myös nuoret mukaan arvioimaan tilannetta ja arvioinnissa syntyvä tieto palaamaan kunnissa tehtävän kehitystyön käyttöön?

Hankeideaa kehiteltiin jo Turussa koolle olleitten nuorisolan ihmisten kanssa, mutta varsinaisesti hankesuunnitelma kiteytyi kevään ja kesän 2007 aikana. Toteutusta pohdittiin Allianssissa yhdessä Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton, läänien, Nuorisotutkimusverkoston ja Kuntaliiton ihmisten kanssa. Keskusteluista syntyi vankka yhteinen näkemys hankkeen toteuttamisesta. Näkemys kiteytyi hankesuunnitelmaksi pitkälti tuolloin Allianssissa harjoittelua tehneen Anu Bomanin työstämänä. Kun vielä opetusministeriöstä näytettiin vihreää valoa, itse työn kimppuun päästiin vielä vuoden 2007 lopulla.

Nyt käsissämme on ensimmäisen vuoden pilotoinnin tulokset raportin muodossa. Opimme paljon menetelmän mahdollisuuksista ja rajoitteista. Saimme luotua aitoja kohtaamisia nuorten ja päättäjien välille, joissa puolin ja toisin koettiin ahaa-elämyksiä: nuorilla on paljon ajatuksia oman kotikunnan kehittämiseen ja päättäjissä halua ja kykyä ottaa nuorten ideat vakavasti työn

alle. Kaikki tilaisuudet eivät toteutuneet suunnitellusti, mutta nekin ovat pilotoinnissa tärkeitä oppimisen paikkoja.

Tähän raporttiin on koottu kokemuksia ja oppeja menneeltä vuodelta, mutta myös osallisten palautteita ja tunnelmia matkan varrelta. **Tulosten takana on pilottikuntien nuorten, nuorisotyöntekijöiden, viranhaltijoille ja luottamusmiesten sitoutuminen tähän ponnistukseen. Siitä haluan teitä kaikkia yhdessä ja erikseen kiittää.**

On aika kiittää myös dynaamista duoamme Siniä ja Anua sitoutuneesta työstä hankkeessa suunnittelusta raportointiin sekä Erikaa ja Emiliaa tärkeästä tiedonkeruusta ja hyvistä artikkeleista. Myös ohjausryhmässä ahkeroinneille Pialle, Erikille, Ullalle, Päiville, Ninalle ja Kimmolle esitän lämpimät kiitokset. Ohjausryhmä toimi oikeasti hanketta ohjaavana teidän asiantuntemuksenne turvin. Hanke on toteutunut laajan yhteistyön ansiosta, josta kiitos kaikille kumppaneille.

Tätä kirjoittaessa on varmistunut, että voimme jatkaa menetelmän kehittämistä myös vuonna 2009. Tavoitteena on hioa menetelmästä sellainen, että se on mahdollista ottaa käyttöön kaikissa kunnissa vuonna 2011. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman tavoitteen mukaisesti vuoden 2010 loppuun mennessä jokaisessa kunnassa on oltava vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmät 5-17-vuotiaille. Arviointimenetelmä on kunnille ja nuorille yksi ”kättä pitempi” tuon tavoitteen toteuttamiseksi. Projektisihteerinä hankkeessa toimii yhteisöpedagogi (AMK) Eija Kauniskangas ja hänet tavoitat sähköpostilla eija.kauniskangas@alli.fi.

Hannu Kareinen

Kehittämispäällikkö, ohjausryhmän puheenjohtaja
Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry

1. Johdanto

Anu Gretschel

Sai esille sen, mitä haluaa muuttaa. Ihmiset oli rentoja. Jos asiat oikeesti menee eteenpäin ja tulosta saadaan, niin elämä on kivaa. Mahtava tilaisuus esittää asia, mitä on halunnut muuttaa/vaikuttaa jo pitkään. Kunnan ihmiset ei oookkaan täysin kuivaa ja ilmestöntä porukkaa. (N¹, Kitee.)

Luet nyt vuoden kestäneen pilottihankkeen loppuraporttia. Kyseessä oli Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008 -hanke, jota rahoitti Opetusministeriö ja isännöi Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry. Hankkeessa työskentelivät projektisihteerit Sini Korpinen (9 kk verran) ja tutkija Anu Gretschel (3 kk). Muut toimijat hankkeessa olivat graduntekijät Erika Vainila ja Emilia Valkonen Tampereen yliopistosta, 20 arvalla valittua kuntaa ympäri Suomen sekä ohjausryhmä, joka koostui yhteistyötahojen edustajista (ks. 2. luku).

Ennen kuin luet raportin, sinun on hyvä tietää kolme asiaa.

1. Suomi on muun muassa perustus-, kunta- ja nuorisolaissa määritellyt, että kuntalaiset iästä riippumatta on otettava huomioon heitä koskevassa päätöksenteossa heidän kehitystasoaan vastaavasti. Nuorisolain 8§ mukaan, nuoria on erityisesti huomioitava nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevassa päätöksenteossa sekä kuultava heitä koskevissa asioissa.

2. Läänit ovat useamman vuoden arvioineet kuntien asukkaalleen tarjoamia peruspalveluja, mutta vasta tämän pilottihankkeen myötä tiettävästi ensi ker-

1) N= nuori, L= luottamushenkilö, V= virkamies ja M= muu aikuinen henkilö. Otteet ovat nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuspäivän palautelomakkeista ellei muuta mainita.

taa ottaneet mukaan kuntalaisia osallistumaan arviointiin. Rohkeutta osoittaa se, että mukaan ei ensimmäisenä oteta aikuisia kuntalaisia, vaan nimenomaan nuoria!

3. Vuonna 2007 läänien nuorisotoimet selvittivät peruspalveluarvionaan, kuinka nuorisolain 8§ pykälä kunnissa toteutuu. Läänit kysyivät asiaa kaikkien manner-Suomen kuntien nuorisotoimen viranhaltijoilta. Tämän nyt raportoitavan pilottihankkeen juoni on siinä, että me valitsimme lisäksi arvalla Suomesta 20 kuntaa, jossa samaa asiaa kysyttiin nuorilta. Näissä kunnissa nuoret ja kuntapäätäjät saatettiin keskenään keskustelemaan asioiden tilasta ja vertailemaan eri näkökulmia arvioitavaan asiaan.

Koko pilottihankkeen ja sitä myöten loppuraportin tehtäväksianto ja pu-naista lankaa liittyen vuoden 2007 peruspalveluarvioinnin teemaan luonnehtii myös seuraava päättäjien keskustelutyökirjan ote Sulkavalta. Samantyyppinen ote löytyy useammasta kunnasta. Keskustelupäivän aikana päättäjiltä kysyttiin ja he vastasivat:

Pitävätkö kuntanne päättäjät teidän kokemuksenne mukaan nuoria varteenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina?

Kyllä-vastaukset:

Pienessä kunnassa on paljon epämuodollisia yhteyksiä nuorten ja päättäjien kesken.

Ei-perustelut:

Virallisissa yhteyksissä nuorten kuuleminen vaikuttaa vähäiseltä.

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

Henkilökohtaisten kontaktien lisäksi parannettava myös kuntaorganisaation yhteyksiä nuorisoon.

Vaikka nuorisolain 8§:n merkitystä ja vaateita suomalaiselle yhteiskunnalle voidaan tulkita myös laajempaan vastauksena nuorten itseasiallisiin tarpeisiin toimia subjektina ja luoda mielipiteitään, näkyä toimijana yhteisössä ja ilmaista itseään niin kansalaisliikkeissä, vapaaehtoistyössä, kulttuurisessa nuorisotyössä tms., niin tämän pilottihankkeen näkökulmana on nuorten mahdollisuudet

toimia ja vaikuttaa nuorena kunnallisessa päätöksenteossa suorien ja edustuksellisten vaikutuskanavien kautta.

Tässä loppuraportissa käytetään materiaalina useita eri aineistoja:

- pilottikuntien viranhaltijoiden kyselylomakevastaus lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin kyselyyn, marraskuu 2007
- pilottikuntien nuorisovaltuustojen kyselylomakevastaus nuorisovaltuustoille osoitettuun kyselyyn, helmi-maaliskuu 2008
- nuorten keskustelutyökirjat
- päättäjien keskustelutyökirjat
- edellisten aineistojen perusteella kirjoitetut kuntaraportit
- keskustelutilaisuuksiin osallistuneiden palautelomakkeet
- tilaisuuksiin osallistuneiden kommentit tutkijan kirjoittamiin kuntaraportteihin
- opinnäytetyöntekijöiden kokoama aineisto esimerkiksi keskustelutilaisuuksien pitkän aikavälin vaikutuksista

Läänien peruspalveluarvioinnin tulosten perusteella Suomesta löytyy 222 kuntaa, joissa on nuorten vaikuttajaryhmä. Näistä kunnista noin 50:ssä nuorten vaikuttajaryhmää ei kuitenkaan kuulla. (Lääninhallitusten keskeiset arviot...2008, 155.) Näin raakaa kuvaa nuorten vaikutusmahdollisuuksista saatiin jo viranhaltijoidenkin vastauksista. Tässä pilottihankkeessa käytiin nuorten ja päättäjien (luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden) kanssa läpi, mitkä kanavista olivat paikallisesti arvioituna aidosti auki ja toiminnassa tuottaen nuorille positiivisia vaikuttamisen kokemuksia ja mitä asioiden kehittämisen eteen voitaisiin kussakin kunnassa tehdä.

Hankkeen nimestä huolimatta, tutkija tai projektisihteeri eivät kuntakierroksella tai sen jälkeen tehneet tarkkaa kahdenkymmenen kunnan paremmuusjärjestyslistausta perusteluineen nuorten vaikutusmahdollisuuksista kussakin kunnassa. Tarkkojen listausten sijaan, pilottivuoden tilaisuuksissa ja kuntaraporteissa luotettiin nuorten ja päättäjien omaan kykyyn tehdä johtopäätöksiä kehittämistarpeista yhdessä tuotetun aineiston perusteella (poikkeuksena Uusi Jyväskylä ks. kohta 3.1). Julkista tarkkaa arviota kunkin kunnan tilanteesta ei lähdetty tarkoituksella julkisesti tekemään, koska hankkeen alussa ei ollut käsitystä, miten kuntien peruspalveluarvioinnissa ilmoittamat nuorten vaikutuskanavat oikeasti kunnissa toimivat. Ennen päätelmiä hyvästä ja huonosta toiminnasta, haluttiin saada riittävästi vertailuaineistoa muista kunnista. Poik-

keuksena tähän ovat Himanka ja Ranua, joissa tilanne oli niin selvästi hyvä, että nuorille ja päättäjille uskallettiin kertoa jo keskustelutilaisuuspäivän aikana tilanteen olevan kunnassa hyvä verrattuna moneen muuhun pilottikuntaan. Himangalla päättäjät reagoivatkin jo palautelomakkeissa asiaan näin:

Oli erittäin mukava kuulla, että on lähdetty tällaiseen valtakunnalliseen nuorten vaikuttamishankkeeseen... (ja) kuulla, että Himangan kunnassa olemme edistyksellisiä nuorten vaikuttamisen suhteen. (L, Himanka.)

Paikkakunnasta saatu myönteinen kuva niin nuorten kuin viranhaltijoiden toimesta asioiden hoidosta nuorten kannalta. (L, Himanka.)

Lappeenrannan kuntaraportin kokoamisen aikaan selvisi, että myös Lappeenrannassa nuorten vaikuttamismahdollisuuksien suhteen tilanne on hyvää tasoa, jopa kenties parempi kuin Ranualla. Muut viiden parhaan joukkoon sijoittuneet kunnat ovat Jyväskylän maalaiskunta ja Jyväskylän kaupunki, vaikka niissä on tiedossa selviä kehittämistarpeitakin. Espoossa ja Porvoossa tilanne on kuntaraportin perusteella myös melkein yhtä hyvä kuin viidessä ensimmäisessä kunnassa.

Muutamassa kunnassa kerrottiin jo keskustelupäivän aikana tilanteen vaativan huomattavia toimenpiteitä. Lisäksi syksyn viimeisten keskustelutilaisuuskuntien raportteihin on tutkijan toimesta uskallettu kirjata näkyviin, jos kunnan tilanne on joidenkin kysymysten kohdalla ollut erityisen hyvä tai huono verrattuna muihin pilottikuntiin, olivathan melkein kaikkien kuntien raportit jo tuossa vaiheessa käytettävissä vertailuaineistona. Yhteenvetona todettakoon, että mitä aiemmin pilottivuonna kunnan tilaisuus järjestettiin, sitä vaikeampi sitä oli vielä verrata muihin kuntiin ellei kunta ollut erityisen huono tai erityisen hyvä kaikilla nuorten vaikuttamiseen liittyvillä osa-alueilla. Kaiken kattavaa yhteistä raporttia eri kuntien tilanteesta suhteessa toisiinsa ei ole valmistumassa vuoden 2008 pilotoinnin perusteella myöskään jälkikäteen tutkijan rajallisen aikaresurssin (3kk) takia. Kuntaraporttien antia käsitellään kuitenkin kolumnimuodossa luvussa 4. Pääasia tänä vuonna oli loppujen lopuksi keskustelutilaisuusmenetelmän kehittäminen ja testaaminen, vaikutusten arviointi sekä sen

pohtiminen, miten nuorten näkökulmaa olisi mahdollisuus tuottaa ja liittää osaksi läänien tekemää peruspalveluarviointia. Näitä osioita raportoidaan loppuraportissa luvuissa 2, 3, 5 ja 6.

Raporttimme on runsas, vaikka siirrämmekin osan nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen liittyvistä teemoista lähempään tarkasteluun ja raportointiin ensi vuoden raporttimme yhteydessä, jonka päätehtävä toki on selvittää nuorten näkökulma uuden peruspalveluarvioinnin näkökulmiin.² Tältä vuodelta syvällisesti käsittelemättä jääneet teemat ovat: nuorisotalojen tarjoamat vaikutusmahdollisuudet, verkon kautta kuuleminen, kunnan järjestämä osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvä koulutus nuorten vaikuttajaryhmille ja nuorille (ja tämän suhde koulujen yhteiskunnalliseen opetukseen), nuorten aloitteet (ja kuntien aloitteiden käsittelyn käytänteiden kehittäminen nuorisolähtöisemmiksi), nuorisojärjestöjen kuuleminen sekä 18–29-vuotiaiden nuorten suhde alle 18-vuotiaiden nuorten ja yli 30-vuotiaiden aikuisten oikeuksiin. Näihin näkökulmiin kerätään lisäaineistoa tavalla tai toisella ensi vuonna uusien, uuden peruspalveluarvioinnin myötä tulevien arviointiteemojen lisäksi. Ajallisten resurssien pienuudesta johtuen myös kirjallisuuteen perehtyminen raportin aihepiiristä on jäänyt vähälle.

Käytämme tämän vuoden raporttia pohjana ensi vuonna aihetta edelleen syventävälle uudelle raportille ja menetelmäoppaalle sekä tieteellisille artikkeleille tästä aihepiiristä. Samoin tänä vuonna tuotetut kuntaraportit toimivat pohjana ensi vuoden kuntaraporteille.

2) Lääninhallitusten peruspalveluarvioinnissa nuorisotoimen osuudessa arvioidaan vuonna 2008 (raportoidaan vuonna 2009) Nuorisolain (72/2006) 7§:ssä määrittelemiä tavoitteellisia peruspalveluja seuraavasti: Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Arvioinnista on jätetty pois työpajatoiminta, nuorten tieto- ja neuvontapalvelut sekä monikulttuurinen nuorisotoiminta, koska näistä on kerätty tai kerätään tietoa muulla tavoin. (Lääninhallitusten lähettämä kyselylomake kuntien nuorisotoimille 2008.)

1 b. Nuorisolain 8 § – nuorten oikeus osallistua

Erika Vainila

Syksyllä 2007 tein ensimmäisiä tutkimussuunnitelman luonnoksia pro gradu -tutkielmaani pohtien. Tavoitteenani oli selvittää, mitä on nuorisolain 8 §:n mukaan vajaavaltaiten nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa. Tutkimustyöni: *”Oikeus osallistua – nuorten ääni kunnissa”, Nuorisolain 8 §:n perusteella järjestettävä vajaavaltaiten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa* julkaistiin keväällä 2008.

Tutkimustulokset perustuvat osallistumisoikeuksien ja erityisesti nuorisolain 8 §:n sisällön syvälliseen tutkimiseen. Nuorisolain 8 §:n mukaan nuorille *tulee järjestää* mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Nuorten ja kunnan organisaation kannalta tutkimuksen tarkoitus oli antaa perustaa sille, miten kunnan asioissa eri-ikäisten yhteistyötä tulee kehittää ja toteuttaa. Esittelen seuraavassa tutkimukseni tuloksia erityisesti vajaavaltaiten nuorten vaikuttamisjärjestelmien osalta. Nostan myös esiin ajankohtaisia esimerkkejä osallisuusjärjestelmän suunnittelusta ja rakentamisesta osaksi kunnan toimintaa.

Hyvin hoidettu nuorisotyö kuuluu kunnan tehtäviin, ja kunnallisen itsehallinnon mukaisesti jokainen kunta päättää nuorisotyöstään ja -politiikastaan. Tutkimustulosten perusteella nuorten osallistumisoikeudet ovat kuntien toi-

minnassa ja päätöksenteossa nuorisolain 8 §:n perustuen entistä vahvemmat. Nuorisolain 8 § on nuorten osallistumisen suhteen kuntalain osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevaa 27 §:ä velvoittavampi. Nuorisolain 8 § erittelee ja säätää asiat, joissa nuorten kohdalla osallistumismahdollisuuksien järjestämistä edellytetään. Kuntalain 27 § antaa valtuustoille vain veloitteen huolehtia siitä, että kunnan asukkailla on mahdollisuuksia osallistua suoraan kunnan toimintaan. Lisäksi kuntalain 27 §:ssä on annettu esimerkinomaisia keinoja osallistumismahdollisuuksista. Nuorisolain 8 §:n veloitteiden täyttämiseksi *nuorille on järjestettävä* mahdollisuus osallistua.

Valtuusto ohjaa merkittävästi nuorten osallistumismahdollisuuksien järjestämistä ja organisointia kunnassa kunnan ylintä päätösvaltaa käyttävänä ja päätösvaltaa johtosäännöillä delegeivana toimielimenä. Vaikka nuorille järjestettävät mahdollisuudet osallistua ja tulla kuulluksi ovat säädettyjen lakien rajoissa kuntakohtaisia, tulee kunnassa olla nuorista koostuva nuorten edustuksellinen osallistumisjärjestelmä, jotta nuorten kuuleminen käytännössä toteutuu. Nuorisolain 8 §:n mukaisen osallistumisjärjestelmän voidaan nähdä toteuttavan nuorten edustuksellista demokratiaa kunnassa nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyn ja nuorten kuulemista koskettavien asioiden osalta.

Nuorisolain valmistelupapereissa esitettiin useita järjestelmiä, joissa nuoret ovat edustettuina, ja joiden kautta kunnat voivat järjestää nuorten kuulemisen ja osallistumisen. Erilainen ”vaikuttajaryhmätoiminta” on nähty myös kunnissa vastauksena nuorisolain 8 §:n toteuttamisessa. Tämä ilmeni esimerkiksi lääninhallitusten toimesta kuntiin vuonna 2007 tehdyn peruspalvelujen arvioinnin raporttien tuloksista (Lääninhallitusten keskeiset arviot...2007). Myös Valtioneuvoston hyväksymän nuorisolakiin perustuvan ”Lapsi- ja nuorisopolitiittisen kehittämisohjelman 2007–2011” tavoitteena on, että vuoden 2010 loppuun mennessä kaikissa kunnissa on aktiivisessa käytössä 5-17-vuotiaiden vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmä, joka toimii eri-ikäisten lasten ja nuorten edellytysten mukaisesti. Tätä tavoitetta tukee verkkodemokratiavälineiden kehittäminen. Kehittämisohjelman tavoitteena on lisäksi vahvistaa muun muassa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten edellytyksiä osallistua oman elinympäristönsä ja arkensa rakentumiseen, sekä kuulla ylioppilas- ja opiskelijakuntia aktiivisesti niitä koskettavissa asioissa. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007.).

Nuorisolaissa nuoriksi on määritelty kaikki alle 29-vuotiaat, joten vaikuttajaryhmän tulee täyttääkseen nuorisolain 8 §:n veloitteen olla ryhmä, joka edustaa hyvin erilaisissa elämänvaiheissa olevia lapsia ja nuoria. Käytännössä näin ei kuitenkaan kovinkaan usein ole, vaan nykyiset vaikuttajaryhmät muodostuvat nuorista, jotka ovat vähintään yläkouluikäisiä. Vaikuttajaryhmille tulee luoda toimivat puitteet, ja ryhmä tulee kytkeä osaksi kunnan toimintaa, jotta toiminnan jatkuvuus, luotettavuus ja järjestelmien kehittäminen on mahdollista. Tärkeää on, että vaikuttajaryhmän rinnalla ja sen kanssa yhteistyössä toimii muita nuorten ryhmittymiä. Joissakin kunnissa eri-ikäisillä on omat vaikuttajaryhmänsä, esimerkiksi nuorisovaltuusto ja lastenparlamentti.

Se, että nuoria koskevien asioiden käsittelyssä on edustettuina ja tulee kuulluiksi kaiken ikäiset nuoret, voidaan toteuttaa myös seuraavasti: Vaikuttajaryhmän rinnalle kytetään osaksi kunnallista päätöksentekoa esimerkiksi kouluissa toteutettava oppilaskuntatoiminta ja koulun oppilaiden mahdollisuus osallistua kouluissa heitä koskevien asioiden käsittelyyn. Koulun oppilaat voivat esimerkiksi muodostaa yhteisen nuorten kannan heitä koskevasta asiasta, joka välitetään kunnan päätöksentekijöille. Lisäksi kouluissa oppilaat pääsevät aikaisempaa enemmän vaikuttamaan koulukohtaiseen päätöksentekoon kun osallistumiskäytäntöjä toteutetaan myös koulujen sisäisissä asioissa. Myös päiväkodeissa tulee huomioida lasten osallistuminen päiväkodin toimintaan.

Jokaisella nuorella on oltava myös suoria keinoja vaikuttaa ja osallistua kunnan toimintaan ja päätöksentekoon. Suoran osallistumisen oikeus nuorilla on jo kuntalain 27 §:ään perustuen, mutta sen voidaan nähdä vahvistuneen erityisesti nuoria koskevien nuorisolain 8 §:n tarkoittamien asioiden osalta. Kuntien on huolehdittava siitä, että yksittäisillä nuorilla on mahdollisuus tulla kuulluksi esimerkiksi nuorisotilatoiminnassa, sähköisiä kuulemisjärjestelmiä ylläpitämällä, kuulemalla nuoria avoimissa foorumeissa, sekä ottamalla nuoria mukaan lauta- ja johtokuntatoimintaan. Lisäksi on huolehdittava siitä, että nuorilla on muiden kuntalaisten tavoin kuntalain 28 §:n mukainen mahdollisuus tehdä aloitteita.

Olen päässyt seuraamaan *”Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arviointihankkeen 2008”* yhteydessä hankkeeseen kuuluvien Akaan ja Jyväskylän kaupunkien osallistumisjärjestelmien kehittymistä ja toimintaa. Akaan kaupunki oli osallisena omassa tutkimuksessani siltä osin kun tutkin nuorisolain 8 §:n vaikutuksia käytännössä. Akaan kaupunki syntyi Toijalan ja Viialan yhdisty-

sä vuonna 2007. Samalla perustettiin myös Akaan nuorisovaltuusto. Toijalassa toiminut Nuorten edustajisto lopetti toimintansa, mutta sen 1997 valmistelema edustajiston toimintasääntö oli Toijalan ja Viialan nuorisotoimen yhdessä valmisteleman Akaan nuorisovaltuuston toimintasäännön perustana. Toimintasääntö hyväksyttiin kaupunginhallituksen päätöksellä uuden Akaan nuorisovaltuuston toimintasäännöksi. Akaan nuorisovaltuustolle ollaan valmistelemaan erillistä budjettia ensivuodeksi, ja uuden nuorisovaltuuston vaalit olivat äskettäin.

Jyväskylä on myös uudistunut alueena, ja tällä hetkellä kaupungissa suunnitellaan nuorille uutta ”osallisuusmallia”. Sekä Jyväskylässä että Jyväskylän maalaiskunnassa on ollut aktiivista nuorten vaikuttajaryhmätoimintaa, ja nyt ”uudessa” Jyväskylässä onkin tarkoituksena kehittää toimintaa entisestään. Toimintamallin kehittämisessä on nähdäkseni keskeistä jo olemassa olevien kanavien ja osallistumismahdollisuuksien verkostoiminen uuden nuoria edustavan ryhmän toimintaan siten, että kaupungin eri alueiden nuorten äänet tulevat kuuluviin niin nuorten keskinäisessä toiminnassa kuin nuorten ja kaupungin päättäjien välisessä yhteistyössä.

Osallistumisen organisointi ja vastuun jakaminen osallistumistoiminnan toteuttamisessa vaativat kuntien omaa aktiivisuutta ja avointa kunnallista päätöksentekoa, jotta osallistumismahdollisuudet kunnassa olisivat hyvin suunniteltuja toimivia, ja läpinäkyviä kanavia, joita myös nuoret käyttäisivät. Kunnissa on rohkeasti jaettava vastuuta nuorille, ja pyrittävä entistä tehokkaammin nykyisten veloitteiden pohjalta osallistumisoikeuksien yhdenvertaiseen toteuttamiseen.

Nuorisolain 8 §:n tarkoitus ei ole asettaa nuoria kuulemisen osalta muita kuntalaisia etuoikeutetumpaan asemaan, vaan vahvistaa nuorten oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua nuoria koskevien asioiden käsittelyyn. Vajaavaltaiten nuorten äänet eivät kuulu kunnassa kuntalaisia edustavan valtuuston valinnassa. Tämän vuoksi nuorten kuulemisen ja osallistumisen voidaan katsoa kuuluvan osaksi kunnan toimintaa ja edellyttävän erityisesti hyvän hallinnon, hallinnon avoimuuden ja toiminnan läpinäkyvyyden periaatteiden noudattamista.

2. Pilottihankkeen valmistelu, eteneminen ja järjestelyt

Sini Korpinen

2.1. Valmisteluprosessi

Keskustelu nuorten arvion liittämistä osaksi kuntien peruspalveluiden arviointia sai alkunsa vuoden 2007 alussa. Tuolloin keskustelua käytiin useiden eri tahojen kesken. Ne muodostivat myöhemmin verkoston, jossa hanke muutettiin sellaiseksi kuin siitä lopulta tuli. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – NUVA ry antoi pyynnöstä lausunnon (liite 1) 23.2.2007 opetusministeriön nuorisoyksikölle vastaten omasta näkökulmastaan kysymykseen, onko nuorisovaltuustojen arvio kunnallisista peruspalveluista mahdollista liittää osaksi peruspalveluiden arviointia siten, että nuorisolain kahdeksannen pykälän peräänkuuluttama kuuleminen toteutuisi myös alueellisella tasolla. Lausunnoissaan Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto esitti kevyttä arviointiversiota, jossa nuorten vaikuttajaryhmät olisivat vastanneet valmiiksi strukturoituun lomakeeseen, jonka sitten keskusjärjestö tai muu taho olisi analysoinut tai laittanut eteenpäin.

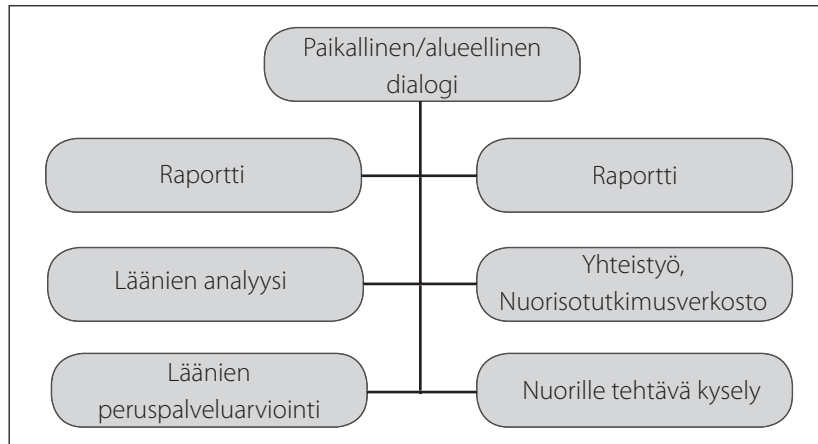
Nuorisotutkimusverkoston tutkija Anu Gretschel oli lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin raporteista vuodelta 2003 huomannut läänien suunnittelevan arvioivansa tulevaisuudessa nuorten vaikuttamisen tilaa kunnissa

muutoinkin kuin kysymällä, onko kunnassa nuorisovaltuusto (Oulun läänin peruspalvelujen...2003, 86). Gretschel alkoi pohdiskella, mitä nämä muut kysymykset voisivat olla. Perusteellista pohtimistyötä varten hän kokosi tutkijoiden, kuntien nuorisotoimien, osallisuushankkeiden, Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton ja puoluepoliittisten nuorisojärjestöjen edustajista työryhmän, joka kokoontui neljä kertaa loppuvuonna 2005 ja alkuvuonna 2006. Työryhmän kokoamaa arviointimallia alettiin nimittää ”Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi” -malliksi. Mallia testattiin yhdessä pilottikunnassa (ks. Gretschel 2006). Konkreettisen arviointisapluunan lisäksi yksi tärkeimmistä ryhmän tuloksista oli, että nuorten vaikutusmahdollisuuksien toteutumista voidaan arvioida vain monitahoisesti: monitahoarviointina nuorisovaltuustojen, oppilaskuntien hallitusten, nuorisotalojen talotoimikuntien tms. tai nuorisotalolla käyvien nuorten, nuorisohjaajien, oppilaskuntien ohjaavien opettajien, sekä nuoris- ja sivistystoimen, kunnan- ja/tai kehittämis- yms. johtajan näkemysten perusteella. Myöhemmin arviointisapluunaan aiottiin liittää myös luottamushenkilöiden arvion kysyminen. Työryhmän työskentelystä pidettiin tietoisena Oulun ja Itä-Suomen läänien nuorisotoimien edustajia, Kimmo Aaltonen Opetusministeriöstä, Kuntaliiton Päivi Kurikkaa ja Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman ohjelmajohtajaa Seppo Niemelää. Arviointimalli on julkaistu www.kommentti.fi -palstalla (ks. Gretschel 2006b).³

Vuoden 2007 keväällä pidettiin yhteistyötapaamisia, joihin osallistui lähinnä Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton, Kuntaliiton, lääninhallitusten ja Allianssi ry:n jaostojen ja toimiston väkeä sekä Nuorisotutkimusverkoston tutkija Anu Gretschel. Noissa tapaamisissa keskusteltiin toteuttamistavasta ja siitä, miten nuorten arvioinnin jälkeen varmistettaisiin tulosten palautuminen ja hyödyntäminen kuntatasolla. Tavoitteena oli, että tulokset aiheuttaisivat kunnissa keskustelua, jolloin arvio ei jäisi ”roikkumaan ilmaan” ja siten irralliseksi. Tuolloin rakenteeksi vahvistui aika lailla kuviossa 1 yksinkertaistetusti esitetty Allianssi

3) On hieman epäselvää, oliko Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointia pohtineella työryhmän työllä nyt raportoivan hankkeen synnyssä muuta osaa tai arpaakin, että Hannu Kareista informoitiin työryhmän tekemästä työstä hänen palatessaan Allianssi ry:n kehittämispäälliköksi alkuvuonna 2007. Joka tapauksessa työryhmän tuotokset olivat pohjana läänien työskentelylle vuoden 2007 peruspalveluarvioinnin sapluunan työstössä ja ryhmän vetäjä Gretschel myös kommentoi läänien tekemää kysymyslomaketta työryhmän työn näkökulmasta.

ry:n kehittämispäällikkö Hannu Kareisen tekemä malli, joka oli ohjenuorana läpi projektin toteutuksen.

Kuvio 1. Yksinkertaistettu malli arviointirakenteesta, Hannu Kareinen

Arviointihankkeelle haettiin rahoitusta opetusministeriöstä Allianssi ry:n kautta, joka otti selkeästi jo vuonna 2007 koordinoivan roolin hankkeesta. Hankkeelle palkattiin joulukuussa 2007 Allianssin toimesta ja opetusministeriön tukemana projektisihteeri, jonka tehtävänä oli tehdä aluksi projektisuunnitelma ja huolehtia yhteistyöverkoston informoimisesta. Vuoden 2008 aikana hankkeeseen ja sen toimintoihin liittyvät käytännön järjestelyt olivat hänen ja valittujen pilottikuntien vastuulla.

Hankkeen nimeksi muotoutui Allianssin rahoitusanomukseen ja vuoden 2008 toimintasuunnitelmaan Nuorten osallistumismahdollisuuksien arviointihanke. Alkuvaiheessa vuotta hankkeen nimeksi vaihdettiin virallisiin tiedotteisiin ja kirjeisiin Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arviointihanke, sillä kyse oli enemmänkin nuorten vaikutusmahdollisuuksien arvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa kuin pelkistä osallistumismahdollisuuksista sinänsä. Vaikuttamismahdollisuudet ja vaikuttavuus ovat enemmän laatua mittaavia termejä kuin osallistumismahdollisuudet. Vuonna 2009 Allianssi ry:n toimintasuunnitelmaan on tämän hankkeen jatkon nimeksi merkitty Kuntien peruspalveluiden arvioinnin kehittämishanke. Tähän nimeen päädyttiin siksi, että

pohjimmiltaan kyse on nimenomaan peruspalveluiden ja niiden arvioinnin kehittämisestä nuorten näkökulmasta.

2.1.1. Ohjausryhmä ja yhteistyökumppanit

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arviointihankkeelle koottiin yhteistyökumppaneista vuoden 2007 loppupuolella koottu ohjausryhmä, joka kokoontui yhdessä keskustelemaan hankkeen tavoitteista ja etenemisestä. Kaiken kaikkiaan ohjausryhmä kokoontui viisi kertaa. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi kehittämispäällikkö Hannu Kareinen ja sihteerinä projektisihteeri Sini Korpinen. Muita ohjausryhmän jäseniä olivat Pia Tasanko (Etelä-Suomen lääninhallitus), Erik Häggman (Länsi-Suomen lääninhallitus), Ulla Konttinen (Allianssin kansalaistoiminnan ja nuorisotyön jaosto), Eeva Räsänen (Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto), tutkija Anu Gretschel (Nuorisotutkimusverkosto), Päivi Kurikka (Kuntaliitto) sekä osan vuotta ennen virkavapaataan Nina af Hällström (opetusministeriö). Tämän lisäksi ohjausryhmän kokoukseen osallistui Sami Myllyniemi (Nuorisotutkimusverkosto) ja gradujensa tiimoilta Tampereen yliopiston opiskelijat Emilia Valkonen ja Erika Vainila sekä opetusministeriöstä Kimmo Aaltonen kerran.

2.1.2. Hankkeen tavoitteiden asettaminen

Hankkeen alkuvaiheessa käytiin runsaasti keskustelua siitä, mikä hankkeen keskeisen tuloksen ja tavoitteen tulisi olla. Pilottihankkeen keskeiseksi ja ensisijaiseksi tavoitteeksi nousi uuden arviointimallin tms. menetelmän luominen ja testaaminen nuorilla ja nuorten vaikuttajaryhmillä. Samalla kysymys oli siitä, onko nuorten arvio ylipäätään mahdollista liittää osaksi peruspalveluiden arviointia ja jos, niin millä reunaehdoilla ja edellytyksillä. Toiseksi keskeiseksi tavoitteeksi asetettiin nuorten vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen paitsi kunnallisella myös alueellisella tasolla. Koska jo Hannu Kareisen alkuperäisestä mallista (kuvio 1) käy ilmi, nuorten ja päättäjien välistä keskustelua oli luotava kuntaan arvioinnin jälkeen, kolmanneksi tavoitteeksi nousi keskustelumenetelmän luominen ja hiominen. Itse keskustelutilaisuuksista etenkin keväällä

saatu palaute vaikutti keskustelumenetelmän muotoutumiseen. Alkuperäiseen prosessikaavioon verrattuna keskustelutilaisuuspäivistä itsestään tuli olennainen osa itse arviointia.

2.2. Pilottikunnat

2.2.1. Pilottikuntien valinta

Ohjausryhmän ensimmäisiä päätöksiä oli, miten hankkeen 20 pilottikuntaa valittaisiin. Ensimmäisissä kokouksissa vahvistui, että kunnat valittaisiin satunnaisesti niistä kunnista, joissa läänien tekemän kuntien peruspalveluiden arvioinnin tulosten mukaan toimi nuorten vaikuttajaryhmä, esimerkiksi nuorisovaltuusto. Talotoimikunta- ja oppilaskuntanuorten äänen kuuluminen päätettiin tietoisesti jättää keskustelutilaisuusvaiheeseen, jotta itse kyselyn tekeminen ja kohdistaminen olisi helpompaa. Lisäksi ratkaisua tuki vuoden 2007 loppupuolella tehdyn peruspalveluiden arvioinnin kohdistaminen juuri lasten ja nuorten kuulemis-, vaikuttamis- ja osallistumisjärjestelmiin, nuorten vaikuttajaryhmien toimintaan ja nuorten kuulemiseen kunnallisessa päätöksenteossa.

Otanta tehtiin käytännössä siten, että kaikista yli 50 000 asukkaan kunnista valittiin satunnaisesti viisi, samoin kuin alle 5 000 asukkaan kunnista, kuitenkin siten, että ainoastaan Lapin maakunnasta valittiin kaksi kuntaa. Loput kunnat, joiden asukasluku asettui 5 000 ja 50 000 väliin ja joissa oli nuorten vaikuttajaryhmä, jaoteltiin maakunnittain. Jokaisesta maakunnasta, josta ei jo ollut pilottikuntaa, arvottiin yksi kunta mukaan. Asukasluvut tarkistettiin Kuntaliiton sivuilta, joille tieto oli päivitetty 31.12.2007. Näin saimme mukaan erikokoisia kuntia. Lisäksi mukaan mahtui yksi ruotsinkielinen kunta ja yksi kaksikielinen kunta.

Seuraavat 20 kuntaa valittiin mukaan:

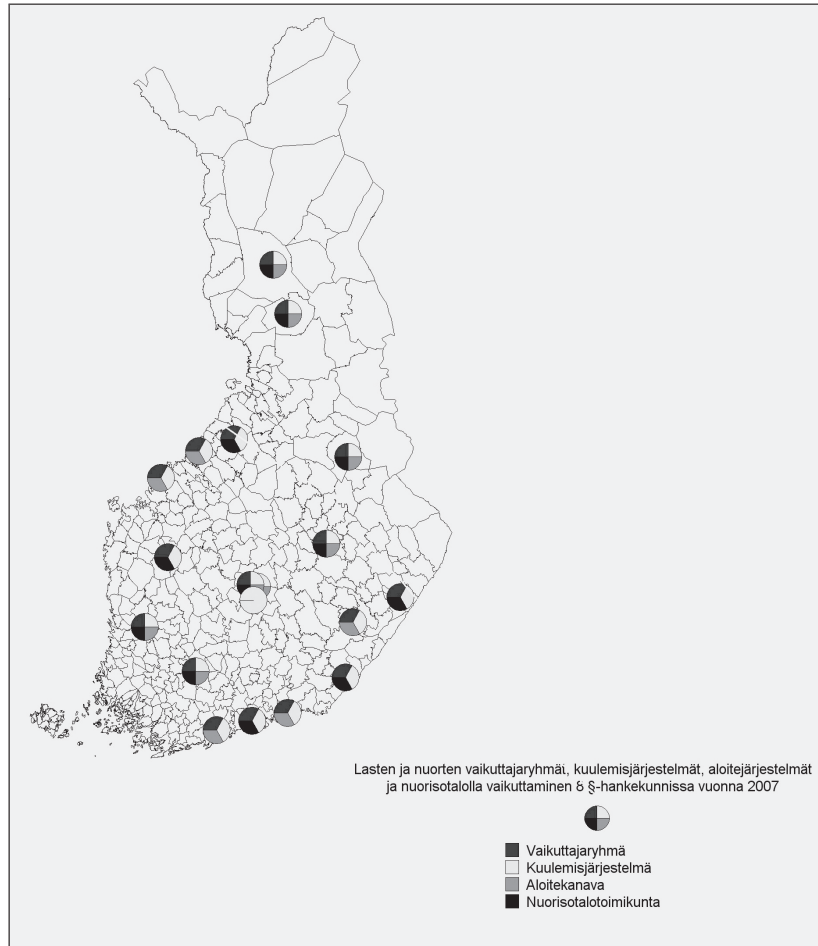
Rovaniemi, Lapin maakunta
Kuopio, Pohjois-Savon maakunta
Jyväskylä, Keski-Suomen maakunta
Lappeenranta, Etelä-Karjalan maakunta
Espoo, Uudenmaan maakunta

Pyhtää, Kymenlaakson maakunta
Porvoo, Itä-Uudenmaan maakunta
Orimattila, Päijät-Hämeen maakunta
Seinäjoki, Etelä-Pohjanmaan maakunta
Akaa, Pirkanmaan maakunta
Korsholm/Mustasaari, Pohjanmaan maakunta
Naantali, Varsinais-Suomen maakunta
Kitee, Pohjois-Karjalan maakunta
Sotkamo, Kainuun maakunta
Oulainen, Pohjois-Pohjanmaan maakunta
Ranua, Lapin maakunta
Hauho, Kanta-Hämeen maakunta
Himanka, Keski-Pohjanmaan maakunta
Lavia, Satakunnan maakunta
Sulkava, Etelä-Savon maakunta

Lapin maakunnasta toiseksi kunnaksi Rovaniemen lisäksi arvottiin alun perin Muonio, mutta heidän kanssaan selvisi jo ensimmäisen keskustelun aikana, että toimivaa nuorten vaikuttajaryhmää ei peruspalveluiden arviointivastauksista poiketen ole. Myös Hauholta ja Mustasaaresta ilmoitettiin pian otannan jälkeen, ettei sieltä haluta mukaan, jolloin näiden tilalle arvottiin Kalvola ja Pietarsaari. Lisäksi Naantali ja Orimattila putosivat hankkeesta pois omasta halustaan, mutta niiden putoaminen tapahtui niin myöhäisessä vaiheessa hanketta, ettei tilalle arvottu enää uusia kuntia. Näin ollen Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakunnista ei loppuvaiheessa enää ollut mukana yhtään kuntaa. Kuviossa 2 olevassa kartassa on esitetty pilottikuntien sijainti. Lisäksi siihen on merkitty kaikki vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmät, jotka kunnan nuorilla oli valintahetkellä peruspalveluiden arvioinnin mukaan käytössään viranhaltijoiden vastausten perusteella.

2.2.2. Pilottikuntiin liittyviä erityispiirteitä

Kuntakentällä tapahtuvat muutokset antoivat oman elementtinsä liittyen pilottikuntien kanssa työskentelyyn. Esimerkiksi Hauholla ei koettu hanketta heidän paikkakunnallaan mielekkääksi siksi, että kunta on liittymässä vuoden

Kuvio 2. Kartta lopullisista pilottikunnista ja niiden vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmistä vuonna 2007. (Lähde: Lääninhallitusten peruspalveluarviointi 2007).

2009 alusta Hämeenlinnaan. Kuriositeettina kuitenkin mainittakoon, että tilalle valikoitunut Kalvola on täsmälleen samassa tilanteessa – myös Kalvolasta tulee osa Hämeenlinnaa vuonna 2009. Kuntaliitokset vaikuttivat myös muiden kuntien osalta. Esimerkiksi Jyväskylä halusi jo alusta asti nostaa kuntaliitoksen yhdeksi tärkeäksi osaksi keskustelutilaisuutta, mistä johtuen Jyväskylän maalaiskunta ja Korpilahti otettiin myös mukaan tarkasteluun heti vuoden alku-

puolella. Jyväskylän maalaiskunnan Nuorten Äänelle toimitettiin kyselylomake samalla tavalla kuin Jyväskylän Nuorten Foorumille. Korpilahdella ei toiminut nuorten vaikuttajaryhmää. Oulaisten kunta on yksi sisäministeriön listaamasta 15 kriisikunnasta, mutta tämä ei käytännön järjestelyissä juurikaan näkynyt. Kuntayhtymät jäivät keskustelutilaisuuksien valmisteluvaiheessa täysin huomiotta. Esimerkiksi Kiteellä ja Sotkamossa keskusteltiin koulutuspalveluista, joista osan molemmat kunnat hoitavat koulutuskuntayhtymän kautta. Näihin kysymyksiin olisi tarvittu vastaamaan päättäjiä, joilla olisi ollut kokemusta kuntayhtymässä toimimisesta.

2.3. Hankkeen aikataulu ja eteneminen

Aluksi kysely valmisteltiin ohjausryhmän kesken. Kyselyn teemat noudattelivat lääninhallitusten peruspalvelukyselytyöryhmän valitsemia teemoja, eli kunnallisilta viranhaltijoilta (jotka kunnissa peruspalvelukyselyihin vastaavat) ja nuorilta, tässä tapauksessa siis nuorten vaikuttajaryhmiltä, pyrittiin kysymään samoista aiheista. Näin vastausten vertaileminen analysointivaiheessa oli mahdollisimman helppoa.

Pilottikunniksi valikoituneiden kuntien nuorten vaikuttajaryhmille tehtävä kysely toteutettiin verkkopohjaisena webropol-kyselynä, lääninhallitusten peruspalveluiden arviointien tapaan. Vaikuttajaryhmille toimitettiin helmikuun alussa sähköpostitse linkki, jonka avaamalla he pääsivät vastaamaan kyselyyn. Kyselyyn oli mahdollista vastata joko suomeksi tai ruotsiksi, riippuen kunnan virallisesta kielestä ja/tai nuorten vaikuttajaryhmän toimintakielestä. Myös entiset vaikuttajaryhmän jäsenet olivat joissakin kunnissa arvioinnissa mukana. Suosittelimme, että erityisesti silloin, jos nuorten vaikuttajaryhmän jäsenet ovat vaihtuneet 1.10.2007 jälkeen, kyselylomakkeen vastaamiseen otetaan mukaan edellisen kauden jäseniä.

Pilottikuntien nuorten vaikuttajaryhmien vastauksia analysoitiin tutkija Anu Gretschelin toimesta helmi-huhtikuun aikana. Analysoinnissa nuorten ja kuntien vastauksia verrattiin toisiinsa, jolloin saatiin selkeä kuva siitä, ajattelevatko nuoret ja aikuiset kuntansa asioista samalla tavalla. Tästä analyysistä syntyivät kuntakohittaiset tiivistelmät, joita käytettiin materiaalina myös keskustelutilaisuuksissa. Syksyn tilaisuuksien osalta tiivistelmät kokosi projektisihteeri Sini Korpinen.

2.3.1. Keskustelutilaisuuksien aikataulu ja osanottajat

Yksi hankkeen tärkeimmistä tavoitteista oli siis luoda kuntaan aitoa keskustelua nuorten ja aikuisten (päättäjien) välille, ja dialogivaihe olikin osaltaan koko arvioinnin tärkein vaihe. Pilottikunnissa järjestettiin keskustelutilaisuus, jossa kyselyn tulokset purettiin. Keskustelutilaisuuksista, kuten myös kyselyn tuloksista koostettiin kuntakohtaiset raportit, jotka kunta sai käyttöönsä hyödynnettäväksi nuorten osallisuuden kehittämisessä.

Keskustelutilaisuudet koostuivat kahdesta osasta. Aamupäivällä paikalle kutsuttujen nuorten kanssa käytiin läpi sekä kunnalta että kunnan nuorten vaikuttajaryhmältä saatuja vastauksia, ja heräteltiin keskustelua vaikuttamisen tilasta kunnassa yleisesti. Iltapäivällä paikalle saapui myös kunnan päättäjii, joiden kanssa nuoret kävivät yhdessä läpi sekä kyselyiden tuloksia että aamupäivällä heränneitä ajatuksia.

Osa keskustelutilaisuuksista järjestettiin keväällä ja osa syksyllä. Kunkin kunnan kanssa allekirjoitettiin sopimus, jossa kunnat sitoutuivat huolehtimaan käytännönjärjestelyistä ja Allianssi ry raportoinnista. Lisäksi syksyn kunnat sitoutuivat lähettämään vastuuhenkilönsä koulutukseen Akaaseen, jonka tavoitteena oli, että kukin kunta pystyisi vetämään keskustelutilaisuuden oman henkilökunnan voimin. Useista sattumuksista johtuen keväällä pidettiin huomattavasti vähemmän tilaisuuksia kuin syksyllä, vaikka työn suunniteltiin ja kautuvan tasapuolisesti koko kaudelle. Keskustelutilaisuudet pidettiin kunnissa seuraavassa aikataulussa:

Kitee 2.4. (Paikalla 9 nuorta, 4 luottamushenkilöä ja 3 virkamiestä)
Sotkamo 23.4. (Paikalla 9 nuorta, 6 luottamushenkilöä ja 4 virkamiestä)
Rovaniemi 25.4. (Paikalla 18 nuorta, 1 luottamushenkilö ja 4 virkamiestä)
Oulainen 7.5. (Paikalla 10 nuorta, 2 luottamushenkilöä ja 2 virkamiestä)
Himanka 8.5. (Paikalla 18 nuorta, 6 luottamushenkilöä ja 2 virkamiestä)
Akaa 2.9. (Paikalla 9 nuorta ja 8 luottamushenkilöä)
Kuopio 12.9. (Paikalla 16 nuorta ja 1 virkamies)
Lappeenranta 16.9. (Paikalla 23 nuorta, 8 luottamushenkilöä ja 11 virkamiestä)
Pyhtää 17.9. (Paikalla 22 nuorta, 6 luottamushenkilöä ja 1 virkamies)
Porvoo 23.9. (Paikalla 25 nuorta, 6 luottamushenkilöä ja 5 virkamiestä)

Seinäjoki 29.9. (Paikalla 9 nuorta ja 5 virkamiestä)
Pietarsaari 30.9. (Paikalla 18 nuorta, 3 luottamushenkilöä ja 4 virkamiestä)
Jyväskylä (+ Jyväskylän mlk ja Korpilahti) 1.10. (Paikalla 26 nuorta, 3 luottamushenkilöä ja 21 virkamiestä)
Sulkava 2.10. (Paikalla 30 nuorta, 4 luottamushenkilöä ja 2 virkamiestä)
Ranua 6.10. (Paikalla 26 nuorta, 8 luottamushenkilöä ja 7 virkamiestä)
Espoo 7.10. (Paikalla 49 nuorta, 4 luottamushenkilöä ja 6 virkamiestä)
Kalvola 9.10. (Paikalla 20 nuorta, 7 luottamushenkilöä ja 1 virkamies)
Lavia 10.10. (Paikalla 10 nuorta, 6 luottamushenkilöä ja 1 virkamies)

Vaikka alun perin nuorille suunnattuun kyselyyn vastasivatkin nuorten vaikuttajaryhmän jäsenet, oli tarkoituksena saada keskustelutilaisuuksiin laaja edustus nuoria myös muilta tahoilta, kuten oppilaskunnista ja talotoimikunnista. Kuntia ohjeistettiin, että paikalle olisi hyvä kutsua nuoria eri tahoista yhteensä noin 30–50 kappaletta. Päättäjii ohjeistettiin hankkimaan paikalle noin kymmenen. Keskustelutilaisuuksien osanottajamäärät ja osallistujajoukon koostumus vaihtelivat runsaastikin. Esimerkiksi joissakin keskustelutilaisuuksissa ei ollut läsnä nuorisovaltuutettuja ollenkaan, jolloin keskustelu käytiin esimerkiksi ainoastaan sellaisten nuorten kesken, joilla ei välttämättä ollut kunnallisesta vaikuttamistyöstä kokemusta laisinkaan (esim. Kitee).

Keskustelutilaisuudet tavoittivat yhteensä 302 nuorta, 78 luottamushenkilöä ja 80 virkamiestä. Nuorisovaltuutettuja kaikissa tilaisuuksissa oli paikalla yhteensä 118, oppilaskuntatoimijoita 205, nuorisotalojen tilatoimikuntien edustajia 3 ja nuorisojärjestöistä 13 nuorta. Niin kutsuttuja järjestäytymättömiä nuoria, jotka eivät tulleet minkään edellä mainitun tahon kautta, oli keskustelutilaisuuksissa yhteensä 43. Osa nuorista kuului esimerkiksi sekä nuorisovaltuustoon että oppilaskuntaan, mikä selittää eri tahojen edustajien yhteenlasketun luvun poikkeamisen kaikkien nuorten määrästä.

2.3.1.1. Pilottikuntien roolin muuttuminen keväästä syksyyn

Kevään ja syksyn kuntien välillä oli selkeä ero siinä, millaisen roolin kunta keskustelutilaisuuksien järjestelyissä otti. Alun perin ajatuksena oli, että kaikissa keskustelutilaisuuksissa, niiden ajankohdasta riippumatta, tilaisuuden vetäjä

olisi tullut Allianssi ry:n kautta. Ohjausryhmässä vahvistui kuitenkin loppukeväästä tahto kokeilla, miten hyvin ja itsenäisesti keskustelutilaisuudet hoituisivat kuntien itsensä vetäminä. Niinpä syksyn kuntien kanssa sovittiin, että he hoitaisivat keskustelun vetämisen ja johtamisen itse. Mainittakoon kuitenkin, että joillekin kunnille tarjottiin resurssipulasta johtuen mahdollisuus saada keskustelun vetäjä Allianssi ry:n kautta, sillä tarkoituksena ei ollut kuitenkaan ylittää minkään kunnan käytettävissä olevia resursseja. Syksyn dialogikunnat oppivat enemmän nuorten ja päättäjien välisen keskustelutilaisuuden järjestämisestä ja vetämisestä.

Syksyllä keskustelutilaisuutensa järjestäville kunnille ja niiden vastuuhenkilöille järjestettiin koulutus 1.9. Akaassa Pirkanmaalla. Koulutuksessa käytiin läpi kaikki päättäjien ja nuorten välisten keskustelutilaisuuksien läpivetämiseen ja johtamiseen liittyvät asiat kevään pilottikuntien kokemusten pohjalta. Päivän kouluttajana toimi tutkija Anu Gretschel. Koulutustilaisuudesta saatu palaute oli hyvää, ja sieltä saatuja tietoja on kunnissa mahdollisuus käyttää jatkossa myös tämän hankkeen jälkeen. Koulutusmenetelmä on lisäksi sellainen, jota tullaan hankkeen jatkossa varmasti hyödyntämään, jotta kunnat voisivat itsenäisesti lisätä nuorten ja päättäjien välistä vuorovaikutusta.

2.4. Hankkeessa ja keskustelutilaisuuksien valmistelussa käytetyt aineistot

Aineistoa nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arvioimiseen kunnissa hankittiin eri menetelmin sekä hankkeen toimijoiden omasta että eri yhteistyötoimien toimesta. Ensisijaisena materiaalina hankkeessa käytettiin lääninhallituksen toteuttaman nuorisotoimissa tehdyn peruspalveluiden arvioinnin saldoa marraskuulta 2007 ja helmikuussa 2008 tehtyä nuorten vaikuttajaryhmille tehtyä kyselyä. Näiden lisäksi tietoa nuorten vaikuttamismahdollisuuksista kertyi vuoden 2008 Nuorisobarometrin (Myllyniemi 2008) kautta, jonka valmistelua ja valmistumista käsiteltiin sekä ohjausryhmässä että erillisessä työryhmässä, jossa käsiteltiin muun muassa tämän hankkeen kytköksiä Nuorisobarometriin sekä hankkeen piirissä tehtäviin graduihin.

Itse keskustelutilaisuuksissa materiaalina käytettiin lähinnä kuntakohtaisia tiivistelmiä, joissa esiin nostettuja teemoja käsiteltiin ja syvennettiin nuorten

ja päättäjien omista työkirjoissa sekä heidän välisessään dialogissaan. Nuoret saivat myös nostaa esille tärkeinä pitämiään asioita kyselylomakkeiden ja tiivistelmien ulkopuolelta.

Pilottihankkeeseen liittyi ja sitä sivusivat vuoden aikana muutkin prosessit. Erika Vainilan (Vainila 2008) keväällä 2008 valmistunut pro gradu -tutkielma nuorisolain kahdeksannesta pykälästä toimi pohjana erityisesti syksyllä. Tutkielmasta keskusteltiin paljon Akaassa pidetyssä koulutuksessa 1.9.2008. Loppupuolella vuotta 2008 pilottihankkeen toimintaan tuli mukaan myös niin ikään Tampereen yliopistoon pro graduaan valmisteleva Emilia Valkonen, joka tekee gradunsa pidettyjen keskustelutilaisuuksien vaikutuksista sekä pitkällä että lyhyellä aikavälillä. Gradu valmistunee vuonna 2009.

2.5. Hankkeen jatko vuonna 2009

Hankkeen tavoitteena vuonna 2009 on kehittää edelleen menetelmää, jolla mahdollistetaan nuorten mukanaolo peruspalveluiden arvioinnissa. Tavoitteena on myös hioa arviointimenetelmästä sellainen, että tulevan valtion aluehallinnon uudistuksen jälkeen yhä useammat nuoret ja nuorten vaikuttajaryhmät pääsevät arviointiin mukaan.

3. Keskustelutilaisuudet ja niitä koskeva palaute

Anu Gretschel

Tässä luvussa käydään läpi keskustelutilaisuuden toimintamalli vaiheineen. Aineistona toimivat 20 pilottikunnasta saadut keskustelutilaisuuksiin osallistuneiden 440 ihmisen palautelomakevastaukset.⁴ Palautelomakkeet täytettiin nuorten ja päättäjien keskusteluosuuden aikana. Palautelomakkeissa kysyttiin seuraavat kysymykset:

- Mikä sinua ilahdutti tämän päivän tilaisuudessa?
- Mikä sinua harmitti tämän päivän tilaisuudessa?
- Uskotko, että tilaisuudella oli vaikutusta nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen kunnassasi?

4) Uuden Jyväskylän ja Lavian palautteista osa on raportoitu Emilia Valkosen kirjoittamassa osuudessa. Samoin Valkonen raportoi kuntaliitoksiin liittyvät yksityiskohdat Himangalla, Kalvolassa ja Uudessa Jyväskylässä. Valkosen pro gradu työ keskustelutilaisuuksien vaikutuksiin liittyen valmistuu vuoden 2009 aikana Tampereen yliopiston kunnallistieteiden laitoksella. Valkonen tulee gradussaan käymään jonkin verran läpi Suomessa ja muissa maissa käytössä olevia muita nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuustoimintamalleja, joten tämältyyppistä taustatietoa ei kootusti löydy tästä loppuraportista.

- Mitä tekisit toisin, jos olisit järjestämässä samanlaista tilaisuutta tulevaisuudessa?

Tutkija jakoi palautelomakkeisiin kirjoitetut vastaukset kahteen pääryhmään: keskustelutilaisuuspäivän organisointiin ja kehittämistarpeisiin liittyvät palautteet sekä nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin kunnassa liittyvät palautteet.

3.1. Keskustelutilaisuuspäivän rakenne pilottihankkeessa 2008

Keskustelutilaisuuspäivän peruseriaate oli, että nuoret tulivat paikalle jo aamusta tutustumaan peruspalveluarvioinnin teemoihin ja valmentautumaan iltapäivällä tapahtuvaan nuorten ja päättäjien keskusteluun. Päättäjät kutsuttiin paikalle puolilta päivin, ensin hekin valmentautumaan ja sitten keskustelemaan nuorten kanssa. Keskustelutilaisuuspäivän osiot on esitelty kuviossa 1.

Keskustelutilaisuuspäiviin pyrittiin luomaan sellainen menetelmä, joka edistäisi kaikkien nuorten tiedon ja innon lisääntymistä kunnallisesta vaikuttamisesta. Menetelmän tuli edistää dialogisuutta siten, että kaikilla nuorilla oli mahdollisuus oman mielipiteen muodostamiseen, siitä kertomiseen ja sen perustelemiseen. Lisäksi menetelmään tuli sisältyä mahdollisuus muiden mielipiteiden kuunteluun ja ryhmän yhteisen mielipiteen tai arvion neuvotteluun. Lisäksi menetelmän piti jollain tavoin helpottaa nuorten ja päättäjien ajatusten eli tutkimuksen aineiston dokumentoimista tulosten analysointia ja raportoimista varten. Pilottihankkeen tutkija Anu Gretschelillä oli kokemusta Hesän Nuorten Äänen Avoimista Foorumeista sekä Pohjois-Karjalan Nuorten Foorumin Osallisuusverstasmenetelmästä. Näiden kokemusten pohjalta aloitettiin pilottihankkeen ohjausryhmän ja projektitiimin kanssa kehittää 20 kuntaan sopivaa keskustelupäivä-menetelmää. Aamupäivän nuorten osuuteen kehitettiin keskustelua virittämään työkirja, jota nuoret täyttivät pienryhmissä. (Keskustelutyökirjaosuus on kohta II kuviossa 1.)

klo 8.30- 9.30:

Avaussanat ja esittäytyminen (P)

I) Kyselylomakkeiden vastausten esittely nuorille (viranhaltijan ja nuorten vaikuttajaryhmän vastaukset peruspalveluarvioinnin kyselytutkimuksiin) (S/A)

klo 9.30-11.00

II) Nuorten keskustelutyökirja -työskentely pienryhmissä. (P)

- "Nuorten vaikutusmahdollisuudet kunnissa" -koskeviin kysymyksiin vastaaminen (vuoden 2008 arvointiteema)

- o Nuoret näyttävät korteilla ryhmän toisille nuorille vastauksensa kyllä tai ei.
- o Nuoret esittävät perustelunsa ja neuvottelevat ryhmän yhteisen vastauksen.

- Nuoret miettivät teemoja päättäjien kanssa esille nostettavaksi

Klo 11.00-12.00 **Lounas**

Klo 12.00-13.00

III a) Nuoret valmentautuvat puheenvuoroihinsa (P)

- teemoista valmistetaan väitteitä, kannanottoja, aloitteita, ideoita, kysymyksiä päättäjille

klo 12.00-13.00

III b) Päättäjien valmentautuminen (S/A)

- pilottihankkeen ja kyselylomakeaineistojen esittely, päättäjien keskustelutyökirjojen täyttö

klo 13.00-14.30 **IV) Nuorten ja päättäjien välinen keskustelu** (P)

- nuorten keskustelutyökirjojen anti
- päättäjien keskustelutyökirjojen anti
- keskustelu nuorten esiin nostamista teemoista
- palautelomakkeiden täyttö
- mahdollinen lupauksen kertaus tilaisuuden loppupuolella
- loppufiiliskierros, jossa kaikki puhuvat vuorollaan
- tiedotusvälineiden edustajat voivat tulla paikalle tähän osioon

Kuvio 1. Nuorten ja päättäjien välisen keskustelutilaisuuspäivän osiot (Kuviossa esiintyvät kirjaimet: P= paikallinen tilaisuuden vetäjä, S= pilottihankkeen projektsihtööri Sini Korpinen, A=pilottihankkeen tutkija Anu Gretschel).

Nuorten keskustelutyökirjan kysymykset olivat:

1. Pitävätkö kuntanne päättäjät teidän kokemuksenne mukaan nuoria vartenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

2. Koetko saaneesi riittävästi tietoa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista kunnassasi?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

3. Suhtautuuko kuntanne mielestänne asiallisesti nuorten aloitteisiin?

Kyllä-perustelut

Ei-Perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

4. Onko kuntanne nuorisotalolla/-taloilla talotoimikunta tai muu vastaava toimintapa, jolla taataan nuorisotalolla käyvien nuorten mahdollisuudet vaikuttaa nuorisotalon asioihin?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

5. Mitkä asiat (sotkamolaisten*) nuorten asioissa: liikenneyhteyksissä, nuorisotiloissa ja nuorten mielenterveyshuollossa vaativat parantamista?

Nuorten keskustelua:

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

(*ko. teemat otettu Sotkamon nuorten vaikuttajaryhmä Sentin kyselylomakevastauksista.)

6. Jokerikysymys? (Mistä asiasta haluaisitte vielä puhua eli miettikää asioita, joita haluatte ottaa esille keskenänne ja päättäjien kanssa)

Nuorten keskustelua:

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

Uuden Jyväskylän keskustelutilaisuudessa nuorilta kysyttiin keskustelutyökirjassa myös valmis jokerikysymys. Kysymys oli kehitetty kaupungin ja maalaiskunnan nuorten vaikuttajaryhmien aiemmassa kokoontumisessa:

6 a) Miten vaikuttamisesta saadaan kaikkien nuorten juttu?

6 b) Miten aikuiset kouluissa, nuorisotiloissa, vapaa-ajalla voivat auttaa nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan?

Ensin jokainen nuori vastasi omassa ryhmässään keskustelutyökirjan kysymykseen kyllä tai ei näyttämällä ryhmälleen vihreää tai punaista korttia. Sen jälkeen ryhmässä käytiin kierros, jossa jokaiselle tarjottiin mahdollisuutta kertoa, että miksi oli näyttänyt valitsemaansa väriä. Nämä vastaukset kirjattiin ylös keskustelutyökirjaan kirjuriksi valitun nuoren toimesta. Kun eri näkökulmat oli käyty läpi, joutui ryhmä neuvottelemaan vielä yhteisen vastauksen esitettyyn kysymykseen ja kirjuri kirjasi tämän ylös. Toimintatapa kysymysten vastausten käsittelyssä muuttui toimintavuoden aikana. Kevään ensimmäisissä tilaisuuksissa toimittiin niin, että projektisihteeri tai tutkija kirjasivat vauhdissa ylös nuorten keskustelutyökirjojen kommentit samalla kun käytiin yhdessä läpi eri ryhmien keskustelutyökirjoja. Tästä tuli varsinkin Rovaniemellä olleesta tilaisuudesta palautetta. Tutkijan kommenttienkoostoprosessi heijastui seinälle, eikä vakuuttanut kaikkia läsnä olevia nuoria. Tässä vaiheessa päättäjät eivät siis vielä olleet paikalla.

(Mikä harmitti...?) Tietokoneelle kirjoittamisen kömpelyys ja tekstin kieliasu. (N, Rovaniemi.)

Tilaisuuksista saatuja palautteita seurattiin tarkalla silmällä valmiina muutamaan keskustelutilaisuuspäivän toimintamallia tarvittaessa. Niinpä tämän palautteen johdosta muutettiin tapaa toimia seuraavissa kunnissa siten, että nuorten ryhmien keskustelutyökirjoja alettiin kirjata sanasta sanaan koneel-

le samaan tahtiin kuin nuorten ryhmät palauttivat valmiita osioita kirjureille. Näin myös saadun aineiston autenttisuuden taso parani vauhdissa tulkitsemisen loppuessa tältä osin. Samalla tilaisuuden eteneminen nopeutui, sillä erillinen ryhmätöiden purku keskustellen⁵ ja siinä yhteydessä koostettavien kaikkien nuorten ryhmien yhteisten neuvoteltujen vastausten kirjaaminen jäi pois. Samalla nopeutui myös kuntakohtaisen raportin kirjoittaminen, olivathan päivän jälkeen nuorten keskustelutyökirjamateriaalit jo valmiiksi tietokoneella tiedostona.

Nuorille varattiin lounaan jälkeen mahdollisuus valmentautua päättäjien kanssa keskusteluun jalostamalla aamupäivän aiheita puheenvuoroiksi (osuus III a kuviossa 1)⁶. Nuorille kerrottiin heidän puheenvuoronsa voivan olla keskustelua avaavia kysymyksiä, väitteitä ja kannanottoja, tai konkreettisia ehdotuksia ja esityksiä. Nuorille annettiin malliksi erilaisia vaihtoehtoisia lauseiden alkuja ja esimerkkejä muista kunnista fläpille tai suusanallisesti:

Päättäjillä oli oma tunnin mittainen valmentautumistilaisuus (kohta III b kuviossa 1). Päättäjille esiteltiin projektisihteerin tai tutkijan toimesta pilottihankkeen ja keskustelutilaisuuspäivän tarkoitus, sekä viranhaltijan ja nuorisovaltuuston⁷ peruspalveluarvioinnin kyselylomakevastaukset.

5) Tulipalo oli osin väärinsammutettu, sillä uusi toimintatapa voidaan nyt jälkeenpäin arvioituna nähdä myös toimintamallin heikennyksenä. Kiteellä, Sotkamossa ja Rovaniemellä nuorten keskustelutyökirjaryhmät kokoontuivat lopuksi yhteen neuvottelemaan yhteiset vastaukset keskustelutyökirjojen kysymyksiin. Rovaniemeltä eteenpäin keskustelutyökirjojen anti eri ryhmistä kirjattiin sellaisenaan tiedostoiksi ja niistä ei yritetty tehdä yhteistä neuvoteltua lopputulosta keskustellen yhdessä eri ryhmien nuorten kanssa. Niinpä jaimme tulevilla paikkakunnilla vaille lopullista yhtä neuvoteltua nuorten mielipidettä ja mahdollista astetta selvempää missiota muutosten ajamiseen nuorten vaikutusmahdollisuuksissa. Kenties tämän seurauksena useilla paikkakunnilla nuoret eivät nostaneet päättäjien kanssa keskusteluun vaikuttamiseen liittyvää teemaa. Nuorten keskustelutyökirjojen kirjaaminen autenttisenä tietokoneelle on hyvä toimintatapa jatkossakin, mutta yhteisen lopputuloksen neuvottelu olisi otettava uudelleen ohjelmaan.

6) Tämä osio perustuu osittain projektisihteeri Sini Korpisen tekemään materiaaliin, jota jaettiin syksyn 2008 keskustelutilaisuuskunnille keskustelutilaisuuden järjestämistä koskevassa koulutuksessa Akaassa 1.9.2008.

7) Nuorten vaikuttajaryhmistä käytetään tästä eteenpäin käsitettä nuorisovaltuusto, mikäli kyseessä on kunnallisiin asioihin vaikuttamaan pyrkivä nuorten ryhmä. Oppilaskunnan hallitushan on myös tavallaan nuorten vaikuttajaryhmä, mutta se on tiukemmin kytköksissä kouluun.

1. Informaatiopyyntö/Kysymys

Esim:

"Haluaisimme kuulla lisää siitä ja siitä asiasta."

"Mitä sille ja sille asialle kuuluu?"

"Onko totta, että...?"

"Miten te olette tehneet sen ja sen asia suhteen...?"

"Miten nuorten näkökulma on sen ja sen asian kehittämisessä otettu huomioon?"

"Miten nuoret ovat olleet/ovat voineet olla mukana...?"

Esimerkki kysymyksestä:

"Kun kuntaliitos tapahtuu, säilyykö nuorille järjestetyt tapahtumat vai siirtyvätkö kaikki tapahtumat Kalajoelle?" (Nuori lukee lehti-ilmoitusta ääneen.) "Beach bus liikennöi heinäkuussa Kalajoen keskustan ja Hiekkasärkin välillä maanantaista lauantaihin. Kuljetus on matkustajille maksuton. Kun kuntaliitos tapahtuu, onko himankalaisilla samat etuudet?" (Himangan päättäjien ja nuorten välinen keskustelutilaisuus 8.5.2008, kuntaliitos tulossa Kalajoen kanssa vuonna 2010.)

2. Väite tai kannanotto keskustelun pohjaksi

Esim:

"Meidän mielestä se ja se asia on näin..."

Väite voi kummuta yksilön omasta kokemuksesta tai laajemmista tutkimustuloksista. Nuorten ja päättäjien välisessä dialogissa kyse on useimmiten nuorten omasta kokemuksesta, johon väite perustetaan.

Esimerkki väitteestä tai kannanotosta:

"Koulussa opetetun lautasmallin mukaan puolet pitää olla salaattia, neljäsosa lihaa ja neljäsosa esimerkiksi perunaa. On päiviä, jolloin on salaattina esimerkiksi vain suolakurkkua tai punajuurta. Ei oikein toimi, että puoli lautasta on vain säilöttyä punajuurta. Yleisesti ottaen ruoan taso on laskenut tosi paljon. Nälkä tulee jo yhdeltä, ja ei ole kivaa, jos on koulua neljään asti. Sitten mennään kioskiin ostamaan karkkia. Monesti kouluruokaa haukutaan ihan syyttä, mutta nyt on oikeasti jotain häikkää. Edellä mainittujen ongelmien lisäksi ruoka saattaa loppua kesken, ruokailuaika on vain 30 min ja siitä menee 10 min jonottamiseen ja kaikkea on alettu säätelemään, esimerkiksi, että leipiä ja juustoa saa yhden. Ammatillisella puolella on paljon paremmat mahdollisuudet ruokailuun. Syöntiaika on 45 min ja leipiä on jopa seitsemää lajia ja ei ole määrätty, että paljonko saa syödä." (Oulaisten päättäjien ja nuorten välinen keskustelutilaisuus 7.5.2008.)

3. Aloite/esitys

Esitys on suullinen aloite suoraan päättäjille. Näin siis kaikki nuorten tekemät aloitteet päättäjien ja nuorten keskustelutilaisuuksissa ovat esityksiä. Virallisissa kokouksissa esitysoikeus olisi ainoastaan esitysoikeuden omaavalla henkilöllä, eli esimerkiksi kunnanvaltuustossa vaalein valitulla valtuutetulla. (Suomen Lukiolaisten Liiton Edunvalvontapöytäkirja 2007.)

"Meidän mielestä se ja se asia pitäisi hoitaa näin..."

Aloitteeseen/esitykseen tulisi mahdollisuuksien mukaan sisältyä seuraavat näkökulmat: kuka, milloin, missä, kenelle, miten ja millä rahoituksella.

Kuntalaki ei erittele aikaisiä ja täysivaltaisia sinänsä, vaan **kaikilla** kuntalaisilla on aloiteoikeus. Täten siis nuoret voivat myös tehdä aloitteita. Aloite on virallinen vaikuttamisen muoto ja se tehdään suoraan päättäjille hyvissä ajoin ennen kokouksia.

Kuntalain 28 §:ssä aloitteen tekemisestä ja aloiteoikeudesta sanotaan näin:

Kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita sen toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet. Jos valtuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista, asia on otettava valtuustossa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa asian vireilletulosta.

Esimerkki esityksestä:

"Nuorisotilat/monitoimitalo on nuorille. Nuoria on kuultava.

Tämä asia ei ole kenelläkään yllätys, että me otetaan tämä esille, mutta koska se koskee meitä niin paljon, niin me otetaan asia esille. Rientola ei ole Sotkamossa enää niin toimiva nuorisotilapaikka, tulee ikä vastaan. Siellä voisi olla uusia juttuja, mitä Rientolassa ei ole. Meidän pääpöytäkirja on se, että me oikeasti haluttaisiin, että meitä kuullaan, koska se koskee meitä. Nuoria pitäisi informoida kunnan asioista enemmän, esimerkiksi nuorisotiloista ei tiedetä, millä aikataululla ne tulevat." (Sotkamon päättäjien ja nuorten välisestä keskustelutilaisuudesta 23.4.2008.)

Viranhaltijoiden ja nuorisovaltuuston kyselylomakevastauksia nuorten vaikutusmahdollisuuksiin liittyen käytiin päivän aikana systemaattisesti läpi sekä nuorten että päättäjien kanssa. Tavoitteena oli, että nuoret ja päättäjät pystyivät itse tekemään kuntansa tilanteesta johtopäätöksiä. Osa tehdyistä havainnoista oli ikuistunut myös palautelomakkeisiin.

Osallistujien aktiivisuus. Aloitteiden perusteella on toteutunut monta asiaa (viittaa kyselylomakekyselyjen tuloksiin). Hyvin rakentava ilmapiiri. (L, Ranua.)

Ei ehkä kehitä, koska kunnassamme nuoret ovat jo voineet vaikuttaa, mutta tilaisuus tukee nuorten vaikuttamista. Oppilaskunnallekin saadaan nyt ehkä enemmän vaikutusvaltaa. (N, Himanka.)

Muutamilla paikkakunnilla päättäjät myönsivät tilaisuuden aikana, ettei nuoria oltu kunnassa kuultu tarpeeksi.

Aikuiset myönsivät epäkohdat (N, Rovaniemi).

...Ehkä se, että ei olla otettu nuorten ääntä kuuluviin tarpeeksi. (L, Pietarsaari.)

Kolmen kunnan yhteisessä tilaisuudessa Uudessa Jyväskylässä päättäjillä ei ollut mahdollisuutta lyhyessä valmentautumishetkessään tutustua kaikkien kolmen kunnan kyselylomakevastauksiin. Niinpä pilottihankkeen tutkija esiteli heille kyselylomakevastauksia esimerkinomaisesti ja antoi lopuksi tutkijan arvion nuorten vaikuttamismahdollisuuksien tilanteesta kyseisissä kunnissa päättäjien keskustelun pohjaksi. Sama arvio löytyy myös Uuden Jyväskylän kuntaraportin sisältä www.valtikka.fi -sivustolta.⁸

On luultavaa, että kaikki kunnat halusivat vastaaventyypisen yhteenvedon tilanteestaan jo paikan päällä. Eri asia on, onko sellaista mahdollisuutta antaa, jos tilaisuuksia ei ole takana kovin montaa. Peruspalveluarvioinnin tee-

Tutkijan arvio Uudeksi Jyväskyläksi yhtyvien kolmen kunnan nuorten vaikutusmahdollisuuksien tilanteesta:

- (Tulevan) Uuden Jyväskylän nuoret ovat hereillä, joka on tosi positiivista, kaikissa kunnissa ei ole näin. (Eli nuoret ovat perehtyneet asioihin, keskustelevat vilkkaasti ja omaavat jo valmiiksi paljon teemoja, joita haluavat kehittää.)

- Sekä viranhaltijat että nuoret pystyvät esittelemään paljon erilaisia saavutuksia, joihin lapset ja nuoret ovat voineet vaikuttaa vuosien varrella.

→ Miksi sitten nuoret ovat keskustelutilaisuuden aamupäivän osuudessa yhtä mieltä siitä, että heitä ei kuulla?

- Koska kontaktipinta/vuorovaikutus lautakunta/valtuusto/hallitus -akselilta nuorten vaikuttajaryhmiin on olematonta! Esim. nuorten vaikuttajaryhmien ja oppilaskuntien edustajia ei pyydetä kuultavaksi, eikä heiltä pyydetä lausuntoja, lisäksi kaikki kolme kuntaa kuuluvat niiden 10 kunnan joukkoon 20 pilottikunnan joukosta, jossa nuorten vaikuttajaryhmille ei ole annettu puhe- ja läsnäolo-oikeutta lautakuntiin.

- Koska nuorten tekemien aloitteiden etenemisestä ei anneta nuorten vaikuttajaryhmille tarkkaan ajantasaista tietoa.

- Koska jotkut kuntapäättäjät ovat olleet nuorille epäkorrekteja.

Terveisin tutkija Anu Gretschel

mathan vaihtuvat vuosittain. Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arvioinnin näkökulma toki kulkee joka vuosi jollain lailla mukana, onhan se yksi nuorisolain kantavista teemoista. Sen osalta tietämystä arviointitasosta⁹ – kunnan omasta ja muiden kuntien tasosta, on tiedossa jo edellisiltä vuosilta ja ainakin jotain kunnan tilanteesta pystytään sanomaan heti.

Myös päättäjillä oli valmentautumisosuudessaan käytössään keskustelutyökirjamenetelmä. Päättäjiltä kysyttiin:

1. Pitävätkö kuntanne päättäjät teidän kokemuksenne mukaan nuoria varten otettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

⁹ Oletuksena on, että vuonna 2009 samat 20 kuntaa jatkavat hankkeessa ja lisäksi arvotaan mukaan 20 uutta kuntaa.

2. Voivatko nuoret aidosti vaikuttaa kuntanne asioihin?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

3. Nuorisolain 8 §:n mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Mitkä kunnan asiat ovat teidän mielestänne nuoria koskevia asioita?

Kyllä-perustelut

Ei-perustelut

Mihin tulokseen päädyitte keskustelun jälkeen?

Päätäjien keskustelutyökirjan täytön kohdalla meneteltiin kunnissa kahdella vaihtoehdoisella tavalla. Suurimmassa osassa kuntia päättäjät käsitelivät kysymyksiään yhtenä ryhmänä projektityöntekijöiden kirjatessa vastaukset tietokoneelle. Joissakin kunnissa kokeiltiin päätäjien jakautumista pienryhmiin, jolloin he itse täyttivät ryhmänsä keskustelutyökirjan. Kummassakin tavassa toimia on omat puolensa. Saatu aineisto on autenttisempaa kun päättäjät kirjoittavat näkemyksensä itse. Toisaalta toimiessaan kirjurinahankkeen henkilöstö pystyi esittämään samalla vastauksia tarkentavia kysymyksiä tai esimerkkejä muista kunnista. Päätäjien keskusteluun valmistautumisaika oli suhteellisen lyhyt ja tehtävänä monia asioita. Työskentelytavoista se, jossa henkilöstö kirjasi päätäjien yhteisen vastauksen, oli nopeampi toimintatapa.

Varsinainen nuorten ja päätäjien välinen keskustelu käytiin puolitoistatuntisena valmentautumisosuuksien jälkeen (osuus IV kuviossa 1). Lähes kaikissa syksyn keskustelutilaisuuksissa joku paikallisista veti keskustelun. Keskustelijoille kerrottiin, että keskustelun vetäjä ohjaa keskustelua, antaa nuorille useammin puheenvuoroja kuin aikuisille ja muutoinkin tukee nuoria heidän keskusteluvuoroillaan. Keskustelun vetäjät eri kunnissa pyrkivät, kukin omalla tavallaan, pitämään huolta siitä, että nuoret saivat vastauksen kysymyksiinsä tai edes jonkinlaisen reaktion esitykseensä. Keskustelussa paikalla ollut projektisihteeri tai tutkija antoi keskustelun aikana tarvittaessa esimerkkejä siitä, miten joissain tilanteissa on toisissa kunnissa toimittu. Keskusteluun puututtiin myös, jos nuorten vaikutusmahdollisuuksien oikeuttamisessa oli ongelmia.

Espoossa nuorten ja päätäjien keskusteluosuudessa käytettiin punaisia ja vihreitä kyllä–ei -kortteja, joilla kysyttiin systemaattisesti kaikkien päätäjien mielipiteitä nuorten esittämiin kysymyksiin. Näin ei tehty muissa keskustelutilaisuuksissa.

Jotta keskustelutilaisuuden anti olisi ollut mahdollisimman tyydyttävä kaikille osapuolille, oli olennaista saada puhe niihin konkreettisiin toimenpiteisiin, joita nuorten esittämien asioiden eteen voitaisiin tehdä. Jokaisen kysymyksen, väitteen tai aloitteen jälkeen oli päästävä johonkin oikeaan lopputulokseen. Niinpä keskustelun vetäjät ajoittain pysäyttivät keskustelun selkiyttääkseen, kuka tai ketkä aikovat asiassa toimia, milloin ja miten nuoret voisivat tulla halutessaan asian valmisteluun mukaan. Tulevien mahdollisten toimenpiteiden parempaan motivoimiseen pystyminen keskustelutilaisuuksissa on varmasti asia, jossa on ensi vuonna eniten kehitettävää. Mallia voi ottaa vaikka Pohjois-Karjalan Nuorten Foorumin 2001–2003 pitämistä Osallisuusverstaatilaisuuksista, jotka tietoisesti päättyivät tiimien kokoamiseen eri teemojen ympärille (Horelli 2003, 28; Horelli & Sotkasiira 2003, 16.)

Seuraavissa luvuissa käydään yksityiskohtaisesti läpi palautelomakkeisiin kirjoitettuja arvioita keskustelutilaisuuspäivästä. Palautelomakkeista etsittiin lausahduksia osanottajien määrästä ja edustavuudesta. Samoin katsottiin, mitä mieltä oltiin päivän aikana käsitellyistä teemoista, tilaisuuden kulusta, keskustelun sujuvuudesta ja merkityksestä. Entä millaisia arvioita annettiin keskustelutilaisuuden mahdollisista vaikutuksista nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen omissa kunnissa?

3.2. Keskustelutilaisuuksien järjestelyjä koskeva palaute

3.2.1. Paikalla olleet, paikalta puuttuneet

Nuoria toivottiin paikalle keskustelutilaisuuksiin 30–50 henkeä. Järjestettyihin 18 keskustelutilaisuuspäivään osallistui yhteensä 302 nuorta, 78 luottamushenkilöä ja 80 virkamiestä. Nuorisovaltuutettuja kaikissa tilaisuuksissa oli paikalla yhteensä 118, oppilaskuntatoimijoita 205, tilatoimikuntien edustajia 3 ja nuorisojärjestöistä 13 nuorta. Niin kutsuttuja järjestäytymättömiä nuoria, jotka

eivät tulleet minkään edellä mainitun tahon kautta, oli keskustelutilaisuuksissa yhteensä 43.

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointia vuonna 2005–2006 pohtinut työryhmä (ks. luku 2) oli aikoinaan sitä mieltä, että nuorten vaikutusmahdollisuuksia kunnissa pystytään arvioimaan vain monitahoarviointina, jossa kuultaisiin niin nuorisovaltuustoja, oppilaskuntia kuin nuorisotalolla käyviä nuoriakin. Tämän hankkeen ohjausryhmä linjasi vuoden 2008 alussa, että kevään 2008 kyselylomake lähetettiin tutkimusekonomisista syistä vain nuorisovaltuustoille. Tästä johtuvaa mahdollista demokratiavajetta päätettiin samalla täyttää sillä, että kuntia pyydettiin kutsumaan oppilaskuntien, nuorisojärjestöjen ja nuorisotalojen edustajia keskustelutilaisuuksiin nuorisovaltuuston lisäksi. Paikalle toivottiin myös omaehtoisesti toimimaan ja vaikuttamaan alkaneita nuoria. Alun perin keskustelutilaisuuden koreografia suunniteltiin sen mukaan, että paikalla olisi edustajia tasaisesti eri tahoilta. Tällöin heille olisi voitu esittää osa kysymyksistä myös ryhmäkohtaisesti: nuorisovaltuusto olisi vastannut omalta osaltaan, oppilaskunnat omalta ja nuorisotaloilla käyvät sekä siellä talotoimikuntaan kuuluvat nuoret omaltaan. Näin myös tilaisuuden pitopaikaksi ainakin osaksi päivää ehdotettiin ilman tuoleja olevaa koulun liikunta yms. salia, jotta nuoret voisivat liikkua eri kysymysten kohdalla erilaisiin ryhmiin riippuen siitä, ketä edustavat kulloinkin ja vastasivatko kyllä vai ei edelliseen heille esitettyyn kysymykseen.

Kun ennen ensimmäistä tilaisuutta alettiin nähdä eri kunnissa julkaistuja ensimmäisiä keskustelutilaisuuksien ilmoituksia tai kutsuja, selvisi, että ei voitu olla varmoja, että nuoria tulisi eri tahoilta sellaisia määriä, että he voisivat vastata joihinkin kysymyksiin omina ryhminään. Ensimmäinen tilaisuus Kiteellä (2.4.2008) vahvisti tätä. Sinne saapui 7 ammattiopiston opiskelijaa (yhdeällä oli jokin kytkös ammattiopiston oppilaskuntaan), kaksi yläasteen oppilasta (joista toinen oli nuorten verkkoalehtitoimituksessa ja toinen oppilaskunnan hallituksessa) ja eikä ainuttakaan nuorisovaltuutettua. Luovuiimme ajatuksesta jakaa nuoria keskustelutyökirjaosuudessa ryhmiin taustojensa perusteella. Toisaalta toimintamallin yksinkertaistamiseen johti myös tavoite luoda niin helppo keskustelutilaisuusmalli, että kunnissa innostuttaisiin järjestämään vastaavia tilaisuuksia myös jatkossa. Liikuntasali tilatoiveena jäi kuitenkin elämään kuntien kanssa tehtäviin sopimuksiin (lisätietoa sopimuksista ks. luku 2). Salit ovat

akustiikaltaan joissain kunnissa mahdottomia paikkoja, joten tilakysymyksiä pitää ensi vuonna harkita uudelleen. Lisäksi tarvitaan pöytiä.

En järjestäisi tilaisuutta koulun liikuntasalissa (N, Rovaniemi).

Paremmat tilat. Pöytiä yms.! (N, Rovaniemi).

Rauhallisempi tila: härdellissä ei voi kuulla (L, Sulkava).

Onnistuneen nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuden henkeen kuuluu, että paikalla on nuoria mahdollisimman monelta taholta. Muutamissa palautelomakkeissa keskustelutilaisuuspäivän kiiteltiin toimineen eri toimijoiden tapaamis- ja verkottumispaikkana.

Tapaaminen muiden koulujen oppilaskunnan hallitusten jäsenien/ ohjaavien opettajien kanssa (V, Espoo).

Koko tilaisuus oli kokonaisuudessaan hyvä idea. Oli mukavaa tehdä yhteistyötä vanhempien nuorisovaltuuston jäsenten kanssa. Loppukeskustelu päättäjien kanssa oli erityisen mielenkiintoinen. (N, Himanka.)

Nuorten ja päättäjien välisen keskustelutilaisuuden idea oli ottaa muitakin kuin nuorisovaltuustoon kuuluvia nuoria mukaan arvioimaan kunnallisia peruspalveluja ja kehittämään nuorten vaikutusmahdollisuuksia kuntatasolla. Yllättävää oli, että joiltakin paikkakunnilta nuorisovaltuustolaiset puuttuivat tilaisuudesta kokonaan (Kitee) tai heitä oli vain yksi (Akaa).

Nuorisovaltuustoon jäsenistä vain varapuheenjohtaja paikalla (muille nuorisovaltuuston jäsenille ajankohta oli huono muun muassa koulu- ja työasioiden vuoksi) (V, Akaa).

Palautelomakkeissa kiinnitetään huomiota muun muassa siihen, että esimerkiksi myös nuorisotalojen tai tiettyjen oppilaitosten edustajia oli tilaisuudessa paikalla liian vähän.

Että (nuoriso)tiloilta ei ollut muita henkilöitä, kun me kaksi. Ja että koko ajan puhuttiin nuorisovaltuustosta, eikä nuorisotiloista ja niiden tilanteesta puhuttu paljon ollenkaan... koska nuorisotilat on paikka, missä nuoret ovat ja viihtyy. (N, Rovaniemi.)

Jyväskylän lukioiden oppilaskuntien edustajat puuttuu! (N, Jyväskylän maalaiskunta [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Moniin tilaisuuksiin kuntaliitokset toivat omia haasteitaan. Akaassa nuorisotyöntekijä oli kutsunut sekä Toijalan että Viialan taajaman nuoria, mutta trendinä Akaassa on tällä hetkellä se, että Viialan nuoret eivät "Toijalan" nuorisotoimen tilaisuuksiin osallistu.

Viialan pään nuorten puuttuminen (N, Akaa).

Lappeenrannassa eräs nuori kantoi kovasti huolta siitä, että vuoden 2009 alusta Lappeenrantaan liitettävän Joutsenon nuoret ja päättäjät ja sitä myöten joutsenolaisten teemat puuttuivat tilaisuudesta kokonaan.

Joutsenon aseman huomiotta jättäminen (osittain myös oman aktiivisuuden puolelta). Myös joutsenolaisvaltuutettujen puute oli sääli. (N, Lappeenranta.)

Pilottivaiheeseen arvottujen kuntien joukossa oli kolme ruotsinkielistä kuntaa: Porvoo, Pietarsaari ja Espoo. Ruotsinkielisyys olisi palautteen mukaan voinut näkyä Espoossa paremminkin.

Ruotsinkielisen toiminnan, keskustelun, virkamiesten puuttuminen (muu hlö, Espoo).

Varsinkin Espoon palautteissa toivotaan avointa kutsua tilaisuuteen kaikille kiinnostuneille nuorille eikä vain tietyille määrälle nuorisovaltuuston ja oppilaskuntien hallitusten edustajia.

Tilaisuus olisi voinut olla ehkä hieman avoimempi, eli muutkin kuin esim. oppilaskunnan hallituksen jäsenet olisivat saaneet osallistua tilaisuuteen... Kaikki aktiiviset nuoret, jotka haluavat osallistua tilaisuuteen, voisivat tulla esittämään kantansa. (N, Espoo.)

Tekisin tilaisuudesta avoimen kaikille, sillä tunnen muutamia henkilöjä, jotka olisivat halunneet tänne (N, Espoo).

Että tulisi nuoria, ihan sellaisiakin, jotka eivät kuulu mihinkään järjestöön yms. (N, Rovaniemi).

Nuoria ei pyydetty mitenkään erityisesti valmistautumaan. Muutamissa palautteissa ehdotetaan, että paikalle tulleet tai päässeet nuoret olisivat kenties myös voineet selvittää muiden nuorten mielipidettä tahoillaan, edellyttäen, että heille olisi kerrottu keskustelutilaisuuden kysymykset etukäteen.

Nuorten etukäteisvalmisteluun voisi satsata, jotta laajempi otos yli 18-vuotiaiden ääniä kuuluviin (V, Sotkamo).

Kyselisin muiltakin mielipiteitä (N, Ranua).

Palautelomakkeissa kaivattiin tilaisuuteen mukaan opettajia ja ammatillista koulutusta, joillakin paikkakunnilla heitä olikin.

Opettajia lisää paikalle ja sitoutumaan asiaan! (M, Jyväskylä [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Olisi pitänyt saada toisen asteen ammatillinen koulutus myös mukaan. Vaikka "vikisten"? (M, Jyväskylän maalaiskunta [Uuden Jyväskylän tilaisuus.])

Joillakin paikkakunnilla opettajat valitsivat nuoria luokittain esimerkiksi keskusradion kautta osallistumaan tilaisuuteen oppilaskunnan hallituksen edustajien lisäksi, jopa vasta tapahtumapäivän aamuna. Moni näistä nuorista mah-

dollisesti innostui kunnallisista asioista päivän aikana, mutta aina jäi joukkoon niitä, jotka eivät touhusta vakuuttuneet.

Mitä tekisit toisin, jos olisit järjestämässä vastaavaa tilaisuutta tulevaisuudessa?

- En olisi ite paikalla (N, Sulkava).

- Ottaisin mukaan vaan sellaisia, joita oikeesti kiinnostaa (N, Sulkava).

Nuoria, jotka eivät tilaisuudesta innostuneet, oli palautelomakkeiden mukaan todella vähän – muutamia per tilaisuus. Tätä taustaa vasten oli hämmästyttävää lukea palautelomakkeesta erään viranhaltijan arvio, ettei vastaaviin tilaisuuksiin ole todennäköisesti tulijoita tulevaisuudessa.

Uskotko, että tilaisuudella oli vaikutusta...?

Ei. Oppilaat eivät todennäköisesti halua osallistua vastaaviin tilaisuuksiin. (V, Espoo).

Akaan tilaisuus oli syksyn ensimmäinen (2.9.) ja ajankohdan arvioitiin olleen huono, koska oppilaskunnat ja nuorisotilojen talotoimikunnat olivat uudistusvaiheessa koulujen juuri alettua.

Nuorisopalvelujen näkökulmasta ajankohta oli (Akaan tilaisuus oli 2.9.) liian aikaisin heti koulujen alkamisen jälkeen, jolloin käynnissä muun muassa oppilaskuntien ja nuorisotilojen talotoimikuntien vaihtuminen. (V, Akaa)

Tilaisuuden ideaan kuului, että päättäjiä (luottamushenkilöitä ja virkamiehiä) olisi yhteensä paikalla nuoria vähemmän eli 7-15. Joillakin paikkakunnilla luottamushenkilöitä oli todella vähän (esimerkiksi Rovaniemellä yksi, Jyväskylässä ja Pietarsaareissa kolme, Oulaisissa kaksi, Kuopiossa ja Seinäjoella ei ainuttakaan). Uuden Jyväskylän tilaisuudessa päättäjien vähyyttä ei juurikaan harmiteltu. Rovaniemellä päättäjiä oli sama määrä, mutta osaa nuoria harmitti.

Palautelomakkeiden mukaan kyse ei aina olekaan päättäjien määrästä.

Ei saatu niitä "oikeita" päättäjiä paikalle (N, Rovaniemi).

Motivoituneemmat päättäjät (N, Rovaniemi).

Apulaiskaupunginjohtaja oli jees (N, Rovaniemi).

En järjestäisi "Nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuutta ilman luottamustoimeen valittua valtuutettua – tosin yksi oli? (N, Rovaniemi).

Päättäjien saamiseen paikalle käyttäisin enemmän vaivaa ja aikaa, soittokierros (V, Rovaniemi).

Se, että päättäjiä tuli niin vähän! Kutsuttiin 35 – 2 saapui paikalle (V, Oulainen).

Pitäisi henkilökohtaisesti soittaa jokaiselle päättäjälle. Millä ajalla? (V, Oulainen).

Kyllä varmasti on (tilaisuudella vaikutusta), mutta jos mukana olisi ollut enemmän päättäjiä, niin vaikutusta olisi ollut vielä enemmän (N, Oulainen).

Varmistaisin, että päättäjät saapuvat paikalle (N, Kuopio).

Valtuutetut eivät olleet paikalla! (V, Seinäjoki).

Miten valtuutetut saisi paikalle. Tilaisuus valtuuston kokouksen yhteyteen! (V, Seinäjoki).

Varmistaa, että paikalla olisi mahd. oikeita henkilöitä vastaamaan ja että myös valtuutettuja (V, Seinäjoki).

Merkittävimmät ja keskeisimmät kuntapäättäjät olivat paikalla, mikä osoittaa mielestäni sitä, että arviointihankkeeseen ja nuorten kuulemiseen suhtaudutaan Akaassa asiallisesti ja arvostavasti. ...kuntapäättäjien mielestä ajankohta (iltapäivä) oli huono työes- teiden vuoksi. (V, Akaa, sähköpostitiedonanto.)

Sai tuoda mielipiteensä esille tasolla, jolla äänensä oikeasti sai kuu- luviin (N, Akaa).

Uskon (vaikutuksiin). Läsnä oli ainakin kolme kaupunginhallituk- sen jäsentä. Tämä vaikuttanee vaikuttamismahdollisuuksien lisää- mistä koskevien asioiden kehittämisessä myönteisesti. (V, Espoo.)

Aivan varmasti, sillä mukana oli tärkeimmät päättävät henkilöt (L+V, Lappeenranta).

Päättäjien määrällä on vaikutusta keskustelun rikkauteen.

Päättäjiä oli aika vähän → ei paljoa eri näkökulmia. (N, Jyväskylä [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Yksi tilaisuuksista (Kuopio) jouduttiin kevään osalta perumaan nuorten puuttumisen takia. Syksyllä yritettiin Kuopiossa uudestaan ja valitettavaa oli, että silloin puuttuivat päättäjät. Kuopion tilaisuuteen osallistuivat aikuisista toi- mijoista vapaa-aikatoimenjohtaja, Itä-Suomen läänin edustaja, kuopiolainen Nuorisotutkimusverkoston tutkija ja muutaman eri järjestön (Non Fighting Generation ry. ja Nuorten Palvelu ry.) edustajat. Vaikka kunnalliset päättäjät va- paa-aikatoimenjohtajaa lukuun ottamatta puuttuivat, ei tilaisuus palautteiden mukaan kuitenkaan ollut ainakaan kokonaan turha.

Mikä ilahdutti päivän tilaisuudessa?

- Väittely ja omien mielipiteiden julkituonti (N, Kuopio).

- Yllättävän hyvä yhteishenki (N, Kuopio).

- Tilaisuudessa oli paljon erilaisia nuoria ja opin näkemään asioita eri näkökulmista (N, Kuopio).

- Vaikuttaminen (N, Kuopio).

- Pääsi puhumaan nuoria koskevista asioista aikuisten kanssa (N, Kuopio).

- Mielenkiintoista politikointia ja hyvä ruoka (N, Kuopio).

...

Mikä sinua harmitti päivän tilaisuudessa?

- Ei oikeita päättäjiä paikalla (N, Kuopio).

- Se, että yksikään päättäjä ei tullut paikalle, en tiedä johtuiko se informaation/kutsun puutteesta (N, Kuopio).

...

Uskotko, että tilaisuudella oli vaikutusta?

- Ei paljon vaikutusta, mutta kannustusta siihen, että me voimme vaikuttaa (N, Kuopio).

- Kyllä jollain taholla, uutta tilaisuutta toivon johon tulisi päättäjiä. Ja lehteen on pakko päästä (N, Kuopio).

- Tilaisuus pisti ihmiset ajattelemaan ja haluamaan vaikuttaa itse omiin asioihinsa (N, Kuopio).

- Ideoita kyllä, mutta tuskin käytännöllistä toimintaa yhtään (N, Kuopio).

- En (N, Kuopio).

- Ei juurikaan ainakaan vielä (N, Kuopio).

- Kyllä, nuorten ääntä on kuultu nyt ainakin alkuun. Ideoita saatiin paperille ja asioita alulle. nice. (N, Kuopio.)

- Kyllä se siltä tuntu (N, Kuopio).

- Kyllä jos ideoita menee läpi ja päättäjät tulevat vastaan (N, Kuo- pio).

...

3.2.2. Keskusteluteemat tulivat peruspalveluarvioinnista ja nuorilta

Keskustelutilaisuuspäivän aikana esitellyt viranhaltijan ja nuorisovaltuuston kyselylomakevastaukset ja keskustelutyökirjojen kysymykset käsittelevät tänä vuonna nuorisolain 8 §:n toteutumisesta kunnissa. Käytännössä tämä tarkoitti

keskustelua nuorten vaikutuskanavista ja -mahdollisuuksista, nuorten varteenotettavuudesta keskustelijoina ja vaikuttajina kuntapäätäjien taholta sekä saavutettuja (vaikuttamisen) tuloksia (konkreettisia saavutuksia) kunnissa. Palautelomakkeissa kommentoitiin jonkin verran päivän teemoja. Osa koki teemojen olevan kaukana esimerkiksi paikalle kutsuttujen ja esim. Espoossa runsaslukuisina mukana olleiden oppilaskuntien hallitusten toiminnasta.

Monet asiat olivat kaukana koulun arjesta ja opkh:n (oppilaskunnan hallituksen) käsittelemistä asioista (V, Espoo).

Enemmän oppilaskunnan hallitusta koskevia ja yläasteikäisten asioita (N, Espoo).

Turhan paljon asiaa, joka ei välttämättä kiinnosta/ koske minua (N, Espoo).

Sain muutamia uusia ystäviä. Oli myös kivaa keskustella asioista, joista ei yleensä puhuta ja saada mielipiteensä kuuluviin. (N, Espoo.)

Olen keskustellut mielenkiintoisista aiheista (N, Espoo).

Tapasin paljon samanhenkisiä ihmisiä, joiden kanssa sai aikaan mielenkiintoisia keskusteluja (N, Espoo).

Nuorten ja päätäjien keskusteluosuuden teemat olivat nuorten päättämiä. Valmentautumisosuudessaan nuoria pyydettiin valmistelemaan puolentoista tunnin keskusteluosuuteen 4-6 teemaa. Täytyy tietenkin muistaa, ettei keskusteluaikaa itse asiassa ollut näin paljoa, sillä osuuden aluksi katsottiin nuorten ja päätäjien työkirjavastaukset. Nuorilla olisi monella paikkakunnalla ollut tarjolla useampi joko ennalta tai keskustelun aikana syntynyt teema. Vaikkeivät nytkään kaikki teemat mahtuneet keskusteluun mukaan, kannattaisi teemoja ottaa tulevaisuudessa keskustelun aiheiksi vähemmän, jotta asioita ehdittäisiin käsitellä syvällisemmin ja kenties myös siten edistää pidemmälle niiden kehittymistä.

Keskustelu-aika loppui kesken. Asiaa olisi ollut. (N, Korpilahti [Uuden Jyväskylän tilaisuus.]

Aika loppui (L, Pietarsaari).

Nuorten ja päätäjien välinen keskustelutilaisuus oli liian lyhyt, ei ehditty käsitellä kunnolla aiheita (N, Ranua).

Asioita ehti käsitellä vain pinnallisesti, jatkossa teemoitettuja juttutuokiot paikallaan (V, Seinäjoki).

Vähemmän aiheita yhdellä kertaa, jotta ehtisi syvällisemmin keskustelemaan ongelmakohtista (L, Espoo).

Yksittäistä asiaa mahdoton nähdä, että eteni (V, Ranua).

Nuorisolain 8 §:n mukaan nuoria on kuultava heitä koskeissa asioissa.¹⁰ Koska melkein kaikki kunnalliset asiat ovat nuoria koskevia asioita, on hyvä, että tilaisuuden teemat ovat nuorten määrittelemiä. Nuorten esille ottamat teemat ovat varmuudella nuorten mielestä tärkeitä ja keskustelua vaativia.

Uskon (että oli vaikutusta), koska asiat oli sellaisia, jotka on oikeasti esillä nuorten keskuudessa (N, Rovaniemi).

Runsas osanotto, hyviä asioita mm. nuorten vapaa-ajan käytöstä. Nuorten aktiivisuus yhteisiä asioita kohtaan varmasti kasvaa. (V, Himanka.)

Saatiin kouluruoka paremmin esille (N, Espoo).

10) Kuntaraporteissa on kunkin kunnan nuorten ja päätäjien määritelmiä siitä, mitkä asiat ovat nuoria koskevia. Aiheesta kirjoitettu kolumni löytyy kohdasta 4.2

Nuoret pitivät tärkeänä kuulla päättäjien kanta heille tärkeisiin asioihin.

Saatiin hyvää keskustelua aikaiseksi, vastauksia nuoria vaivaaviin asioihin (N, Lappeenranta).

Pääsi kuulemaan, mitä mieltä kunnanpäättäjät olivat meitä painavista asioista (N, Himanka).

Isot koulut. Se, että joku on niiden kannalla (N, Porvoo).

Sai tietää päättäjien mielipiteitä nuorista (N, Ranua).

Ei tarvinnut olla koulussa ja sai hyviä vastauksia. Nyt ei tarvitse enää elää epätietoisuudessa. (N, Himanka.)

Muun muassa Sotkamossa oltiin tyytyväisiä päättäjien reagoiteihin.

Pari ideaa otettiin hyvin vastaan: mopopaikka ja terveydenhoitajajuttu (N, Sotkamo).

Esittämämme ideat otettiin avosylin vastaan. Ainakin melekein kaikki (N, Sotkamo).

Se, että virkamiehet/naiset, ottivat vakavasti ja eivät suoraan tyrmänneet meidän ajatuksiamme (N, Sotkamo).

Koska ehdotukseni otettiin hyvin vastaan, ei tyrmätty sitä (N, Sotkamo).

Päättäjät suhtautuivat avoimesti, tuntuu, että mielipiteitämme kuultiin (N, Sotkamo).

Se, miten hyvin valtuutetut suhtautuivat asioihin (N, Kalvola).

Päättäjien kiinnostus asioista (N, Espoo).

Että keskusteltiin Simerockin tilanteesta ja että päättäjiä tuli nuorisolautakunnasta. Nuorisolautakunnan puheenjohtaja aikoo viedä ikähomman eteenpäin. Hyvä homma, että päättäjät vaikutti ottavan tosissaan asiat, mitä tuli esille. (N, Rovaniemi.)

Mutta mikä lienee kaikkein merkittävin keskustelupäivän teemoista puhuttaessa: päivän aikana nuoret kuulivat, että mihin asioihin muut saman kunnan nuoret haluavat vaikuttaa. Ilman yhteisiä missioitahan vaikuttaminen olisi ponnetonta.

Opin lisää nuorten vaikutusmahdollisuuksista. Sain selville, mihin monet nuoret haluavat vaikuttaa. (N, Jyväskylä [Uuden Jyväskylän tilaisuus.])

Asioiden miettiminen yhdessä (N, Ranua).

Porukka ottaa kantaa (N, Sulkava).

Se, että sai kuulla toistenkin nuorien mielipiteitä ja kuulla päättäjien mielipiteitä (N, Espoo).

En (usko että on vaikutusta), tosin tämän jälkeen juttua nostetaan helpommin (N, Porvoo).

Erästä nuorta harmitti, että puhumisen tapa alkoi hänen mielestään välillä luisua valittamisen puolelle.

Välillä tuli sellainen olo, että nuorilla ei ole mitään aktiviteetteja tai että nuoria ei koskaan kuunnella, eihän se nyt niinkään ole, vaikka toki parannettavaakin löytyy! (N, Sulkava.)

3.2.3. Entä jos teemat tulisivat myös kunnalta? Kohti oikea-aikaista kuulemista...

Entä jos keskustelutilaisuuden teemat tulisivat osittain myös kunnilta? Näin keskustelutilaisuudesta muotoutuisi osaltaan myös kunnasta päin lähtevä, oikea-aikainen ja osaksi päätöksentekoprosessia istuva kuulemistilaisuus. Näin täytyisi toimia, jos halutaan kuulla nuoria siinä vaiheessa kun jotain asiaa valmistellaan, eikä vasta jälkikäteen. Pertti Ahosen termein tämä tarkoittaisi vaikuttamismahdollisuutta siinä vaiheessa, kun toimintavaihtoehdot ovat vielä avoimia (Ahonen 1999, 125–126). Rovaniemellä keskusteltiin kunnasta päin lähtevän kuulemismallin tarpeesta edistää oikea-aikaista kuulemista. Kuten koulutusjohtaja nuorten ja päättäjien keskusteluosuudessa totesi, on A2-kielen osalta päätös Rovaniemellä tällä erää jo tehty. Paikalla olevilla nuorilla tuntui kuitenkin olevan vielä paljonkin sanottavaa asiaan. Asian ollessa tässä vaiheessa nuorten vaikuttamiskeinona voi olla enää oikaisu- tai valitusmenettely. Olisikin tärkeää, että kunta toisi itse riittävän aikaisessa vaiheessa asioita nuorten käsiteltäväksi. Esimerkiksi Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ja opetusviraston Avoimissa foorumeissa ja Oulunkaaren seutukunnan nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksissa nimeltään ”Nuori – osallistu ja vaikuta”, ainakin osa teemoista on aina sellaisia, joiden valmisteluprosessi on käynnissä ja joihin tarvitaan nuorten näkökulmaa.

Rovaniemen tilaisuuden aikana parikin nuorten ryhmää visioi työkirjoihinsa tulevaisuuden kuulemisen toimintamallia Rovaniemelle näin:

Yhteinen nuorten kuulemistilaisuus, johon osallistujia oppilaskunnista, nuorisovaltuustosta, nuorisojärjestöistä ja kuka vaan voisi tulla, satoja henkilöitä... ja PÄÄTTÄJIÄ PAIKALLE ja hyvä tiedotus!!” (Nuorten keskustelutyökirja, Rovaniemi.)

Keskustelutilaisuuksia pitäisi järjestää enemmän ja monipuolisemmin. Kaikkien nuorten pitäisi päästä paikalle. Näin saataisiin tiedotettua myös nuorisovaltuustosta. Tällaisesta keskustelutilaisuudesta täytyy tiedottaa myös järjestäytymättömille nuorille. Päättäjien täytyy tulla lähemmäs nuoria. (Nuorten keskustelutyökirja, Rovaniemi.)

Akaan keskustelutilaisuudessa päättäjät kysyivät nuorilta, miksei kukaan nuorten ryhmistä maininnut Internetiä tiedonsaantikanavana vaikutusmahdollisuuksista, onhan siellä esimerkiksi kaupungin sivut, jossa on dokumentit kunnallisesta päätöksenteosta, eikö niitä kukaan nuorista käytä. Nuoret toteusivat, että jos jostain asiasta kuullaan ja mennään katsomaan internetistä, on vaikuttaminen asiaan jo liian myöhäistä. Nuorten tulisi päästä mukaan keskusteluun jo siinä vaiheessa kun toimintavaihtoehdot tai -suunnitelmat ovat oikeasti avoimia.

Rakennetaan keskustelutilaisuudet tulevana vuosina nuorilta tulevien teemojen varaan tai kuntien kuulemistilaisuuden pohjalle (tai kumpaankin näistä), tulee toimintamalliin ehdottomasti varata tilaa myös päättäjien kysymyksille.

Päättäjät olisivat voineet kysellä lisää meiltä nuoriltakin (N, Lappeenranta).

Varaisin myös luottamushenkilöiden ja virkamiesten kysymyksille tilaa (V, Lappeenranta).

3.2.4. Tilaisuuden nuorisolähtöisyys ja kaikkien puhuminen

Nuoret olivat keskustelutilaisuuspäivänä paikalla paikkakunnasta riippuen aamun puoli yhdeksästä tai yhdeksästä noin puoli kolmeen tai kolmeen ilta-päivällä. Monessa tapauksessa kokonaisen koulupäivän. Päivän kulkua täytyy tulevana vuosina suunnitella nuorisolähtöisemmäksi.

Tekisin jotenkin hauskemman! (N, Pyhtää).

Jotkut asiat vähän pitkästytti, mut jotkut oli iha kiinnostavii ☺ (N, Pyhtää).

Tekisin tilaisuudesta nuorten kannalta enemmän viihtyisemmän (N, Espoo).

*Pituus ja ajoittain toteutus. Paljon istumista. Koulupäivä ajankoh-
tana ei välttämättä hyvä ratkaisu kaikkien kannalta. (N, Sulkava.)*

*Tylsä päätys. Liian vähän taukoja. Meillä olisi pitänyt olla normaali-
lit välitunnit. (N, Sulkava.)*

*Että oli liikaa istumista, olisi voinut olla pari taukoa enemmän (N,
Espoo).*

Ihan lepposa meininki ☺ (N, Kitee).

*Vuorovaikutus vetäjien, päättäjien ja nuorten kesken, etenkin sen
sujuvuus (N, Himanka).*

Nuorten työkirjaosuudessa käytettiin puhekierrrosmenetelmää¹¹, jolla taatiin kaikille nuorille vuorollaan mahdollisuus perustella omaa vastaustaan. Tällä haluttiin luoda kaikille nuorille puhumisen ja samalla toisten nuorten mielipiteiden kuulemisen mahdollisuus. Lisäksi haluttiin kannustaa nuoria neuvotte- luun yhteisen vastauksen löytymiseksi. Osittain tämä tuntui toimineen hyvin. Osa nuorista kiinnitti palautteissaan huomiota nimenomaan näihin kaikkien puhumista edistäviin menetelmävalintoihin.

*Mukava, reipas ja rento ote! Kaikki nuoret laitettiin puhumaan asi-
oista, koska joskus nuorisovaltuuston kokouksissa on hankala saa-
da nuoret puhumaan asioistaan! (N, Oulainen).*

Kaikki sai puhua, jos halusi (N, Lavia).

Nuoret tuntuivat arvostavan myös sitä, että he saivat ensin pohtia asioita keskenään.

*Nuoret sai keskenään pohtia ongelmia ja tuoda niitä esiin (N, Ou-
lainen).*

*Hyvin suunniteltu, varsinkin että nuoret puhuvat asioita ensin huo-
lallisesti keskenään ja sitten vielä päättäjien kanssa (N, Himanka).*

Nuoret saivat valmistella rauhassa aiheitaan (N, Himanka).

Keskustelutilaisuuspäivän menetelmävalinnoissa oletettiin ehkä liikaakin, että nuorilla on omia mielipiteitä tai että niitä on helppo muodostaa, kun siihen annetaan tilaisuus. Osa nuorista kommentoi oletuksia näin.

*Valmiiksi joitakin ideoita, niin voisi stormata paremmin (N, Sotka-
mo).*

*Jos asiasta ei ole mielipidettä, sitä ei ole...ei olisi tarvinnut suuttua
siitä. (N, Pyhtää.)*

Nuorten ja päättäjien keskusteluosuus tuntui sujuvan leppoisasti.

*Rento ilmapiiri, jossa helppo keskustella. Hyvä osanottajajoukko
sekä koulun, että päättäjien osalta. (N, Lappeenranta.)*

Samaan aikaan kaikki muut eivät olleet kuitenkaan aivan tyytyväisiä omiin tai toisen tahon edustajiin.

Päättäjakeskeisyys (N, Lappeenranta).

*Omaa mielipidettä ei ehtinyt saada kuuluville tarpeeksi. Perus-vir-
kamieslätinää liikaa. (N, Espoo.)*

Ei niin paljon poliitikkoja, ne markkinoi itseään (V, Porvoo).

Eräs jatkuvasti äänessä ollut, joka kävi vaalikampanjaa (L, Espoo).

Palautelomakkeissa ehdotettiin, että tulevaisuudessa järjestyttävissä tilai- suuksissa myös päättäjät ja nuoret keskustelivat mieluummin pienryhmissä eivätkä yhtenä ryhmänä.

Jakaisin aikuiset ja nuoret yhteen pikkuporukoihin alussa (N, Rana).

Virkamiehet jakautuneet oppilaiden keskusteluryhmiin (V, Espoo).

Pienryhmiin jakautuminen mahdollistaisi ja helpottaisi useamman henkilön mielipiteen esille pääsyä myös nuorten ja päättäjien keskusteluosuudessa. Esiintymiskankeuttakin saattaisi olla tuolloin vähemmän. Kaikki puhuu -periaatetta ei etukäteissuunnitelmassa korostettu nuorten ja päättäjien välisessä keskusteluosuudessa, vaan osion ajateltiin toteutuvan niin, että kukin nuorten ryhmä esittää vuorollaan oman asiansa ja päättäjät vastaavat pyytämällä puheenvuoroja. Projektisihteeri havaitsi, että monissa kunnissa päättäjät neuvoteltivat keskenään, kuka kulloinkin vastaa. Nuorille korostettiin, että sekä asian esittänyt ryhmä, että myös muut nuoret voivat osallistua keskusteluun ja että heille annetaan keskustelussa nopeammin ja pidempiä puheenvuoroja kuin aikuisille. Keskustelun järjestämisen periaatteissa on sekä yleisesti että kunta-kohtaisesti vielä kehitettävää, kuten palautteista voidaan päätellä.

Päättäjistä vain muutama vastasi kysymyksiin, eikö muilla ollut mielipiteitä? (N, Lappeenranta).

Tiivistäisin tilaisuutta, järjestäisin keskustelua, kaikki mukana (N, Espoo).

Mahdollistaisin sen, että kaikkia kuunneltaisiin (N, Kiikoinen [Lavian tilaisuus]).

Uuden Jyväskylän kolmen kunnan yhteinen tilaisuudessa nuorten ja päättäjien keskusteluosuus oli puoli tuntia pidempi kuin muissa kunnissa, mutta sekin tuntui lyhyeltä vielä.

Keskustelutilaisuus tuntui lyhyeltä (N Jkl mlk [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Tapahtuma oli vieläkin liian virallinen, vaikea astua esiin (N, Akaa).

Nuorten musiikkiesityksiä kevennykseksi! (L, Porvoo).

Päivän aikana oli tarjolla erilaisia tilanteita puhua. Osa hämmästeli jälkeensä ottaneensa niin aktiivisen roolin.

Että uskalsin tuohon eteen puhumaan. Ja, että sain erilaisen päivän. (N, Oulainen.)

Osaa nuorista jäi omasta tai muiden nuorten puheosuudesta jokin seikka harmittamaan jälkeensä.

Että en uskaltanut puhua kuitenkaan tarpeeksi (N, Espoo).

Puhuisin rohkeammin (N, Espoo).

Olisin entistä tiukempi ja vaatisin toimintaa! (N, Kiikoinen [Lavian tilaisuus]).

Nuoremmille (alakoululaisille) puolestapuhujia, koska ovat aika ujoja isompien joukossa (N, Porvoo).

Keskustelut päättäjien kanssa jäi osittain "kesken", kun ei kysytty, onko enää sanottavaa, vaan jatkettiin vain (N, Kalvola).

Jokaisessa tilaisuudessa pidettiin lopuksi "kaikki puhuu" -kierros, jossa kysyttiin, että millä fiiliksellä kukakin lähtee kotiin. Välittömän palautteen kuuleminen nuorilta päättäjille ja päättäjiltä nuorille oli todella tärkeää, sillä kaikki nuoret ja päättäjät eivät puhuneet keskustelutilaisuuden aikana. Välitön palaute oli tärkeää, myös sen takia, että palautelomakkeita ei välitetty tilaisuudessa olleille. Sulkavalla eräs luottamushenkilö tiivistä tunteensa näin:

"Olette hirmu aktiivisia. Se on yllätys, että miten nuoria kiinnostaa." (L, Sulkava, keskustelutilaisuuden fiiliskierros.)

3.2.5. Tieto nuorten vaikutusmahdollisuuksista lisääntyi päivän aikana

Nuorille pyrittiin antamaan tietoa vaikuttamisesta omassa kunnassa: oikeuksista, olemassa olevista vaikuttamiskanavista, kuulemistavoista ja nuorten aiemmista saavutuksista. Osittain tästä syystä viranhaltijan ja nuorisovaltuuston peruspalveluarvioinnin kyselylomakevastaukset käytiin läpi kaikissa kunnissa, tämän osuuden voisi toteuttaa myös värikkäämmiin.

Alku, kun luettiin ääneen ne kyselyt, niin sen voisi toteuttaa toisin (N, Jyväskylä).

Tavoitteena oli, että vaikka kaikki nuoret eivät ennalta olisi nuorten kunnallisesta vaikuttamisesta ja omista vaikuttamismahdollisuuksistaan juurikaan tienneet, heidän tietämyksensä kasvaisi tilaisuuden aikana.

Mikä ilahdutti...?

- Tiedon määrä nuorten vaikutusmahdollisuuksista (N, Rovaniemi).

- Sain lisätietoa siitä, mitä eri nuorten "toimikuntia" Akaassa on (N, Akaa).

- Opin paljon uutta ja kuulin asioista, joista en ollut ikinä kuullut (N, Rovaniemi).

- Se, että sai niin paljon tietoa, ja oli tosi hauskaa jutella uusien ihmisten kanssa asioista eri näkökulmista (N, Espoo).

- Man lärde sig mera. Man fick se/höra andras åsikter. (N, Pietarsaari.)

- Sain enemmän tietoa nuorisotyön eri asioista (N, Espoo).

Uskotko, että tilaisuudella oli jotain vaikutusta...?

- Kehittymiseen siinä mielessä, että ainakin nyt me tiedämme enemmän eri vaikutuskanavista! En kuitenkaan suureen muutokseen usko! (N, Akaa.)

- Kyllä, moni sai tietoa, miten vaikuttaa (N, Pyhtää).

- Mahdollisesti, tilaisuus lisäsi tietoa (N, Espoo).

Osa päättäjistäkin piti vaikuttamisesta keskustelemista hyödyllisenä monella tapaa.

Kyllä oli (vaikutusta), nuorisovaltuuston vaikutuskanavista keskustelu oli hyödyllistä (L, Espoo).

Tuotiin vaikutusmahdollisuudet oppilaiden eteen. Samoin näytettiin, etteivät päättäjät pure, vaikka niille kirjoittaa. (M, Espoo.)

Nuorten puolesta varmasti oli hyvä saada kasvot ihmisille, jotka asioista päättävät. Lisää nuorten aktiivisuutta nyt ja vanhempaina. (L, Kalvola.)

Päivän aikana karttui tietoa myös päättäjien toimintatavoista.

Sain kuulla, kuinka päättäjät toimivat, kuinka vaikuttaa asioihin. Tosi hyvä juttu. (N, Sulkava.)

Nuorten mahdollisuus päästä mukaan päätöksentekoon vaatii toimintatapojen tuntemista puolin ja toisin.

Oli (vaikutusta). Toimintatavat tulevat tutuiksi puolin ja toisin. (L, Sulkava.)

Keskustelu molemmin puolin, monta uutta ideaa toimintaan, organisointiin (V, Sotkamo).

Osa nuorista olisi halunnut vielä yksityiskohtaisempaa tietoa vaikuttamisesta.

Ehkä asioita enemmän ruohonjuuritasolta selventää ja näyttää, kuinka aloite tehdään jne. Ei kummemmin muuta, kehittävää tilaisuus ☺ (N, Kuopio.)

Osa ilahtui oppiessaan uutta, vaikka joutuikin mielestään kokemattomuutensa takia jäämään kuuntelijan rooliin.

(Mikä ilahdutti...?) Se, että yleensä edes sai olla täällä kuuntele-massa paljon asioista, joista ei välttämättä ole aikaisemmin edes tiennyt. (N, Rovaniemi.)

Osaa oman roolin pienuus samasta syystä harmitti.

(Mikä harmitti...?) Se, miten vähän itse pystyin osallistumaan, kun asiat olivat niin uusia minulle. (N, Rovaniemi.)

Kaikki tilaisuuteen tulleet nuoret eivät tieneet, minne olivat tulossa ja mikä oli päivän idea. Ylipäätään melkein kaikki nuoret osallistuivat nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuteen ensimmäistä kertaa, koska pilottipaikkakunnilla oli hyvin vähän olemassa olevaa perinnettä nuorten ja päättäjien välisten keskustelutilaisuuksien järjestämisestä, muutamia paikkakuntia lukuun ottamatta (ks. myös luku 3.4.). Peruspalveluarvioinnin kyselylomakevastausten käsittely ylipäätään ja toisaalta heti tilaisuuden alussa saattoi myös tehdä tapahtumasta hankalamman käsittää.

Enemmän tietoa tapahtumasta (N, Kitee).

Ei meinannut aluksi tajuta, että mitä täällä oikein tehdään. Ois kiva, jos kaikki osallistujat tietäisivät, mihin ovat ryhtymässä. (N, Sulkava.)

Osalla osanottajista oli vaikeuksia ymmärtää keskustelua. Pertti Ahosen termein voisi sanoa, etteivät he olleet tällöin ”minimiin asti informoituneita” päivän teemoista, jolloin he eivät täysipainoisesti pystyneet osallistumaan

keskusteluun (Ahonen 1999, 126). Tasavertaisen kansanvaltaisen keskustelun säännöt olivat tässä kohti rikkoutuneet.

Välillä ei ymmärtänyt mitään, mitä ”aikuiset” puhuivat (N, Ranua).

Selittäisin enemmän nuorille, mitä eri asiat tarkoittavat (N, Espoo).

Joskus tuntui tylsältä ja kysymykset olivat aika vaikeita (N, Pyhtää).

(Mikä harmitti...?) En tiennyt, mitä kaikki aiheet tarkoittivat! (N, Espoo).

Osittain synnä huonoon kärryillä pysymiseen saattoi olla keskustelun vauhti tai vaikeiden termien käyttö, jotka myöskin rikkoivat keskustelun kansanvaltaisuuden periaatetta. Yksi päättäjät epäili lisäksi nuorten mielipiteiden olevan manipuloituja.

Puhutte aika nopeaa, puolet menee ohi (L, Himanka).

Puhuisin selkeämmin (N, Porvoo).

Opettajien Ay (ammattiyhdistys) -mielipiteiden voimakas esiintuonti nuorten välityksellä (L, Sulkava).

3.2.6. Nuorilla ja päättäjillä halua valmistautua keskusteluun etukäteen

Pilottivuonna keskustelutilaisuuspäivään kutsuilla nuorilta ja päättäjiltä ei matalan kynnyksen periaatteella uskallettu valtakunnallisten tai paikallisten järjestäjien taholta edellyttää etukäteen valmistautumista. Tämän pelättiin kasvavan osanottajien määrää. Palautteiden mukaan ainakin osa osanottajista olisi kuitenkin tulevaisuudessa valmis myös etukäteisvalmistautumiseen.

Ryhmätyökysymykset olisi voinut olla jo aikaisemmin tiedossa, että olisi voinut itsekseenkin miettiä ennakkoon ko. asioita (L, Sulkava).

Kysymysten (keskusteluaiheiden) laatimisen ja keskustelutilaisuu- den voisi pitää kahtena eri kertana (N, Seinäjoki).

... eikun suunnittelisin vähän etukäteen (N, Sotkamo).

Kysymykset voisi miettiä etukäteen, niin saisi oikeat päättäjät mu- kaan (N, Seinäjoki).

a. Nuorten valmistautuminen voisi alkaa esimerkiksi nuvan työko- kouksissa kuullen oppilaskuntia ja talotoimikuntia jo viikkoa, kah- ta aiemmin, jolloin ”yönylinukkumiset” auttaisivat kysymyksiä ja kannanottojen jäsentymisessä.

b. Päättäjät voisi myös valmistaa dialogiin siten, että he tietäisivät, mistä aiheesta ”keskustellaan”. Dialogi syntyy ehkä paremmin, kun on jäsentyneet aiheet, muuten syleillään maailmoja ja ei synny ai- kaansaannoksia (V, Akaa.)

3.2.7. Yhteenveto keskustelutilaisuuspäivä -menetelmän teknisiin yksityiskohtiin liittyvistä kehittämistarpeista

Ranualaisten nuorten palautelomakkeista oli luettavissa kuin pienoiskoossa yhteenveto eri kuntien palautelomakkeiden keskustelutilaisuuspäivän kehit- tämisideoista, nimenomaan liittyen keskustelumenetelmätilaisuuksien tekni- siin yksityiskohtiin.

Mitä tekisit toisin, jos olisit järjestämässä samanlaista tilaisuutta tulevaisuudessa?

- Pidempi aikataulu (N, Ranua).

- Enemmän taukoja (N, Ranua).

- Turhan virallinen. Varsinkin pikkusten kiinnostus alkoi lopahtaa. (N, Ranua.)

- Kun on nuoret kyseessä, osalle voi tulla tylsää, kun vain puhu- taan/kuunnellaan (N, Ranua).

- Tilaisuuden ”tärkeily” (N, Ranua).

- Tekisin tilaisuudesta rennomman (N, Ranua).

- En varmaan mitään (N, Ranua).

- En oikeastaan mitään (N, Ranua).

- Tämä oli hyvin järjestetty, samalla periaatteella (N, Ranua).

- Kaikki oli ok! (N, Ranua).

3.3. Aikaansaattujen keskustelujen taso: Täyttyivätkö keskustelujen laadulliset vaatimukset?

Palautelomakkeista etsittiin tietoa siitä, millainen käsitys nuorille keskustelu- tilaisuuksien perusteella tuli, miten pätevinä toimijoina heitä pidetään kun- ta-asioissa ja millaisia kasvun mahdollisuuksia heille toimijoina ja vaikuttajina tarjotaan aikuisten puolelta. Gretschelin ja Kiilakosken mukaan lapsi tai nuori kunnallisena toimijana toimii itse tai on mukana toimimassa yhteisten asioi- den eteen. Hän on yhteisönsä tunnustama tekijä, subjekti, jolla on sekä valtaa että vastuuta. Hän ei ole vain huolenpidon ja suojelun kohde. Subjektiudel- la tarkoitetaan tässä pysyvämpää lapsille ja nuorille syntyvää kunta-asioiden ajattelijan ja toimijan asemaa – pysyvää itsevarmuutta siitä, että he ovat hy- väksytyjä ja arvostettuja subjekteja omissa kuntaan liittyvissä asioissaan. . . Ol- lessaan toiminnan subjekteina, lapset ja nuoret pystyvät ja haluavat rakentaa maailmaa myös omien päämääriensä näköiseksi. (Gretschel & Kiilakoski 2008, 85.)

Myllyniemen mukaan nuorten kokemukset oman kuntansa tai kaupun- kinsa päättäjien suhtautumisesta nuoriin vaikuttajina eivät välttämättä näytä kovin mairittelevilta. Nuorisobarometrissä 2008 kysyttiin noin kahdelta tuhan- nelta nuorelta, pitävätkö asuinkuntasi päättäjät kokemustesi mukaan nuoria vartenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina? Vain joka kuudes

(17 prosenttia) arvioi päättäjien pitävän nuoria varteenotettavina keskustelukumppaneina tai vaikuttajina kaikissa tai lähes kaikissa asioissa (viisiportaisen asteikon kaksi parasta luokkaa). Lisäksi joka kymmenes nuori oli sitä mieltä, ettei nuoria vaikuttajina oteta tosissaan missään asioista. Myllyniemen mukaan tulokset ovat hätkähdyttäviä. Nuorisobarometrin satunnaisotoksella Suomen kaikista 15–30 -vuotiaista nuorista saatiin tulokseksi melkein sama vähäinen varteenotettavuuden tunne kuin nuorten vaikuttajaryhmiin kuuluneilla nuorilla. Asteikolla 1-5 nuorten vaikuttajien keskiarvo on 2,8 ja Nuorisobarometrin haastateltujen 2,7. Yleisin vastaus sekä vaikuttajanuorilla että muilla oli kolmonen.¹² (Myllyniemi 2008, 65).

Nuorten ja päättäjien välisen keskustelun luonnistuminen varta vasten koon kutsutussa keskustelutilaisuudessa riippuu monesta tekijästä. Nuorten ja päättäjien keskustelujen teemat liittyivät kunnalliseen vaikuttamiseen nuorisolain 8 §:n hengessä. Kyseessä ei siis ollut teemansa puolesta mikä tahansa nuorten ja päättäjien välinen satunnainen keskustelu. Onnistunut keskustelu päättäjien kanssa voi saada nuorille aikaan pätevyyden tunnetta, jos nuoret kokevat tulleen otetuksi huomioon päättäjien taholta varteenotettavina asiansa tuntevina keskustelijoina heitä koskevissa asioissa. Kahdessakymmenessä kunnassa aikaansaatuisten keskustelujen tasoa voidaan arvioida kahdesta näkökulmasta: keskustelun arvioiminen keskusteluna tai keskustelun arvioiminen neuvotteluna. Keskustelut keskusteluina näkökulma on staattinen, kyseessä on silloin kertakuuleminen tai jos keskustelutilaisuudet toistuvat, kertakuulemisten sarja. Jos keskustelun tasoa arvioidaan laajempaan neuvotteluna nuorten asemasta kunnallisten asioiden hoidossa, puhutaan myös mahdollisista keskustelutilaisuuksien ulkopuolisista toimintatapojen muutoksista. Tässä tapauksessa keskustelutilaisuudet ovat dynaamisia, juoneltaan jatkuvia tai toisaalta yhteisten prosessien aloitus- tai seurantakohtia.

Tarkastelen keskustelutilaisuuksien nuorille antamaa asemaa löyhästi myös Pertti Ahosen (1996) kansanvaltaisen päätöksenteon mahdollistumisen kriiteerien näkökulmasta. Ahosen mukaan tarvitaan tietynlaiset olosuhteet, jotta kansalaisten huolellisesti argumentoitu keskustelu (deliberaatio) mahdollistuu. Nämä olosuhteet ovat:

1. Toimintavaihtoehtojen pitäminen avoimena.
2. Harjoitetaan deliberaatiota eli vaihtoehtojen punnintaa.
3. Jokainen asianosainen on ainakin minimiin informoitunut kysymyksessä olevista asioista ja osallistuu vaihtoehtojen punnintaan ja lopulta yhden tai useamman vaihtoehdon valintaan. Kukin asianosainen voi valita, haluaako hän osallistua punnintaan ja valintojen tekoon.

Ahosen mukaan poliittinen keskusteleva kansanvalta onnistuu vain, jos osanottajat osaavat tai heillä on:

4. kansanvaltainen eetos, jolloin ristiriidat on verbalisoitu kansan tasolla, jolloin mahdollistuu argumenttien ja niiden esittäjien välinen kamppailu.
5. kansalaisten kansanvaltainen mentaliteetti eli mielenlaatu, mikä tarkoittaa maltillisuutta, eriävien mielipiteiden kuuntelemiseen suostuvaisuutta ja yhteistyöhön kykenemistä myös hävittyään.
6. kansalaisten tilannekohtainen harkinta- ja arviointikyky eli suhteellisuuden taju näkemysten ja ilmaisutapojen ja -paikkojen valinnassa. (Ahonen 1996.)

3.3.1. Keskustelut keskusteluina: Ovatko nuoret varteenotettavia ja päteviä ajattelijoita ja keskustelijoita kunnallisissa asioissa?

Nuorten ja päättäjien vuoropuhelun laadukkuutta kommentoitiin palaute-lomakkeissa runsaasti. Nuoret arvostivat jo sitä, että heille tarjoutui mahdollisuus osallistua a) kunnallisten asioiden pohtimiseen ja b) heidät huolitettiin päättäjien keskustelukumppaneiksi. Pertti Ahosen termein he pääsivät harjoittamaan keskustelutilaisuuden myötä deliberaatiota – vaihtoehtojen punnintaa (Ahonen 1999, 126). He pääsivät mukaan julkiseen harkintaan, vieläpä monessa kunnassa uudella tasolla – päättäjien kanssa.

Se, että sai avoimesti nyt nuorten asioita tuoda julki. Yhdessä päättäjien kanssa siis! Sai päättäjille puhua avoimesti. (N, Himanka.)

Oli hyvä, että pääsi suhteellisen läheisesti kerrankin puhumaan päättäjien kanssa (N, Seinäjoki).

Ei tarvinnut olla tunneilla. Että saimme olla protestoimassa (N, Sulkava).

Hyvä, että tällainen tapahtuma järjestettiin. Oppilaat pääsivät tuomaan mielipiteensä esille. Aika harvinainen tilaisuus. (N, Savonlinna [Sulkavan tilaisuus.]

Kyllä! Lisää tämäntapaisia tapahtumia! Antaa eväitä tulevaisuuteen. (N, Lappeenranta.)

Päätäjät joutuvat sanomaan suoria mielipiteitä & kuuntelemaan nuoria (N, Lappeenranta).

Kaupunginjohtajan ja muiden 'suurte' läsnäolo. Workshop-toiminta, hyvä ruoka. Näki vaikuttajat. (N, Lappeenranta.)

Päätäjien runsas läsnäolo, mahdollisuus yleensäkin olla näin suorassa vuorovaikutuksessa heidän kanssaan (N, Lappeenranta).

Nuoret sai ääntään kuuluun. Paljon kunnan päättäjiä paikalla. Hyvä keskustelua. (N, Himanka.)

Kunnan päättäjien saapuminen oli hyvä juttu, sillä tuntui voivansa vaikuttaa asioihin (N, Espoo).

Nuoret kommentoivat myös päättäjien suhtautumista heihin.

Noilla oli positiivinen asenne meitä kohtaan (N, Espoo).

Kaikki nuoret eivät suinkaan olleet ilahuneita, kun olivat tämmöiseen tilaisuuteen tai tilanteeseen päässeet tai joutuneet.

(Mikä ilahdutti...?) Ei pahemmin mikään (N, Sulkava).

Osa päättäjistä arvioi, että nuorille tarjoutui keskustelukumppaniksi riittävän varteenotettava edustus päättäjien puolelta.

(Mikä ilahdutti...?) Nuorten aktiivisuus. Kaupunginhallituksen jäsenen mukana olo. (V, Espoo.)

Käytyä keskustelua arvioidaan palautelomakkeissa hyvin monesta eri näkökulmasta. Aloitetaan siitä, miten nuoret arvioivat omaa varteenotettavuuttaan. Kannattaako heille heidän omasta mielestään mahdollistaa osallistuminen kunnalliseen päätöksentekoon? Seuraavissa palautteissa nuoret arvioivat omaa varteenotettavuuttaan arvioimalla oman kuntansa nuorten onnistumista tilaisuudessa. (Onnistumista ja sitä myöten pätevyyttä kuvaavat kohdat on alleviivattu).

Kyllä varmasti (on vaikutusta). Fiksuja kommenttejahan meiltä tuli 😊 (N, Himanka).

(Mikä ilahdutti?)Nuorilta tulleet uudenlaiset, arvokasta tietoa sisältävät kysymykset (N, Porvoo).

Vaikutti, että nuoret tosissaan (N, Espoo).

Kyllä uskon (vaikutuksiin). Huomasivat nuorten oikeasti olevan kiinnostuneita (N, Savonlinna [Sulkavan tilaisuus]).

(Mikä ilahdutti?) Meille annettiin tilaisuus kertoa mielipiteemme kunnan asioita ja ideamme olivat hyviä (N, Ranua).

Päätäjiä oli paljon paikalla, tuli hyvä keskustelu. Nuoret keksi aamupäivällä hyviä aiheita. (N, Ranua.)

(Mikä ilahdutti?) Se, että saatiin kuulla hyviin kysymyksiin hyviä vastauksia (N, Espoo).

Nuorten aktiivinen keskusteleminen. Päättäjät oli kiinnostuneita. (N, Akaa.)

Kyllä (on vaikutusta), koska nyt päättäjät saivat tiedon siitä, että haluaisimme vaikuttaa (N, Sotkamo).

Oli varmaan (vaikutusta), kun aikuiset huomaa, että meilläkin on ihan hyviä ideoita ja ajatuksia (N, Pyhtää).

Saimme hyvää keskustelua (aikaan) päättäjien kanssa. Hyviä vastauksia saimme päättäjiltä. (N, Kalvola.)

Det får framtiden visa, fina löften i allafalla. Jag hoppas att situationen förbättras och att våra påverkningsmöjligheter ökar. Och att alla löften hålls, Dom vet ju i alla fall vilka vi är nu och att vi faktiska har viktiga åsikter om det mesta. (N, Pietarsaari.)

Jag hoppas det. Och vuxna skall lära sig att vi ungdomar har mycket viktigt att seje. (N, Pietarsaari.)

Miten päättäjät kommentoivat nuorten astumista keskustelukumppaneiksi, kanssavaikuttajiksi ja kenties joltakin osin myös vaikuttajiksi keskustelutilaisuuksista saadun kokemuksen perusteella? Millainen yhteistyökumppani nuoriso olisi pohtimaan kunnallisia asioita pidettyjen keskustelutilaisuuksien näkökulmasta? Nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksiin eri puolilla Suomea osallistuneet luottamushenkilöt ja virkamiehet kommentoivat asiaa runsain mitoin. He suorastaan hämmästelivät nuorten aktiivisuutta ja innostusta kunnallisiin asioihin.

Nuorten perustellut mielipiteet ja kiinnostus vaikuttamisesta (V, Kitee).

Hyvä asia, nuoret ottivat moniin asioihin kantaa (L, Kitee).

Nuorten asenne ja aktiivisuus (L, Kitee).

Nuorten suuri joukko. Mielenkiintoinen asiakokonaisuus päivillä. Kysymykset asiallisia. Vilkas keskustelu. (V, Sotkamo)

Nuorten asialliset kysymykset. Aktiivisuus ja kiinnostus nuorten asioista. (V, Rovaniemi.)

Erittäin fiksuja nuoria. Esittivät ja käsittelivät loistavasti aiheeseen liittyviä asioita. Ainesta pullauttaa moni nykyinen päättäjä tehtävästään. (V, Rovaniemi.)

Nuorten hyvät ideat ja ajatukset (V, Rovaniemi).

Nuorten aktiivisuus, paljous, 22 nuorta, jotka jollain tavoin oppilastoiminnoissa mukana (L, Pyhtää).

Öppenheten, ungdomarnas kunnande (L, Pietarsaari).

Ungdomarna var väl förberedda, insatta i sina frågor. Svåra frågor som fick 'luddiga' svar, men också påpekande som går att verkställa utan större arrangemang o. pengar. (L, Pietarsaari.)

Uskon kyllä. Ainakin tietoisuus nuorten kiinnostuneisuudesta kunnan päätöksentekoa kohtaan on hyvä signaali. (L, Sulkava.)

Nuorten hyvät aloitteet (uimaranta, Hukarin remontti...) (L, Kalvola).

Nuoret olivat miettineet asioita ja esittivät parannusehdotuksia todella perusteellisesti (V, Kalvola).

Aktiivinen ote. Kuitenkin yllättävän paljon päättäjiä mukana. Olen todella ylpeä himankalaisista nuorista. (V, Himanka.)

Avoimuus, erilaisten ja samansuuntaistenkin näkemysten esilletulo (L, Akaa).

Nuoret arvioivat päättäjien suhtautumista nuorten varteenotettavuuteen hyvin paljon sen perusteella millaisen käsityksen he saivat päättäjien suhtautumisesta heihin keskustelun aikana.

... osa päättäjistä oli hiukan töykeitä (N, Lappeenranta).

Joidenkin päättäjien ns. ylimielinen asenne nuoriin. Huom. ei kaikkien. Jotkin vastaukset ympäröivät. (N, Lappeenranta.)

Joiden päättäjien tapa mielistellä (N, Lappeenranta).

Välillä tuntui, että meitä nuoria pidettiin lapsina. Me olemme tässä tilanteessa vapaaehtoisina, joten meitä ei tarvitse lahjoa. (N, Espoo.)

Lahjominen. Vaikka olemme nuoria, olemme ihan fiksuja. Aikuiset puhui välillä asiaankuulumattomia. Aika loppui kesken. Olen pettynyt. (N, Espoo.)

Aikuiset kommentoivat asiallisesti ja kävivät vuoropuhelua nuorten kanssa aktiivisesti. Eivät vähätelleet, liikoja ainakaan. Koulutuskeskustelu herätti mielipiteitä, mikä oli mukavaa. (N, Rovaniemi.)

Nuoret huomasivat myös, jos jotkut tahot eivät ottaneet keskustelua riittävän vakavasti.

Kaikki ei tosissaan (N, Sulkava).

Myös päättäjistä osa tarkkaili tilaisuudessa päättäjien suhtautumista nuoriin:

(Mikä ilahdutti?) Nuorten aktiivisuus ja innostus! Päättäjien myönteinen suhtautuminen nuoriin ja heidän toiveisiinsa. (L&V, Kalvola.)

Nuorten varteenotettavuus päättäjien silmissä lisääntyi sillä, että nämä kantoivat keskustelijoina huolta myös muiden, keskustelusta poissaolevien nuorten parhaasta (nyt paikalle kutsuttiin edustajia eri tahoilta, ei siis esim. kaikkia jonkun koulun oppilaita). Itse asiassa tämä on monille nuorten kanssa toimiville monesti vastaan tullut luontainen nuorten piirre.

Se, että nuoret selkeästi välittivät niistä nuorista, joilla menee huommin kuin heillä (L, Porvoo).

Nuorten aktiivisuus ja kysymykset koskien "jokaisen" nuoren arkipäivää (V, Porvoo).

Palautteista löytyi myös yksi nuoren kommentti, jossa arvostettiin nuorten keskinäisestä parhaasta huolehtimista nuorten ryhmien kesken.

Vaikka ruotsinkielisellä lukiolla on hyvät tilat, ruotsinkieliset välittävät kuitenkin suomenkielisen lukion oloista (N, Pietarsaari).

Millaisia vastauksia nuoret mielestään päättäjiltä saivat?

Avoimuus ja selkeät vastaukset nuorten kysymyksiin (N, Porvoo).

Viimeinkin sai suoraa puhetta kysymyksiin (N, Porvoo).

Se, että nuorten ääni saatiin kunnolla kuuluviin ja saatiin tärkeille kysymyksille edes jonkinlainen vastaus (N, Porvoo).

Saatiin aikaan hyvää keskustelua. Ja ihan käytännön ratkaisuja löytyi (N, Himanka.)

Osaan kysymyksistä virkamiehet ja poliitikot vastasivat kiertelemättä ja myönsivät puutteet ja ehdottivat ratkaisuja/parannuksia – ilahduttavaa! (N, Pietarsaari.)

Vi fick ställa många frågor som vi sedan fick långa och motiverade svar på (N, Pietarsaari).

Rakentava keskustelu, jossa molemmat tulivat vastaan. Pääosin tuntui, että saatiin ääntä kuuluviin. (N, Lappeenranta.)

Många viktiga frågor togs upp och att saker lovades (att åtgärdas/förändra) (N, Pietarsaari).

Se, että yllättävän monet vastaukset miellyttivät (N, Porvoo).

Aikuisten halukkuus kuunnella ja kommentoida (N, Porvoo).

Osa nuorista syytti päättäjien vastauksia ympärilyöreiksi ja samoin sanoi myös osa päättäjistä. Vastausten ympärilyöreys on jotain muuta, kuin mitä Pertti Ahonen (1996, 127–128) tavoittelee termillä ”kansanvaltainen eetos l. kulttuuri.”

Päättäjien vastaukset kenties hieman ympärilyöreitä (N, Lappeenranta).

Kunnan tärkeitten päättäjien puuttuminen, vastausten ympärilyöreys joissain asioissa (N, Himanka).

Liian vähän aikaa ja poliitikot kiersi kivasti vastauksia ☺ (N, Porvoo).

Kuilu päättäjien ja nuorten välillä on edelleen valtaisa. Kiertelevät vastaukset taas vaihteen vuoksi. (N, Seinäjoki.)

Päättäjien konkreettisten lupauksen puuttuminen (N, Espoo).

Vaiuttamismahdollisuus jne. jäivät varmasti edelleen etäisiksi ja pienen piirin asioiksi. Konkretia puuttuu, pelkkiä sanoja. (V, Espoo.)

Alla frågor var inte riktigt besvarade som tänkt (N, Pietarsaari).

Ympärilyöreästi vastaaminen ei aina ole tahallista. Ratkaisuja kysymyksiin ei aina ole vielä olemassa.

Hyvää keskustelua, vuorovaikutus hedelmällistä. Kysymyksiin tuli siis keskustelua, vaikka ei aina selviä ratkaisuja. (V, Seinäjoki.)

Tuli se tunne, että tehtyihin kysymyksiin pystyttiin kohtuullisesti vastaamaan, vaikkakin ongelmat eivät sinänsä vielä poistuneet... Hyviä ajatuksia, mutta miten toteutetaan, esim. matkat harrastuksiin. (V, Seinäjoki.)

Tai sitten aina vaan toistetut ratkaisut tiedetään käytännössä jo toimimattomiksi.

Granska få direkta lösningar man kan göra i praktiken. Okunskap om hur situationer som är i verkligheten, t.ex ja det finns ett utbyte av kurser mellan svensk- och finskspråkiga gymnasierna men det utnyttjas inte och har visat sig vara svårt att genomföra. (N, Pietarsaari.)

Löytyi niitäkin kuntia, joissa ainakin osa nuorista oli sitä mieltä, etteivät he saaneet päättäjiä innostumaan oikein mistään. Osittain kyse oli päättäjien esiintymistaidoista, osittain tietämättömyydestä nuorten oikeuksia kohtaan ja osittain varmaan siitä, että tiettyihin teemoihin on hankala reagoida, jos päätökset asioista on jo tehty tai jos todelliset valtaapitävät ovat jossain muualla. On myös muistettava, ettei nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuus ole virallinen kunnallinen päätöksentekoaareena, mutta eivät nuoret sitä odottaneetkaan.

Ei kauheasti konkreettisia parannuspäätöksiä/lupauksia päättäjiltä. Osa päättäjistä oli ihan viilipytyjä ja hiljaisia, paheksuu (N, Rovaniemi).

Aikuisten jähmeyttä varmaankin ajan kanssa saadaan pois (N, Porvoo).

Päätäjien järkähtämätön mielipide tiettyjä asioita kohtaan (N, Espoo).

No kaikkiin ei voida vaikuttaa (N, Porvoo).

Päätäjät ei oikein kovin "hanakasti" tarttunut mihinkään asioihin, mutta toivottavasti ne jäi mieleen (N, Seinäjoki).

Hieman oli vastaisuutta ilmassa oppilaskuntaa/nuoria kohtaan (N, Akaa).

Ei tultu hirveästi nuoria vastaan, oltiin vain enemmän "eri mieltä"(N, Akaa).

Iso osa nuorista oli keskustelutilaisuuden jälkeen valmis toteamaan palautelomakkeessa tietävänsä ja uskovansa nuorten voivan vaikuttaa kunnassaan. Tämä saadaan selville lukemalla palautelomakkeita siitä näkökulmasta, että nuorten ja päätäjien keskusteluosuus toimi näyttökokeena siitä, hyväksytäänkö nuoret osapuoleksi, jonka kanssa voidaan keskustella kunnallisista asioista. Jos nuoret itse pitivät nuoria riittävän varteenotettavina keskustelukumppaneina kunnallisissa asioissa ja jos he olivat myös mielestään saaneet päätäjät vakuutettua nuorten kyvyistä ja haluista olla mukana harjoittamassa kunnallisten asioiden julkista pohdintaa (deliberaatiota), he saattoivat todeta jokseenkin seuraavalla tavalla:

Nuoretkin saavat päättää jonku verran kunnan asioista (N, Ranua).

Saa huomata, että nuoretkin saavat vaikuttaa (N, Ranua).

Myös ylemmillä tahoilla kiinnostaa nuorten mielipiteet (N, Ranua).

Nuoria todellakin kuultiin (N, Ranua).

Huomasin, että nuoret pystyvät oikeasti vaikuttamaan juttuihin, oli mielenkiintoista kuunnella keskusteluja (N, Espoo).

Kyllä jotain, jos ei muuta niin ainakin he nyt kuulivat ja tulevaisuudessa kuuntelevat enemmän (N, Porvoo).

Uskon, valtuutetut ja päätäjät vaikuttivat aidosti kiinnostuneilta nuorison mielipiteestä (N, Pietarsaari).

Että sai puhua päätäjien kanssa suoraan ja tietää vaikuttavansa kunnan asioihin (N, Kalvola).

Mielipiteiden vapaa ilmaus, filis vaikuttamisesta (N, Akaa).

Myös tietoisuus omasta, kenties huonosta asemasta asioiden neuvotteluosapuolena (Ahosen termien julkisen harkinnan eli deliberation osapuolena) sai nuoret havahtumaan. Voi myös olla, että tämän näyttökokeen jälkeen nuoret ovat valmiimpia peräämään oikeuksiaan päästä mukaan pohtimaan kunnallisia asioita.

Harmillista huomata, miten vähän nuoria huomioidaan (N, Sulkava).

Uskon (että on vaikutusta), sillä tällä tavoin nuoret saavat rohkeutta kysyä sitä (vaikutusmahdollisuuttaan) (N, Sulkava).

Tuli selville, että meitä kuunnellaan. Ja asioita selvisi ja ehkä tulee paranemaan. (N, Sulkava.)

Mukava huomata, että tässäkin kunnassa on hieman kiinnostuttu nuorten mielipiteistä ja hyvinvoinnista (N, Sulkava).

Nuorten aseman mahdollinen kohentuminen kunnallisena neuvotteluosapuolena voidaan ajatella saman tien myös laajemmassa yhteiskunnallisessa kehyksessä.

Mikä sinua ilahdutti...?) Saada nuorten mielipiteet kuuluviin ja edistää nuorten asemaa yhteiskunnassa. (N, Himanka.)

Yhteenvetona voisi tälle keskustelut keskusteluina osuudelle todeta, että...

Keskustelulla on aina merkitystä (V, Lappeenranta).

3.3.2. Keskustelut neuvotteluina: tuleeko jokin muuttumaan kunnan tavoissa toimia?

Keskustelutilaisuuksien mahdolliset vaikutukset voivat tapahtua ainakin kahdella eri tasolla. Nuorten kuulemiskäytännöt tulevat kehittymään tai nuorten tilaisuudessa esille nostamat asiat voivat mennä eteenpäin. Keskustelutilaisuuden vaikuttavuus on parempi, jos keskustelutilaisuus osattiin istuttaa osaksi kunnan omaa strategiaa, jolloin tapaamiselle ja kuulemiselle oli jokin ajankohtainen tarkoitus. Vuonna 2008 keskustelutilaisuuspäivää hyödynsivät omien tarkoituseriensä mukaisesti kaksi kuntaa: Lappeenranta ja tuleva Uusi Jyväskylä. Tulevaisuudessa tämäläisyyppiseen synenergiaan tulisi pyrkiä jokaisella paikkakunnalla. Tällöin valtakunnallisesti organisoitu keskustelutilaisuus asettuisi osaksi paikallista prosessia.

Uudessa Jyväskylässä keskustelutilaisuus otettiin osaksi uuden kunnan nuorten vaikuttamismallin luomisprosessia (lisätietoja, luku 5).

Päättäjille tuli tilaisuudessa varmasti monta asiaa tiedoksi, mitä nuoret haluavat uuden Jyväskylän päättäjien tiedostavan (V, Jyväskylän maalaiskunta [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Lappeenrannan tilaisuus oli osa heidän nuorten kuulemisjärjestelmänsä kehittämisen prosessia, joka taas oli osa suurempaa lasten ja nuorten hyvinvointityötä kaupungissa.

Kyllä, sillä tämä on pohjana (yhtenä) nuorten kuulemis- ja vaikuttamismallin luomiseen. Päättäjien ja virkamiesten läsnäolo ja tiedostaminen siitä, mikä nuoria kiinnostaa. (V, Lappeenranta.)

Haluamme profiloida Lappeenrannan lasten ja nuorten kuntana. (Päättäjien keskustelutyökirja, Lappeenranta).

Lappeenrannan vahvaa missiota asiassaan vahvistaa se, että Lappeenrannassa kaikki nuoret ja päättäjät uskoivat palautelomakkeiden perusteella arviotuna tilaisuudella olevan vähintään jonkinlaista merkitystä nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittymiseksi. Tosin on sanottava, että muissakin kunnissa suurin osa kaikista palautelomakkeiden palauttajista, uskoi tilaisuudella olevan vähintään jonkinlaista merkitystä.

3.3.2.1. Kuka aikoo toimia ja keneltä toimia odotetaan?

Kiteellä päättäjiltä, kuten kaikilta muiltakin tilaisuuksiin osallistuneilta, kysyttiin palautelomakkeessa kysymys: "Uskotko, että tilaisuudella oli jotain vaikutusta nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittymiseen kunnassasi?" Kiteen päättäjien vastauksissa näkyy eräänlainen jatkumo: ensimmäinen vastaaja jää tavallaan odottamaan nuorten toimia, seuraava kokee, että tieto ei yksin riitä, vaan nuoria pitää jatkossakin kannustaa, seuraava mainitsee vaikutusmahdollisuuksien kehittyvän lisäämällä sidosryhmien yhteistyötä ja viimeinen on jo niin pitkällä, että osoittaa aavistuksen jo omaakin sitoutumistaan yhteistyöhön nuorten vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi.

Kyllä, nuoret tietävät nyt paremmin, miten voi vaikuttaa (V, Kitee).

Kyllä; näitä kannustustilaisuuksia voisi olla useammin (L, Kitee).

Tiedotusta lisää eri sidosryhmille + yhteistyötä (L, Kitee).

Yritetään yhdessä (L, Kitee).

Sitoutumistaan palautelomakkeessa näyttäviä päättäjiä löytyi sieltä täältä muualtakin.

Toivottavasti → yritetään vaikuttaa! (V, Seinäjoki).

Uskon (on vaikutusta) ja voisin yrittää edesauttaa edelleen (V, Rovaniemi).

Ainakin itse kuuntelen nuoria entistä herkemällä korvalla (L, Porvoo).

Yhteistä sitoutumista nuorten vaikutusmahdollisuuksiin lisääntyi (V, Lappeenranta).

Nuorten palautteista löytyi runsaammin niitä, jotka näyttivät sitoutumistaan tehdä itse jotain jatkossa asioiden eteen. Keskustelutilaisuuksien yksi tavoite oli antaa nuorille tietoa vaikuttamismahdollisuuksista ja pyrkiä innostamaan vaikuttamiseen – ottamaan paikkansa.

Innostamalla nuoria vaikuttamaan, edistetään kunnallisen päätöksenteon ”kansanvaltaista mielenlaatua,” Pertti Ahosen (1999, 128) termejä käyttäen. Selkokielellä tämä tarkoittaisi, että kunnasta löytyisi nuoria asettumaan aikuisten keskustelukumppaneiksi sekä kanssavaikuttajiksi ja toimijoiksi, jos kunnassa tämmöisiä mahdollisuuksia luotaisiin. Monet näistä nuorista ovat valmiita vaikuttamaan siihen, että tällaisia tilaisuuksia tai tällaista asemaa nuorille muis-tetaan järjestää. Tätä taustaa vasten seuraavat nuorten palautteet ovat erityisen tärkeitä.

On (vaikutusta), luulisin. Minä ainakin teen jotain. (N, Pyhtää.)

Tuli fiilis et pystyn ja haluan vaikuttaa asioihin. Oli antoisia keskusteluja. (N, Espoo.)

Se oli aivan uusi kokemus ja sain paljon uusia ideoita kouluun (N, Porvoo).

Toi lisäpotkua Senttiin (nuorten vaikuttajaryhmä) (N, Sotkamo).

Saatiin paljon hyviä mielipiteitä ja varsinkin nuorisovaltuusto luultavasti tehostaa toimintaansa (N, Espoo).

Saimme paljon informaatiota mahdollisuuksista vaikuttaa, joka innosti vaikuttamaan. (N, Espoo).

No jaa, kyllä (on vaikutusta), jos nuori itse toimii aktiivisesti (N, Espoo).

Muutama nuori viittaa ”infon leviämiseen.”

Luultavasti ei vielä, kun info lähtee leviämään, niin muutosta saat-taa tulla (N, Akaa).

(Uskotko, että tilaisuudella oli jotain vaikutusta...?) Saatiin lisää in-formaatiota, miten voi vaikuttaa, aktiivisuus toimia voi lisääntyä. Kynnys ottaa kantaa ei olekaan välttämättä niin iso kuin luulisi. (N, Rovaniemi.)

Tieto nuorten pystymisestä vaikuttamiseen alkaisi siis tämän näkökulman perusteella levitä kuin mikä tahansa uusi tapa toimia – innovaatio leviää, ihmiseltä toiselle. Myös eräs päättäjä pohti tilaisuuden merkitystä nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin uskomiselle. Innovaation leviämistäustaa vasten seuraavat luottamushenkilöiden toiveet saavat ihan uuden ymmärryksen. Aiemmin viittasin keskustelutilaisuuden olleen kuin näyttökoe nuorten varteen-otettavuudesta ja päättäjien tahdosta ottaa nuoret mukaan. Näyttökoe, jossa esiteltiin uusi tapa toimia. Jos uudesta tavasta vakuututtiin, se voi alkaa levitä.

Antoi varmaan nuorisolle uskoa, että asioihin voi vaikuttaa. (L, Sotkamo.)

Olisin kiinnostunut kuulemaan miten nuoret viestittävät asioita eteenpäin. (L, Sotkamo.)

Osa nuorista uskoi päättäjien yrittävän vaikuttaa nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseen.

Espoon päättäjät sanoivat vievänsä tietoa eteenpäin (N, Espoo).

Viestintäpäällikkö oli mukana mahtavasti. Silti tarvitaan paljon valmistautumista ja perusteluita, jos jotain yrittää saada muutetuksi. (N, Seinäjoki.)

Se, että nuoria kuullaan. Ja asiat yritetään järjestää meidän parhaaksi (N, Porvoo).

No, että aikuiset sentään kuunteli nuoria ja yrittää vaikuttaa (N, Porvoo).

Että kaikki lupasivat tehdä jotain nuorten eteen (N, Porvoo).

Uskon, päättäjät joutuvat nyt miettimään oikeasti, kuinka nuoret otetaan mukaan, kun ovat julkisesti luvanneet (N, Pietarsaari).

Samaan aikaan, osittain samassa paikassa kaikki eivät uskoneet päättäjien lupauksiin.

Se, ettei kaikki kysymykset mahtuneet ohjelmaan ja emme, ehkä, saaneet päättäjien päitä käännettyä. (N, Porvoo.)

En tiedä ... varmaan tieto/luulo siitä, että mitään ei tule tapahtumaan. (N, Savonlinna [Sulkavan tilaisuus]).

Kalvolassa osa nuorista koki, että päättäjät eivät kuitenkaan sitoutuneet tekemään mitään asioiden eteen, vaan kaiken odotetaan tapahtuvan nuorten voimin. Tämä koski ehkä eniten tilaisuudessa käsiteltyjen nuorten konkreettis-

ten kehittämiskohteiden toteutumista. Talkoista tuli tässä yhteydessä nuorille melkein kirosana. Jonkin verran Kalvolassakin kuitenkin uskotaan päättäjiin.

Vyörytetään vastuu nuorisoparlamentille (N, Kalvola).

Talkoo sitä, talkoo tätä, kaikki jutut nuorille (N, Kalvola).

Kyllä. Päättäjät vievät asioita eteenpäin (N, Kalvola).

Sotkamon tilaisuuden palautteissa kiinnitettiin huomiota samaan asiaan.

Aikuisten (päättäjien) vastuun sysääminen nuorten hartioille → nuorten pitäisi ottaa yhteyttä → ottaa asioista selvää jne. (Muu henkilö, Sotkamo).

Aktivoi nuoria varmasti, joskaan en usko kovinkaan paljon päättäjien aktivoitumiseen (V, Sotkamo).

No, vähän tuli parempi mieli, että jotkut oli kyllä tosi avoimia ideoille ja nuorison puolelle. Ei vaikutusmahdollisuudet kyllä parane, meidän pitää jatkossakin ottaa yhteyttä päättäjiin, ei ne meihin yhteyttä pidä, vaikka lupasivatkin :! (N, Sotkamo.)

3.3.2.2. Nuorten aloitteista kohti yhteistä suunnittelua

Osa pilottikuntien nuorisovaltuustoista ei kyselylomakevastausten perusteella ollut tehnyt viimeisen toimintakautensa aikana yhtään Kuntalain 27 § mukaista aloitetta. Viranhaltijoiden peruspalveluarviointivastausten mukaan vuosien 2000–2007 välisenä aikana pilottikuntien nuorten aloitteiden määrät vaihtelivat 8–119 aloitteen välillä. Vaikka iästä riippumaton kunnallinen aloiteoikeus on korkealaatuinen nuorten vaikuttamista edistävä työväline, joka tietyissä tilanteissa tuo nuorten ideat takuuvarmasti ja suhteellisen nopeasti vähintään viranhaltijoiden käsittelyyn, on silti todettava, että nuorten tekemät aloitteet

ovat vasta alku nuorten laajemmalle kunnalliselle vaikuttamiselle. Karkeasti sanoen, aloitteita voi tehdä kuka vaan. Aloitteiden kautta nuorten kuuleminen nuoria koskevien asioiden suunnitteluprosesseissa ei kuitenkaan etene. Nuorten kuuleminen on lakisääteistä, mutta jos päättäjät eivät ole sitoutuneita nuorten mukaanottoon, ei yhteisiä prosessia – kuulemista, yhteissuunnittelua ja yhteistyötä tule. Tällöin nuoret ovat edelleen ulkopuolella, pelkästään aloiteoikeuden varassa.

(Onko tilaisuudella vaikutusta...?) Asia riippuu täysin "päättäjien" asenteesta. (N, Rovaniemi.)

Miten palautteissa näkyi yhteistyön näkökulma?

Sai paljon lisätietoa kunnanvaltuuston ja nuorten yhteistyöstä (N, Ranua).

Nuoriso- ja kuntayhteistyö. Nuoret aktiivisia ja haluavat olla (L, Himanka).

(Onko vaikutusta...?)Kyllä, tällainen innostaa nuoria sekä yhteistyötä. (L, Himanka.)

Jep, otetaan ehkä enemmän nuoret huomioon ja yhteistyö lisääntyy (N, Porvoo).

Aika näyttää, mutta oli hyödyllistä, että nuorten edustajat ja kaupungin edustajat kokoontuivat yhteisymmärryksessä keskustelemaan nuorten vaikutusmahdollisuuksista. (V, Lappeenranta.)

Nuorten näkökulma eri asioihin syntyy ja otetaan huomioon yhteistyönä. Yksinään nuoret eivät saa mentaliteetteja muutettua.

Toisin päättäjille tiedoksi, että nuoria pitää tukea (N, Sulkava).

3.3.2.3. Herätys, ai niin ne nuoret! Nuorten näkökulman parempi muistaminen ja ymmärtäminen

Osa nuorista uskoo päättäjien tuntevat heidät ja heidän tapansa toimia nyt paremmin ja uskoo olevansa näin vähemmän helposti vääriymmärrettävissä. Nuoret arvioivat tilaisuuden herättäneen aikuisia. Nuoret arvioivat myös aikuisten pyrkivän parantamaan nuorten vaikutusmahdollisuuksia. Joillakin paikkakunnilla lupaukset koskivat konkreettisia uusia tapoja toimia nuoret mukaan ottaen.

Varmasti oli! Nyt vanhemmat ymmärtävät meitä nuoria enemmän! (N, Himanka.)

Että päättäjille, toivottavasti, jäi mieleen asioita nuoria koskevissa asioissa (N, Porvoo).

Luulen, että kyllä. Eiköhän se monia ajatuksia herättänyt. (N, Sulkava.)

Uskon, avasi monen silmiä (N, Pietarsaari).

Ehkä jotkut valtuutetut saivat herätyksen, nuorten kuunteluun (N, Porvoo).

Uskon. Nyt palaute tuntui menevän perille (N, Porvoo).

Kenties, toivottavasti valtuutetut saivat ajattelemisen aihetta. Joutsenon äänen kuuluminen epäilyttää kyllä vieläkin (N, Lappeenranta).

Kyllä oli, uskon että meidät otetaan vakavammin (N, Kalvola).

Uskon sen nostavan lisää keskustelua tulevaisuudessa (N, Lappeenranta).

Kyllä se mielestäni hetkeksi nostaa päättäjien mieleen nuorten tärkeiden (N, Lappeenranta).

Uskon (että on vaikutusta), mutta valitettavasti vain hetkellisesti (N, Espoo).

Varmasti kunnan päättäjät ottivat nuoret tosissaan ja toivottavasti kehittävät nuorten kuuntelupalveluitaan. (N, Himanka).

Luultavasti päättäjät ottavat hieman itseään niskasta kiinni (N, Sulkava).

Få höra olika åsikter. Få fixat så att fullmäktige skall höra ungdomsfullmäktige mera. (N, Pietarsaari.)

Löften om att ungdomsfullmäktiges åsikter ska tas bättre i beaktande av beslutsfattarna. Platser i nämnder (vi fick igenom vår motion). Bra att få ställa politikerna mot väggen. Väldigt viktigt att ungdomsfullmäktige får synlighet i media. (N, Pietarsaari.)

Osa päättäjistä pohti palautelomakkeissa, miten käyty keskustelu tulee vaikuttamaan päättäjiin asennetasolla. Osa päättäjistä mainitsi saaneensa toimintaansa uutta tietoa, nuorten näkökulmaa. Osa heistä raportoi myös havahtuneensa.

Sekä nuoret että päättäjät olivat isolla joukolla mukana. Vuorovaikutus oli aktiivista. Virkamiehenä nuorten näkökulma tuli 'aktivoitua.' (V, Lappeenranta)

Monipuolinen kokonaisuus, hyvät kysymykset ja mahdollisuus kuulla nuorisoa (L, Espoo).

Kyllä se herättää keskustelua kunnan päättäjien kesken (L, Himanka).

Hienot keskustelut. Päättäjät sai paljon tietoa, nuorten ajatuksia (L, Ranua).

Kyllä vaikutti päättäjien asenteisiin, uusia ideoita (L, Espoo).

On, on (vaikutusta). Otin onkeen monta asiaa. Hyvin interaktiivinen joukko. (L, Akaa.)

Kyllä. Nuoret muistetaan ottaa mukaan aiempaa paremmin – toivottavasti (L, Akaa).

Kehittämisen paikka, tällaista toimintaa ja tilaisuuksia tarvitaan (L, Pyhtää).

Nuoret toivottavasti näkivät vaikutusmahdollisuuksiaan. Luottamushenkilöt ainakin havahtuivat. (V, Lappeenranta)

Miten paljon tilaisuudella on vaikutusta?

Jonkin verran. Ei ehkä niin paljon kuin tarvitsisi, mutta kuitenkin jonkin verran. (N, Oulainen.)

Toivottavasti kontakti parani päättäjiin (N, Kalvola).

3.4. Tärkeintä olisi ylipäätään järjestää...

Kuntien yhteyshenkilö, useimmiten kunnan nuorisotoimesta, vastasi nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuspaikalle kutsumisesta. Kunnissa kutsuttiin nuoria ja päättäjiä paikalle eri tahoilta enemmän tai vähemmän systemaattisesti, vaihdellen netti-ilmoituksesta henkilökohtaisiin kutsuihin. Niin kutsujilla kuin kutsuttavillakaan ei ollut ennen tilaisuutta juurikaan käsitystä siitä, että mihin ovat ryhtymässä. Uutta kaikille oli nuorten osallistuminen peruspalveluarviointiin. Uutta tuntui myös olevan nuorten ja päättäjien välisen keskustelutilaisuuden järjestäminen tai sellaiseen osallistuminen.

(Mikä harmitti...?) Att vi inte gjort detta tidigare (L, Pietarsaari).

(Mikä ilahdutti...?) Koko hela hoito (N, Lappeenranta).

Miten se voi olla mahdollista, pitäisihän keskustelutilaisuuksien järjestäminen olla yksi nuorten osallisuuden ja kuulemisen perusmenetelmä kunnallisessa vaikuttamisessa? Valtakunnallisen peruspalveluarviointiraportin mukaan Suomessa noin joka kolmannessa kunnassa (134 kuntaa) käytetään lasten ja nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksia yhtenä lasten/nuorten kuulemisen tapana (Lääninhallitusten keskeiset arviot... 2007, 155). Tämä tulos perustuu viranhaltijoiden kyselylomakevastaukseen. Pilottikuntien viranhaltijoista yhdeksän oli kyseisessä kyselyssä vastannut keskustelutilaisuuksien olevan käytössä kunnassaan yhtenä lasten ja nuorten kuulemisväylänä. Kun nuorisovaltuustoilta kysyttiin samaa, saatiin vastaukseksi myös yhdeksän. Tämä tarkoittaisi, että noin puolella pilottihankkeen kunnista on menetelmä käytössään. Todellisuus on kuitenkin hatarampi sillä ainoastaan Jyväskylässä, Jyväskylän maalaiskunnassa ja Seinäjoella sekä viranhaltija että nuorisovaltuusto olivat kumpikin ruksanneet kyselylomakkeeseen keskustelutilaisuuksia järjestettävän. Näiden kuntien osalta positiivista tulosta vahvistaa myös, että nuorisovaltuusto kertoi kyselylomakevastauksessaan heillä olevan kokemusta kyseisistä tilaisuuksista nykyisen toimintakauden aikana. Ainoastaan kolmella kunnalla 20:stä keskustelutilaisuuksien järjestäminen oli siis niin aktiivista, että sekä nuorisotoimen viranhaltija että nuorisovaltuusto tiesivät niistä. Ei ihme, että niin suuressa osassa kuntia ei tilaisuuteen tulijoista paistanut juuri-kaan ilmi aiempaa käsitystä ja uskoa siitä, millainen mahdollisuus ja työväline nuorten ja päättäjien välinen keskustelutilaisuus saattaa parhaimmillaan olla nuorten kuulemiselle ja nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämiseksi. He olivat aivan uuden asian edessä. Nyt tilaisuus tultiin järjestäneeksi useissa kunnissa vain ulkopuolelta tulleen toiveen takia. Mikseivät kunnat ole itse aiemmin näitä järjestäneet? Palautelomakkeissa arvioidaan tilaisuuksia monesta eri näkökulmasta, tärkein näiden tilaisuuksien laatuun liittyvä seikka on kuitenkin se, että näitä tilaisuuksia muistettaisiin ylipäätään järjestää.

Kaikilla kunnilla pitäis olla samanlainen mahdollisuus tällaiseen (L, Himanka).

Tilaisuus oli erinomainen. Tällaisia tilaisuuksia pitäisi jatkossakin järjestää kunnan ja nuorten välillä. (L, Himanka.)

Tilaisuus oli erittäin hyvä. Vastaava tilaisuus (tulisi) voitaisiin järjestää esimerkiksi 2 krt/vuodessa. (L, Lappeenranta.)

Hyvin paljon tullut tärkeitä asioita esille: korjattavia asioita, mahdollisuus tiedottaa ja tulla itse tietoiseksi nuorille tärkeistä asioista. Tulisi olla vuotuinen tapahtuma. (V, Ranua.)

Vuorovaikutus, positiivinen tunnelma, puhuttiin aitoa asiaa. Tilaisuus pitäisi järjestää vuosittain – ainakin nuorisovaltuusto + oppilastoimikunnat. (L, Espoo.)

Jatkuuko nuorten ja päättäjien vuorovaikutus kunnissa tilaisuuden jälkeen? Osa päättäjistä lupasi palautteissaan, että jatkuu.

(Mikä ilahdutti...?) Se, että ylipäänsä nuorten ja päättäjien välinen keskustelu saatiin näin käyntiin. (L, Sulkava.)

Säkert som en del av en långsteking process (L, Porvoo).

Ja, det var en god början på en ännu bättre dialog (V, Pietarsaari).

Nuoretkin näkevät asian prosessina.

Uskon, jotakin tapahtumaa keskustelun perusteella toivottavasti lähtee käyntiin. Kuten tällaisia keskustelutilaisuuksia. (N, Seinäjoeki.)

Tulevissa keskustelutilaisuuksissa voidaan seurata edellisen tilaisuuden teemojen edistymistä.

Jos samoja asioita ei oo saatu edistettyä niin niitä, tai sitte uusia ajankohtaisia tai tulevaisuudessa tärkeitä asioita (N, Sotkamo).

Samalta pohjalta, ja niin, että jatketaan eteenpäin tästä tilaisuudesta (L, Jyväskylän maalaiskunta [Uuden Jyväskylän tilaisuus]).

Kuten Erika Vainila (2008, 85) kirjoittaa, kunnanvaltuusto vastaa nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittymisestä. Pilottivuonna ei vielä erikseen korostettu valtuuston roolia ja valtuustolle raportoinnin tärkeyttä. Tulevaisuudessa tulisi jokaisessa kunnassa yhteyshenkilön huolehtia siitä, että aikaansaatu kuntaraportti saatetaan valtuustolle tiedoksi ja mieluiten niin, että nuorisovaltuuston edustajia on mukana kertomassa sen tuloksista. Jo tänä vuonna osa kunnista jakoi kuntaraporttia esimerkiksi nuorisoaasioista vastaavalle lautakunnalle. Hankkeessa ei seurattu miten systemaattisesti loppuraporttia jaettiin kunnissa. Kaikki tilaisuuteen osallistuneet nuoret ja päättäjät saivat kuntansa loppuraporttiluonnoksen kommentoitavakseen sähköpostitse tai postitse, mikäli sähköpostiosoitetta ei ollut tai se ei toiminut. Lisäksi saatekirjeessä mainittiin lopullisten kuntaraporttien löytyvän www.valtikka.fi -sivustolta.

Tällä yhdellä tilaisuudella ei ole vaikutusta, mutta useammat tilaisuudet tuottaisivat tulosta. Myös tilaisuudesta tehdyn memon jakaminen kaikille päättäjille auttaisi. (N, Espoo.)

Kohdassa 3.3 kerrottiin kuinka keskustelutilaisuudella saattaa olla arvoa nuorten aseman laajamittaisempana neuvotteluna. On silti muistettava, että vaikka keskustelutilaisuuksien ansiosta mikään muu ei (vielä) muuttuisi kunnan toimintatavoissa nuorisolähtoisemmäksi, pelkällä säännöllisellä keskustellakin nuorten kanssa voi olla merkittävää vaikuttavuutta niin nuorten kuin päättäjien toimintaan ja tapaan ajatella.

4. Kolumneja arviointihankkeen tuloksista: mitkä ovat nuorten vaikutusmahdollisuudet pilottikunnissa kuntaraporttien pohjalta?

Anu Gretschel

Tässä luvussa käydään kootusti läpi Kunta- ja Nuorisotyölehdessä sekä www.kommentti.fi-nuorisotutkimuksen verkkokanavalla pilottihankkeen tuloksista alkuvuonna 2009 julkaistavat Anu Gretschelin kirjoittamat kolumnit. Kolumnit on kirjoitettu pääosin kuntakohtaisten kuntaraporttien pohjalta, jotka on julkaistu osoitteessa <http://www.valtikka.fi/Toimintaa/8-pykala-hanke>.

4.1. Mikä tekikään kunnasta hyvän?

Vierailimme 20 pilottikunnassa nuorten ja päättäjien välisissä keskustelutilaisuuksissa. Isännät tiesivät meidän olevan tulossa. Olimme kertoneet heille arvan osuneen heihin.

Olimme projektisihteeri Sini Korpisen kanssa liikkeellä keräämässä nuorten näkökulmaa kuntien peruspalveluiden arviointiin täydentämään kunnallisten viranhaltijoiden vastauksia. Peruspalveluarvioinnin teemana oli nuorisotoimissa nuorisolain 8 §:n edellyttämä nuorten osallistuminen ja kuuleminen manner-Suomen kunnissa. Läänit selvittivät kunnista nuorten vaikuttamiskanavien olemassaoloa, vaikuttamisen vaikuttavuutta ja esimerkiksi nuorten aloitteiden määriä. Taustatiedoiksi kysyimme samat kysymykset kyselylomakkeella pilottikuntien nuorisovaltuustoilta. Sitten kävimme tsekkaamassa vuorovaikutuksen

todellisuutta paikan päällä, olivatko kanavat käytössä ja nuoret osallisuuden tunnetta täynnä. Koska emme voineet jäädä kuntiin oville, sähköpostilistoille ja kokoushuoneisiin passiin pidemmäksi aikaa, pyysimme totuuden selvittämiseksi kuntia järjestämään nuorten ja päättäjien välisen keskustelutilaisuuden. Tavoitteena oli myös innostaa nuoret ja päättäjät toisistaan.

Meille selvisi kierroksen aikana, mitkä kunnat olivat hyviä. Usein meidän ei tarvinnut keskustella nuorten kanssa kymmentä minuuttia kauempaa, kun jo tiesimme, missä mennään. Niin helppoa on diagnoosin tekeminen. Kunnat pystyisivät tähän myös ilman ulkopuolisia vieraita, miksei näin siis tapahdu?

No, mikä sitten tekikään kunnasta hyvän? Kysyimme asiaa ensiksi tietenkina suoraan nuorilta. Joissakin kunnissa kaikki nuoret näyttivät punaista ("Ei") kun heiltä kysyttiin, kuuleeko heidän kuntansa heitä. Jossain samankokoisessa kunnassa kaikki näyttivät vihreää ("Kyllä"), jossain toisessa jotain siltä välillä. Kuuntelimme tarkkaan nuorten perustelut. Kuuleminen ei toki yksinään riitä, eräässä kunnassa sitä oli tehty riittävästi, mutta nuoret kysyivät, missä se näkyy.

Joissain kunnissa nuorisovaltuustot olivat teoriassa olemassa, mutta käytännössä henkitorissaan. Nuorisovaltuusto oli perustettu ja sille oli annettu kenties omaa toimintaraahaakin, mutta muutoin sen annettiin olla rauhassa: sitä ei kuultu, siltä ei pyydetty lausuntoja eikä sitä kutsuttu minnekään. Nuorisovaltuusto teki vain tapahtumia, eikä kunnallista vaikuttamista, kuten esimerkiksi aloitteita. Nuorisovaltuusto oli helpottunut, kun joku viimeinkin kertoi, mikä heidän roolinsa pitäisi olla. Nuorisovaltuusto ei voinut kokoontua, koska kokoontumisista oli määrätty kokouspalkkiot, joita ei ollut vara maksaa. Nuorisovaltuustosta oli joukolla lähdetty ehdolle kunnallisvaaleihin ja nuorisovaltuuston toimintasääntöihin oli määritelty, etteivät kunnallisvaaliehdokkaat voineet enää olla nuorisovaltuustossa. Tai sitten nuorisotoimen viranhaltija uskollisesti odotti nuorisovaltuuston toimintasäännössä määriteltyä nuorisovaltuuston vaalien ajankohtaa tulevaksi ja antoi viimeistenkin jäljellä olevien valtuutettujen kyllästyä odottamiseen.

Monissa kunnissa nuoret toivoivat koulutusta kuntansa päättäjiltä vaikuttamisesta. Päättäjät hämmästyivät ja lupautuivat. Ehkä se olisi alkusoitto yhteistyölle, aloitteethan ovat loppujen lopuksi vain ulkopuolella olevien ainoa keino saada asialleen huomiota. Nuorten vaikuttaminen ei saa rajoittua

aloitteisiin. Eivät nuoret aloitteita tekemällä pääse mukaan yleisurheilukentän remontin, kunnan uuden imagon tai koulukuraattoreiden työtehtävien suunnitteluun. Eivät ne ole aloitteen kautta hoidettavia asioita, ne asiat hoidetaan yhteistyönä, niin että kunta ottaa nuoret mukaan.

Jos jotain oli kehitetty, niin vasta nuorisovaltuustoja. Niinpä oppilaskuntien hallitusten ja nuorisotalotoimikuntien kuulemiset sekä kaikkien (esim. jonkun tietyn koulun kaikkien oppilaiden tai nuorisotalon kävijöiden) nuorten suorat kuulemiset kunnallisen päätöksenteon tasolla, esimerkiksi koulujen hyvinvointiin tai nuorisotalojen remontointiin liittyvissä asioissa, olivat vielä alkutekijöissään. Vain kolmessa kunnassa oli jonkinlaista nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuskäytäntöä olemassa ennestään.

Mielenkiintoisen ja ajankohtaisen aspektin nuorten vaikutusmahdollisuuksien tilaan ja hyvän kunnan kriteereihin tekee nuorten luottamushenkilöiden määrä pilottikunnissamme. Valtuustokaudella 2000–2004 kaikissa pilottikunnissa oli kunnan kokoon katsomatta yksi alle 29-vuotias (1,3–4,8 % valtuutetuista). Kunnanhallituksessa heitä oli yleisimmin 0, enimmillään 2 (0–18,2 % kunnanhallituksen jäsenistä). Lautakunnissa nuoria oli jäsenenä vaihdellen nolasta 29:een (0–36,3 % lautakuntien jäsenistä). Miksei nuorista olisi lautakuntiin? Lautakuntiin henkilöitä nimitessä kannattaakin muistaa nuoruus yhtenä asiantuntijuuden aspektina.

Lainsäädännön puolesta nuoret on valtaistettu jo ajat sitten ja mitä ovat tehneet kunnat? Palattuamme kunnista joudumme valitettavasti toteamaan, etteivät juuri paljoa. Monessa kunnassa luullaan edelleen, ettei nuoria kiinnostaa ja vaikutuskanavat on nimetty papereihin vain, jotta lain kirjain täytyy. Myöskään nuoret eivät usein osanneet vielä valvoa etujaan tai tienneet miten toimia. Kun kuntia vertailtiin toisiinsa, viisi kuntaa 20 pilottikunnista oli hoitanut hommansa hyvin: nuoret olivat hereillä ja valppaina, aloite-, kuulemis- ja vaikutuskanavat olivat luotuina ja käytössä, vaikuttamisella oli vaikuttavuutta ja nuorten vaikuttamisen edistäminen kuului selkeästi kunnan strategiaan tavoitteisiin.

4.2. On nuorten asia, joten mietitään me aikuiset asiaa hetki nuortenkin kannalta

Pilottikuntien nuorisovaltuustot vastasivat läänien viranhaltijoille lähettämää kyselylomaketta myötäilevään omaan kyselylomakkeeseen ja lisäksi kunnissa järjestettiin nuorten ja päättäjien välinen keskustelutilaisuus, jonka keskustelun pohjana kummatkin kyselylomakevastaukset olivat.

Kysymme kyselylomakkeessa nuorisovaltuustolta ja tilaisuuksissa päättäjiltä (luottamushenkilöiltä ja virkamiehiltä), mitä asioita he pitävät nuorten asioina. Kysymyksen sanamuoto oli tarkalleen ottaen näin:

Nuorisolain 8 §:n mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Mitkä kunnan asiat ovat teidän mielestänne nuoria koskevia asioita?

Kävin läpi kysymyksen annetut vastaukset kaikista pilottikunnista. Tulokset olivat lupaavia: kaikkien kuntien päättäjät pitivät nuorten asioina kaikkia tai lähes kaikkia kunnallisia asioita ja nuorisovaltuustoista ainoastaan viidellä oli nuorten asioiksi turhan tarkasti rajautuneet esimerkiksi vain kouluun ja harrastusmahdollisuuksiin liittyvät asiat. Vilkaistaan muutamia päättäjien keskustelutyökirjavastauksia, sellaisia esimerkkejä, joissa on monisanaisesti kirjoitettu muutakin kuin ”kaikki kunnan asiat.”

Kaikki asiat, jotka koskevat täysi-ikäisiäkin; ennen kaikkea se, että mitä siinä elämäntilanteessa kokee tärkeäksi, kun ollaan nuoria (Sotkamon päättäjien keskustelutyökirja).

Nuoria koskevat aika pitkälti samat asiat kuin meitä muitakin. Vapaa-aika, kuljetus, koulutus... Mitkä asiat eivät koskisi nuoria? (Rovaniemen päättäjien keskustelutyökirja.)

Onko loppupeleissä mitään sellaisia asioita, jotka eivät kuuluisi nuorille, samaa yhteiskuntaahan me eletään... Monilla päättäjillä on se käsitys, että vain vapaa-aikaan liittyvät asiat. (Oulaisten päättäjien keskustelutyökirja.)

Periaatteessa kaikki, mutta osa asioita kiinnostaa nuoria ainoastaan, esimerkiksi harrastusmahdollisuudet, liikuntapaikat, koulutilat, kouluruoka... (Uuden Jyväskylän päättäjien keskustelutyökirja.)

Kaikki asiat, jotka nuoria kiinnostavat. Esimerkiksi yksi nuorten aloite koski ympäristön siisteyttä – hankala tätä asiaa on rajata mihinkään. Koulutukseen liittyvät asiat ovat ainakin nousseet mm. kuntaliitoksenkin myötä. (Himangan päättäjien keskustelutyökirja.)

Ympäristö, sosiaali- ja terveysasiat, liikunta, koulu, harrastukset – periaatteessa kaikki, vaikkei ehkä vanhustenhuolto niinkään (Ranuan päättäjien keskustelutyökirja).

Kaikki. Kouluun ja vapaa-aikaan liittyvät... Turvallisuus ja liikenne. Kaikki koskee nuoria ainakin välillisesti. Ympäristöasiat ovat sellaisia, joista nuoret ovat huolissaan. (Espoon päättäjien keskustelutyökirja.)

Ei ole olemassa mitään sellaista asiaa, mikä ei koskisi nuoria. Kaikissa asioissa nuoret pitäisi ottaa huomioon. Mikä poliittinen päätös ei koskisi nuoria? Nuorisoon on otettava huomioon tulevaisuuttakin koskevissa päätöksissä. Heikin elävät tulevaisuutta. (Lavian päättäjien keskustelutyökirja.)

Viittä nuorisovaltuustoa lukuun ottamatta heidän kyselylomakevastauksiinsa luetellaan yhtä rikkaasti kunnallisia teemoja. Lisäksi nuorten esille otamat teemat keskustelutilaisuuksissa liittyivät kokonaisuutena katsottuna miltei kaikkiin kunnan hallintokuntiin.

Erityisen ilahtunut olin kaikkien pilottikuntien päättäjien valveutuneisuudesta. Huolenani kuitenkin oli, että samaan aikaan valveutuneisuuden kanssa, nuorten vaikutusmahdollisuudet olivat kuitenkin 15 kunnasta 20:stä olemattomat tai huonot. Voisi pitää jopa huolestuttavana, että myös niissä kunnissa, joissa nuorten vaikutusmahdollisuudet ja heidän kuulemisensa oli erityisen kehnoa, päättäjät tiesivät lähes kaikkien kunnallisten asioiden olevan myös

nuorten asioita. Vastauksissa ei ollut eroja huonojen ja hyvien kuntien välillä. Päättäjät tiesivät kaikissa pilottikunnissa, että asioihin tarvitaan nuorten näkökulma, mutta eivät sitä kuitenkaan ole 15 kunnassa kysyneet. Täytyy siis olla niin, että päättäjät ovat harjaantuneet pohtimaan asioita nuorten puolesta ja saavat tällä menetelmällä päätöksiin omasta mielestään riittävästi nuorten näkökulmaa. Hyvinvointiyhteiskunnan ongelma on, että kaikki tehdään valmiiksi jonkun tahon toimesta. Nyt aikuiset jo ajattelevatkin nuorten puolesta.

Nuorten pitää saada tapauskohtaisesti päättää, missä asioissa ja missä päätöksentekoprosessin (keskustellaanko esimerkiksi jonkun perustamisesta vai lakkauttamisesta) yhteydessä he haluavat kulloinkin tulla mukaan ajattelemaan ja kuulluksi. Ajateltavia asioita pitää tarjota jatkuvalla syötöllä nuorille vaikuttavaksi: nuorisovaltuustolle, oppilaskuntien hallitukselle, nuorisotalojen talotoimikunnalle yms. ja säännöllisesti tulee järjestää laajoja satojen nuorten suoria kuulemisia joko kokoamalla nuoret yhteen tai esimerkiksi internetpohjaisten välineiden avulla. Nuorten pitää päästä itse kertomaan, missä asioissa he haluavat olla kuultavina, mitkä asiat heitä kulloinkin koskettavat, mitä he kokevat *tärkeiksi ja läheisiksi*. Näissä porvoalaisissa nuorten ja päättäjien vastauksissa on tavoitettu jotain olennaista, toisistaan tietämättä.

Kaikki ne asiat, jotka nuori kokee koskevan häntä (Porvoon nuorisovaltuusto).

Kaikki asiat. Ne asiat, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi ja läheisiksi (Porvoon päättäjien keskustelutyökirja).

4.3. Miksei nuorten anneta ajatella itse? Syitä ja toivonpilkahduksia

Kaikissa 20:ssä pilottikunnassa päättäjät tiesivät lähes kaikkien kunnan asioiden olevan myös nuorten asioita. Kuitenkin vain viidessä kunnassa nuoria kuultiin. Eräs päättjä toteaa sanasta sanaan päivittäin ajattelevansa, mikä on esimerkiksi opiskelijan tai oppilaan parhaaksi. Lisäksi hän kertoo keskustelewansa kotona lapsensa ja hänen ystäviensä kanssa asioista, jotka koskevat heitä. Miksei 15 kunnassa kuulla nuorten ajatuksia kootusti virallisten päätöstentekoprosessien yhteydessä? Eräässä kunnassa päättäjät totesivat, että toisinaan nuorten mielipiteitä ei oteta huomioon käytännön syistä. Mitä nämä käytännön syyt sitten ovat? Kävin läpi pilottikuntien kuntaraportit etsien kuntien virkamiesten ja luottamushenkilöiden keskustelutilaisuuspäivän aikana mainitsemia syitä. Löysin kymmenen syytä, jotka saavat päättäjät ajattelemaan nuorten puolesta.

Selitys 1. Kuultiinhan me silloin takavuosina. Minun tapaan toimia ne ajatukset vaikuttavat edelleen.

Selitys 2. Kysymme kyllä lapsia ja nuoria läheltä olevilta tahoilta.

Selitys 3. Ei niitä nuoria kiinnosta, eiväthän he ole ottaneet yhteyttäkään.

Selitys 4. Mitäpä ne nuoret, täällä on jo kaikki hyvin.

Selitys 5. Ollaanhan se nähty, nuoret ottavat kantaa väärin asioihin.

Selitys 6. Nuoret ajattelisivat kuitenkin vain omaa etuaan.

Selitys 7. Nuoret toivovat liikoja.

Selitys 8. Ei nuorten kyvyt riitä, meillä on jo parhaat asiantuntijat koossa.

Selitys 9. Nuoret ovat koulussa, kun työryhmät kokoontuvat.

Selitys 10. Niin ja ei niistä nuorista saisi selvää, kuitenkaan. Heillä ei ole yhteistä mielipidettä. Lisäksi voi tulla tunnepohjaisia reaktioita.

Edellä mainitut kommentit tulivat kuuden eri kunnan kuntaraporteista. Ne kuusi kuntaa eivät kuulu niihin, joissa nuoret arvioivat heitä kuultavan. Luin toki läpi kaikkien kuntien raportit. Viiden parhaan kunnan päättäjien puheesta ei näin kestävämmä perusteluja löydy. Väliin mahtuu lisäksi niitä kuntia, joissa nuoria ei vielä kuulla, mutta päättäjien asenteissa ei ole mitään vikaa. Niissä kunnissa vika on käytänteissä.

Tilanne ei kuitenkaan ole toivoton, ei myöskään heikoimmissa kunnissa. Kuntaraportteja lukiessa huomasin monessa kohti epäilevän päättäjän vieressä istuneen nuoriin ja nuorten voimavaroihin uskoneita päättäjiä. Huomasin myös, että sama päättäjä saattoi ajattelussaan kehittyä jo saman päivän aikana – nuorten seura teki hyvää. Niinpä tämänkin kolumnin juoni saa tässä kohden käänteeseen – seuraavaksi luetaan päättäjien puheista löytyneitä toivoa herättäviä kohtia. Osa lainauksista on luottamushenkilöiltä, osa kuntien virkamiehiltä. Nimitän heitä tässä yhteisnimikkeellä P eli päättäjät. Toisin kuin negatiivisissa lausumissa, näihin (toivon) lausumiin on merkattu myös kunnat, missä ne on ilmaan kajautettu.

Myös alaikäiset osaavat esittää mielipiteensä (P, Kitee).

Kyllä pidämme (nuoria vartenotettavina keskustelukumppaneina ja vaikuttajina). On kiinnostavaa kuulla, miten nuoret kokevat asiat. Ajatukset tulevat suoraan nuorten omasta kokemuksesta. On mielenkiintoista kuulla heidän ajatuksistaan siitä, millaisia uhkia ja myös mahdollisuuksia yhteiskunnassa on. (P, Porvoo.)

Kyllä mielipidettä pitää kysyä ainakin... Lautakuntatasolla nuorilta ei ole välttämättä asioita kysytty... Jälkeenpäin aina herää kysymys, että olisiko pitänyt kysyä kuitenkin. (P, Pietarsaari.)

Valtuutettu/kh:n jäsen: Aiomme parantaa siinä, että kuulemme nuoria enemmän. Ei ole tarkoitus, että teille annettu budjetti olisi se ainoa raha, jonka käyttämiseen teillä on sananvaltaa. Myös muuhun rahankäyttöön voi ottaa kantaa. (P, Pietarsaari.)

...kysymys ei niinkään ole siitä, että nuorilta jotain puuttuisi, vaan että se on se oma peukalonjälki joka puuttuu... (P, Sotkamo).

Monissa kunnissa keskustelutilaisuus oli ensimmäinen nuorten ja päättäjien välillä. Toivon määrä voi siis vielä runsaastikin lisääntyä. Tästä on hyvä jatkaa eteenpäin.

4.4. Loputonta vaatimista?

Olimme kiertäneet jo kuusitoista kuntaa, kunnes Ranualla 6.10.2008 asia varmistui. Se on mahdollista: kunnat voivat onnistua nuorten vaikutusmahdollisuuksien järjestämisessä. Ihan tavallinen kunta, ihan tavallisten nuorten kanssa, ihan tavanomaisella nuorten kuulemisella ja vaikutusmahdollisuuksia mahdollistavalla toiminnalla. Ei ole niin, että kunta saa tehdä mitä tahansa ja edelleen nuoret valittavat mahdollisuuksiaan. Ei ole niin, että nuoret saavat tehdä mitä tahansa ja heitä ei edelleenkaan kuunneltaisi. Vaikuttamisen mahdollistaminen ei ole musta aukko, jonne kaikki toimet katoavat. Tai jos se on musta aukko, niin tällä mustalla aukolla on niin vankat reunat, että niiden varaan pystytään rakentamaan siltoja. Kuten rovaniemeläisnuori totesi heidän keskustelutilaisuutensa palautelomakkeessa jo keväällä, musta aukko on ylitettävissä, ja kun nuoret alkavat uskoa tähän, he alkavat rakentaa siltaa myös omalta puoleltaan.

Saatiin lisää informaatiota, miten voi vaikuttaa, aktiivisuus toimia voi lisääntyä. Kynnys ottaa kantaa ei olekaan välttämättä niin iso kuin luulisi. (N, Rovaniemi.)

No, mikä kumma vahvisti juuri Ranualla kuukausia myöhemmin uskomaan, että onnistuminen tässä asiassa on todella mahdollista? Ei yksinään Ranua, vaan myös ne 16 kuntaa ennen sitä. Ranuan kokemus tavallaan kirkasti aiemmat havainnot. Kerrataanpa Ranuan tilannetta. Ranuan nuorisovaltuustolta kysyttiin pilottikuntien nuorisovaltuustoille toimitetussa kyselylomakkeessa, kuullaanko Ranualla nuoria heidän kokemuksensa mukaan riittävästi. Nuorisovaltuuston vastaus oli, että nuoria kuullaan melkein riittävästi. Tämä vastaus osoitti moneen muuhun pilottikuntaan verrattuna harvinaisen hyvää kuulemisen tasoa. Keskustelupäivän aikana kaikilta paikalla olleilta, eri tahoja edustavilta nuorilta kysyttiin, että kuullaanko nuoria riittävästi Ranualla. Heistä 15 näytti vihreää kyllä-lappua. Punaista ja vihreää väriä yhtä aikaa näytti seitsemän nuorta. Tällä he halusivat omien sanojen mukaan sanoa: "En tiedä" tai "Kyllä ja ei, se riippuu." Vain kaksi nuorta näytti pelkästään punaista eli että nuoria ei kuulla. Kysyin heiltä perusteluja. He vastasivat:

Nuorten asiat ovat aika usein nuorista niin vaatimattomilta tuntuvia asioita, että niitä ei uskalleta sanoa tai ei tiedetä, minne ne pitäisi viedä. (N, Ranua)

Tavallista kansaa/yksilöä ei kuulla/kuunnella. (N, Ranua)

Vaikka hylkäsin jo mustan aukon olemassaolon näissä asioissa yleisellä tasolla, voi olla, että yksilötasolla ja tiettyjen asioiden kohdalla musta aukko on kuitenkin käytännössä olemassa. Näiden punaista näyttäneiden nuorten nimeämistä kohdista sillat vielä puuttuivat. Kuten yhdessä toisessa kunnassa (Oulaisissa) eräs nuori totesi, ongelmakohdat – vai pitäisikö sanoa aukkokohdat – tulivat kyllä hyvin selville keskustelutilaisuuspäivän aikana. Niin myös Ranualla.

Selvä enemmistö nuorista oli sitä mieltä, että nuoria kuullaan Ranualla. Tulos on hyvä, näin hyvä tulos tässä kysymyksessä on ollut keskustelutilaisuuskierroilla jopa harvinaista herkkua. Ranua meni kaiken kaikkiaan tuloksillaan viiden parhaan kunnan joukkoon kahdestakymmenestä pilottikunnasta nuorten vaikutusmahdollisuuksia ja nuorten vaikuttamiskokemuksia arvioitaessa.

Mietin paikan päällä mielessäni, miten samankokoisissa kunnissa nuorten näyttämä värisuora saattaa olla kokonaan punainen, kokonaan vihreä tai sitten siltä väliltä kuten Ranualla. Silloin joku aikuinen totesi ääneen jollekulle, että Ranuallahan on tehty viisi vuotta systemaattista työtä nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisessä. Se oli hetki kun tajusin, ettei ole mustaa aukkoa. Ranua ei ollut vielä täydellinen kunta, samaan aikaan se oli kaukana huonoimmista esimerkeistä. Saimme Ranuan kiinni siinä kohden, missä se oli kehittymisessään menossa. Tiettyjen askeleiden jälkeen aletaan olla tyytyväisiä – tämä ei ole vain jotain loputonta vaatimista.

On hyödyllistä, että tietyt samat ihmiset kiertävät useamman kunnan tilanetta vertaamassa. Jos kunnat olisivat tehneet arviot itseksensä, olisi voitu ajatella, että riittävän kuulemisen tilanne ei olisi ollenkaan mahdollista. En epäile, etteivätkö kunnat pystyisi tekemään arviota omasta tilanteestaan itse omia nuoriaan kuuntelemalla, mikä toki pitäisi tapahtua joka tapauksessa, mutta tällä tavoin yksittäiset kunnat eivät välttämättä uskoisi lopputuloksen voivan olla jotain muuta toisin toimimalla, kuin mitä se heillä oli. Tällaisen tajuamiseen tarvitaan ketjukokemusta.

Olin yksin liikenteessä Ranualla ja ajoin autolla Ranualta Kuusamoon mumolaan kauniiden kairojen läpi. Olin niin innoissani, etteivät ajatukseni kosketaneet maata.

4.5. Nuorten puhetta kuraattoreista

Porvoolaisten nuorten mielestä ” Nuorten mielenterveys on hälyttävässä tilassa, ja sen eteen pitäisi tehdä mahdottomasti töitä! ” Mitä muuta nuoret kertoivat terveydenhoitopalveluista nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuspäivinä? Nuoret valitsivat teemat, joista halusivat päättäjille puhua. Noin kymmenessä kunnassa kahdestakymmenestä nuoret ottivat puheeksi nuorten terveys- ja mielenterveyspalveluihin liittyviä aiheita. Tämä kolumni keskittyy raportoimaan nuorten äänellä sitä, miltä aikuisten kehittämät nuorten auttamiseen tähtäävät palvelut näyttävät nuorten näkökulmasta kuudessa kunnassa. Seuraavat otteet on poimittu nuorten puheesta päättäjille tai nuorten keskustelutyökirjoista. Loppujen lopuksi palveluihin liittyvät ongelmat näytettyvät samankaltaisina eri puolella Suomea, hyvin erilaisissa kunnissa.

Sotkamo (23.4.2008)

Nuoret eivät tiedä miten hakea apua, mistä, ei välttämättä uskalla hakea. Nuoret eivät tiedä omia oikeuksiaan eikä tiedä mitä tapahtuisi viranomaisten yhteydenoton jälkeen. Nykyään on nuorilla paljon ongelmia!!! Esimerkiksi jos perheessä on ongelmia, nuoret eivät tiedä, mistä apua saa ja miten. Mitä tapahtuu, kun sosiaaliviranomaisiin on otettu yhteyttä ja niin edelleen? Miten sosiaaliviranomaiset voivat auttaa? Näistä nuorten pitäisi ottaa itse selvää, mutta kaikki nuoret eivät ole oma-aloitteisia.

Kuopio (12.9.2008)

...pitäisi olla lisää psykologeja ja kuraattoreja, terveydenhoitajat täyspäiväisiksi. Joissain kouluissa terveydenhoitaja paikalla vain parina päivänä viikossa. Vähemmän kiireellisissä asioissa voi mennä viikkoja ennen kuin pääsee. Jossain koulussa terveydenhoitaja oli puhunut puoli tuntia miehensä kanssa ennen kuin oli huomionut asiakkaansa eli koululaisen. Koulupsykologeille enemmän

aikoja ja helpompi tavoitettavuus. Kallaveden koulussa yksi kuraattori käy kerran viikossa, harva pääsee tapaamaan. Paljon ajasta menee perusterveystarkastuksiin. Työ olisi ennaltaehkäisevää. Onko terveydenhoitajia liian vähän?

Porvoo (23.9.2008)

... Koulujen mielenterveyspalvelut ovat lähes olemattomat. Ei oikein edes tiedetä, kuka on koulupsykologi/psykiatri tai kuraattori. Edes terveydenhoitaja ei ole aina tavattavissa. Kouluissa koulupsykologin pitäisi tulla tutuksi kaikille, koska hänen kasvojaan ei kovin moni tunne. Lähinnä ongelmana on se, että kynnys hakea apua on suuri. Sitä pitäisi erityisesti laskea. Huoli nuorten hyvinvoinnista nuorten keskuudessa on suuri...

Porvoon nuorisovaltuuston kuntalaisaloite kaupunginhallitukselle (kirjoitettu 3.3, saapunut kirjaamoon 24.9.2008)

...ehdotuksenamme olisi, että kouluissa otettaisiin käyttöön pakolliset psykologilla tai koulukuraattorilla käynnit yläkoulun 8. luokalla ja toisen asteen oppilaitoksissa 2. vuositiasalla. Uskomme, että näin nuorten ongelmat tulisivat helpommin aikuisten tietoon, jotta apua tarvitsevia nuoria voitaisiin auttaa ajoissa...Lisäksi muille oppilaille tulisi paremmin selväksi mistä ja millaista apua voisi tarvittaessa saada...Ehdotus tällaisesta menettelystä on saanut laajaa kannatusta nuorten keskuudessa, ja muutkin nuorten vaikuttajaryhmät ovat jättäneet, tai ovat aikeissa jättää, aloitteen asian hyväksi omille kunnilleen...

Seinäjoen (29.9.2008)

Nuorten kysymys päättäjille Seinäjoella:
Oppilaat eivät tiedä kuraattoria edes kasvoilta tai mitä he tekevät työkseen. Olisi lisäksi parempi, että kuraattorin kanssa voisi sopia

tapaamisesta kasvokkain eikä siten, että kuraattori tulee luokasta hakemaan...

...

Päättäjien vastauksia:

Nuorisotoimenjohtaja: Onko nyt niin, että suurimmalla osalla menee asiat niin hyvin, ettei koulukuraattoria tunneta ollenkaan? Hän kuitenkin kuuluu koulun perushenkilökuntaan.

Nuori: On suuri kynnys mennä kysymään vaikka opettajalta, että miten kuraattorille pääsee ja miten sinne mennään?

Opetustoimenjohtaja: Tästä pitäisi tieto löytyä koulujen nettisivuilta.

Nuori: Vaikka olen jo lukion toisella luokalla, en tiedä, mitä kuraattori työkseen tekee. Kuraattori lähinnä vain esitellään, nimen saat-taa tietää, mutta ei sitten mitään muuta.

Vs. viestintäpäällikkö: Viestintäongelma. Kukaan ei ole tullut ajatelleeksi, että teillekin pitäisi asiasta tiedottaa. Jos oppilaskunta veisi tätä viestiä koululle, niin silläkin tämä perusongelma saataisi hoitua.

Opetustoimenjohtaja: Koulupsykologit tulevat Seinäjoelle os-topalveluna, ja heidän tehtävänsä on lähinnä testaamista. Kuraattoreista olisi kuitenkin hyvä tulla arkinen osa koulu yhteisöä, jolloin luokasta hakeminenkaan ei olisi "häpeä" tai ongelma.

Ranua (6.10.2008)

Hyvinvointi koulussa mietityttänyt Kauhajoen jälkeen. Oppilas-huoltoa tulisi lisätä. Ranualla hyvin tarjolla kouluterveyspalveluita, vuositarkastuksia, mutta eivät varmaan riittä henkiseen hyvinvointiin? Mutta miten saadaan nuoret hakemaan apua? Jos nuoret käy psykologilla, niin saa helposti leiman ohtaansa, että on sekopää. Esimerkiksi kouluille voisi saada psykologia, niin että jokainen kävi-si siellä joskus, niin se kynnys pienenesi.

Espoo (7.10.2008)

Kuraattoriin, koulupsykologiin ja terveydenhoitajaan pitäisi pystyä luottaa enemmän. Terveydenhoitajan pitäisi olla koulussa, koska

se saattaa olla esim. vaan pari kertaa viikossa.

*Jotkut eivät olleet kuulleet. Kukaan ei oikein uskalla puhua. Tunte-
mattomalle. Mieluummin yksi kerta vuodessa on hyvä, koska kyn-
nys alenee.*

*Parannusta tarvitaan. Jokaisen oppilaan tulisi tavata koulupsyko-
logi kerran vuodessa aina ensimmäisestä luokasta lähtien. Koulu-
psykologin tulisi olla AINA tavattavissa koululla ja yksi koulun hen-
kilökunnasta. Avun pyytämisen ei tulisi olla mikään erityinen juttu,
vaan ihan normaaliasia. Nuorten täytyy saada jostain kanava,
jonka kautta pääsee aikuisen luokse.*

*Nuorten ongelmat pitäisi ottaa vakavasti. Monet nuoret käännete-
tään ovelta, kun heidän ei todeta olevan "tarpeeksi hulluja". Nuoret
eivät välillä tiedä, mistä hakea apua, tai sitten kynnys itse itsensä
kanssa selviämisen ja avun hakemisen välillä on todella suuri.*

Mitä tällaisten tarinoiden jälkeen voisi sanoa? Olisiko aika ottaa nuoret ja heidän näkökulmansa mukaan heille suunnattujen palvelujen kehittämiseen, sen sijaan, että ongelmatilanteiden, suorastaan katastrofien jälkeen, aikuiset pyrkivät keskenään suunnittelemaan kaiken vain entistä perusteellisemmin.

4.6. Nuorten ja päättäjien kontaktipintojen kirjo, kuulemisjärjestys ja oppilaskuntien uusi asema

Pilottikuntia kiertämällä kävi ilmi, että monessa kunnassa nuorten arvioima lista olemassaolevista vaikuttamisen kanavista näytti kovin erilaiselta kuin mitä viranhaltijat olivat nimenneet. Saimme nopeasti selville, pitkö kunta yhteyttä nuoriin – edustuksellisten tai suorien vaikutuskanavien (Vainila 2008) muodossa ja oliko toisaalta nuorten vaikutuspyrkimyksillä kunnassa vastaanottavuutta. Tässä yhteydessä on myös kerrottava, että Vainilan ajatukset sekä edustuksellisten että suorien kanavien vaatimuksesta perustuvat ensisijaisesti Nuorisolain 8§ ja Kuntalain 27§ tulkintoihin. Lakien mukaan tarvitaan siis mo-

nenkirjavia kontakteja nuorten ja päättäjien välille. Ja kuten nuoret kuntansa tilanteen saattoivat ilmaista:

Nuoret otetaan tosissaan, mutta ei ole kauheasti tilaisuuksia missä mielipiteitään voisi tuoda ilmi... (N, Oulainen.)

Havaitsimme kierroksellamme, että olemassa olevista järjestelmistä varsinkin oppilaskuntien hallitusten huomioonottamisessa kunnallisen päätöksenteon tasolla oli suuria puutteita: "Kunta voisi ruveta pitämään yhteyttä oppilaskuntien hallituksiin (N, Seinäjoki). Ei riitä, että nuorisovaltuustoa kuullaan ja että nuorisovaltuustolle annetaan lautakuntapaikkoja, joskin näissäkin toiminnoissa on hienosäädön paikka monessa kunnassa, vaan myös oppilaskuntien hallituksia täytyy huomioida suunnitelmallisesti. Nuorten suorat vaikutuskanavat (esim. nettipohjaiset aloitekanavat tai nuorten ja päättäjien laajaväkkiset suorat keskustelutilaisuudet) ja nuorisotalojen demokratiarakenteet esim. talotoimikunnat taasen olivat vielä useimmissa kunnissa kokonaan syntyneitä. Myös nuorisojärjestöjen kuulemisessa on kehittämisen varaa. Myöhemmin palataan kysymykseen, mitä jos esimerkiksi oppilaskuntien hallituksiakin pitäisi alkaa kuulla, niin mikä on silloin nuorisovaltuuston rooli?"

Kiteen päättäjät totesivat nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuspäivänä, että "päättäjien tulisi selvittää erilaisten nuorten vaikuttajaryhmien (nuorisovaltuusto, oppilaskunnat) rooli kunnassa." (P, Kitee.) En ihmettele sitä, että päättäjät eivät välttämättä ole selvillä, missä asiassa mitään tahoja tulisi kuulla ja mikä on niiden keskinäinen suhde. Voin omastani puolesta sanoa, että näin tutkijallekin asia – kutsuttakoon sitä vaikkapa kuulemisjärjestykseksi, alkoi todella selkiytyä vasta useammassa kunnassa vierailamisen jälkeen. Myös oppilaskuntien hallituksia on kuultava kunnallisen päätöksenteon tasolla, jos päätöksenteon alla oleva asia liittyy kouluun tai oppilaitokseen. Peruskouluissa ja varsinkin toisen asteen oppilaitoksissa on oppilaskuntia ja oppilaskuntien hallituksia kuten Perusopetuslaki (47§), Lukiolaki (31 §) ja Laki ammatillisesta koulutuksesta (41§) edellyttävät. Näitä elimiä ei ole perustettu tyhjän pantiksi, vaan edellä mainittujen lakien mukaan myös kuulemista varten. Näitä elimiä, ts. opiskelijoiden puhevaltaa, on myös kuultava (ks. Lukiolaki 27§ ja Laki ammatillisesta koulutuksesta 36§). Kuten viime aikoina on havaittu, opiskelijat ovat alkaneet liikehtiä eri paikkakunnilla koettuaan, että heitä ei ole kuultu

heitä koskevassa päätöksenteossa. Jos nuorten ja päättäjien suhde olisi dialoginen, kuuluisi siihen myös usko uudenlaisiin tapoihin ratkaista olemassa olevia ongelmia:

Musiikkilukiossa lopetettiin ökötyt (uusien oppilaiden kustannuksella keppostelu), eikä oppilaskunnan mielipidettä ole otettu huomioon. Oppilaskunnan pitäisi etsiä tähän uusia (muita) ratkaisuja. (N, Kuopio.)

Muun muassa Rovaniemellä nuoret arvioivat, että ”oppilaskuntia aliarvostetaan keskustelukumppanina (kunnallisessa päätöksenteossa)... rehtoreilta kyllä kysytään, mutta he eivät tiedä oppilaiden kuulumisia... kuunnellaan rehtorin näkökulma, mutta ei nuorten.” Vaihtelua oppilaskuntien hallitusten kuulemisessa ei ole vain kuntien kesken, vaan myös eri koulujen ja oppilaitosten välillä samassa kunnassa. Ja myös eri aikoina:

”Välillä oppilaskunnilla liikaa hommia, välillä ei kysytä tai anneta tehdä mitään.” (N, Kuopio.)

Joissakin kunnissa rehtori oli paikalla keskustelutilaisuudessa ja saattoi kertoa, että hän esimerkiksi selvittää ja välittää lukion oppilaskunnan mielipiteet selvitysten liitteinä koulutuslautakuntaan, siinä missä muidenkin kysymiensä tahojen mielipiteet. Nuorilta tuli myös sen tyyppistä palautetta, että oppilaskuntien hallituksia oli kyllä kuunneltu, mutta loppuvaiheessa mielipiteitä oli muokattu oman mielen mukaan ja muokattuja mielipiteitä väitetty vieläpä oppilaskunnan hallituksen kanssa valmistelluiksi. Näissä tapauksissa kuulemista pitäisi tietenkin jatkaa, mutta menetelmää kehittää. Voisi olla hyvä ottaa oppilaskunnan hallituksen edustajat silloin tällöin mukaan kertomaan näkökulmistaan esimerkiksi koulutuslautakunnalle, jolloin vaikuttamisen (tai vaikuttamisen mahdollisuuden) kokemus voisi helpommin välittyä nuorille. Lisäksi neuvotteluyhteys oppilaskunnan lausuntojen tulkinnoista tulisi säilyttää nuorten kanssa koko prosessin ajan.

”Minusta on tärkeää, että oppilaskunta on mukana siinä päätöksenteossa, joka koskettaa nimenomaan kouluja.” (L, Pietarsaari.)

Akaassa nuorten ja päättäjien keskusteluosuudessa eräs luottamushenkilö totesi, ettei oppilaskuntia pidä sekoittaa mukaan kunnalliseen päätöksentekoon, sillä eikö nimenomaan nuorisovaltuusto ole se taho, joka edustaa nuoria. Kyseinen päättäjä määritteli oppilaskuntien reviiriksi koulun sisäiset asiat. Kysyin paikalla olleilta päättäjiltä, että eikö esimerkiksi juuri esillä olevat kouluviihtyvyyteen ja koulukiusaamiseen liittyvät asiat ole sellaisia, joissa pitäisi kuulla myös oppilaskuntia, nuorisovaltuuston lisäksi, myös kunnallisen päätöksenteon tasolla? Muistutin, että näissä asioissa oppilaskuntien kautta saadaan laajempi kontaktipinta oppilaisiin ja opiskelijoihin kuin pelkän nuorisovaltuuston edustajien kuulemisen kautta.

Monilla paikkakunnilla oppilaskunnilta tuntui puuttuvan lautakuntien lisäksi yhteistyö niin opettajakunnan kuin nuorisovaltuustonkin suuntaa. Nuorisovaltuustolla sekä nuorisovaltuuston ja oppilaskuntien ohjaavilla ohjaajilla sekä nuorten osallisuutta kuntatasolla koordinoivalla taholla on merkittävä rooli näiden yhteistyösuhteiden luomisessa. Nuorisovaltuuston täytyy, sen lisäksi, että se on kuultavana itse ja edustaa nuoria esimerkiksi lautakuntapaikoillaan, myös valvoa, että myös muita nuorten ryhmiä kuullaan tapauskohtaisesti – kouluasioissa oppilaskuntia ja nuorisotaloasioissa nuorisotalolla käyviä nuoria. Espoossa määriteltiin nuorisovaltuuston roolia nuorten ja päättäjien keskusteluosuudessa näin:

Valtuutettu, kh:n jäsen: Mitkä ovat niitä väyliä, joiden kautta nuoria pitäisi kuulla? Oppilaskunnat? Johtokunnat? Miten viesti koordinoidaan?

Nuori: Nuorisovaltuustolla on siihen aika hyvät mahdollisuudet, ja yritämme kyllä aktivoida muitakin nuoria tuomaan asioita meille eteenpäin vietäväksi.

Kulttuuriltk:n pj: Nuorisovaltuustolla on tosiaan kontaktit kouluille. Kouluissa kaikki lapset ja nuoret ovat läsnä. Nuva voi ottaa itselleen sen roolin, minkä haluaa. Teidän toimintaa, aloitteita tai kannanottoja ei rajoiteta. Esittäisin, että jatkossa nuva ottaisi lautakuntien puheenjohtajia paikalle esittelemään toimintaa ja puhumaan tulevaisuudesta. (Nuorten ja päättäjien keskustelua, Espoo.)

Lisäksi tulisi valvoa, että kunnassa järjestetään nuorille myös suoria kuulemisia. Näitä tarvitaan niin päättäjien ja nuorten kuin myös nuorisovaltuuston ja/tai oppilaskunnan hallituksen ja muiden nuorten välille. Suora kuuleminen voi olla netissä tai kasvokkain tapahtuvaa, keskustelua, tulevaisuusverstastyökentelyä tai kyselyjä. Oulaisten nuorisovaltuuston puheenjohtaja totesi nuorisovaltuuston roolista yksittäisten nuorten ideoiden eteenpäin viejänä näin:

Nuorten pitäisi kertoa asiat nuvalle, jossa olisi sitten isompi joukko ihmisiä kuntaa vuorovaikutuksessa vastassa (kun asian toteutumisesta sitten neuvotellaan) (N, Oulainen).

Oppilaskuntaa, nuorisotalojen talotoimikuntia, nuorisojärjestöjen kuulemista tai suoraa kuulemistä tehdään usein tiettyihin, juuri päätöksenteolla alla oleviin kysymyksiin. Tämän lisäksi nuorisovaltuusto vastaa kunnassaan pysyvänä kunnallisen päätöksenteon vuorovaikutuskumppanina nuorten näkökulman tuottamisesta yleisesti kunnalliseen päätöksentekoon. Sadassa Suomen kunnassa on nuorisovaltuustolle annettu lautakuntapaikkoja, joissakin kunnissa lähes kaikkiin lautakuntiin (Lääninhallitusten keskeiset arviot 2007,155). Pilottikunnissa kierrellessämme kuulumme muistakin kontaktipinnoista nuorten ja päättäjien välillä. Nuorisovaltuuston edustajia oli otettu tai aiottiin ottaa mukaan esimerkiksi Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tai palveluverkkoselvityksen laadintaan, kaupungin strategiatyöhön ja imagon kehittämiseen sekä talousarviota käsittelevään valtuustoseminaariin.

Kaupungin strategiatyöhön nuoret mukaan ja joku katsomaan ja koordinoimaan, että nuorten näkökulmat menevät eteenpäin (P, Kitee).

Talousarviota käsittelevään valtuustoseminaariin pyydetään tästä edespäin yksilöity parannusohjelma nuorisovaltuustolta (P, Rana).

Nuorisovaltuustoilla on kummivaltuutettuja, joskin harvassa kunnassa systeemi oikeasti toimii. Nuorisovaltuutettujen tullessa lautakuntiin tulisi koulu-

tusta antaa niin nuorille kuin lautakunnan varsinaisille jäsenillekin. Joissakin kunnissa vuorovaikutusta ei lautakuntien sisällä oltu saatu nuorten kanssa aikaan ensinkään. Lappeenrannassa nuorisovaltuutettujen lautakuntatyöskentelyn kehittämiseen oli kiinnitetty erityistä huomiota:

Lautakunnissa on usein asialistalla META-kohta, jossa nuvalainen voi ottaa esityslistan ohi asioita esille. Nuvalaisilta tulee hyviä asioita esille, niitä on pohdittu ja niitä on viety eteenpäin. (L, Lappeenranta.)

Arvioimme viiden kunnan kahdestakymmenestä kuulevan nuoriaan. Eräs arviointikriteeri oli nuorten vaikuttamisen edistämisen kuuluminen selkeästi kunnan strategiaan tavoitteisiin. Sotkamon nuorisotoimen johtajan perustelut sopivat valottamaan, miksi. Nuorisotoimenjohtaja totesi, että kunnan organisaatiouudistuksen yhteydessä ei ole vielä mietitty, miten nuoret näkyvät tilaaja-tuottaja -mallissa: "Että siitäkin nyt puuttuu nuoret ja hallintosäntöön pitää saada kanssa, että ainakin tarjottaisiin nuorille vaikuttamismahdollisuuksia!" Tähän teknisen toimen johtaja toteaa, että itse asiassa organisaatiouudistuksen kaaviossa nuorten äänen kuuleminen voi olla "valiokunnat" -kohdalla. "Niin voi, mutta nuoret pitää kirjoittaa sinne myös näkyviin", toteaa nuorisotoimen johtaja ja jatkaa: "Kun se näkyy virallisissa papereissa, niin se jäntevöityis, nyt yhteiskunnallista vaikuttamista tarjotaan nuorille vain yhtenä harrastemahdollisuutena, mutta sen pitäisi olla hallintorakenteessa."

5. Keskustelutilaisuuksien vaikutukset

Emilia Valkonen

Tämä aineisto on kerätty keväällä 2008 dialogitilaisuuksiin osallistuneilta ihmisiltä, ja se tulee palvelemaan esiyymmärrystä luovana materiaalina tulevassa pro gradu -tutkielmassani, jossa perehdyn kyseisten tilaisuuksien vaikutuksiin kahdessa syksyn 2008 keskustelutilaisuuskunnassa. Yksityiskohtiin menemättä voin todeta, että tutkielmani johtoajatus tulee olemaan nuorten demokratia-kasvatuksen kehittäminen kunnallisessa päätöksenteossa ja nuorten integroiminen tätä kautta demokratiaan. Tutkimusongelmana on selvittää, millainen menetelmä dialogitilaisuudet ovat olleet. Tähän pyrin vastaamalla tutkimuskysymyksiini: ”Millaisia vaikutuksia järjestetyillä dialogitilaisuuksilla on ollut?” ja ”Onko näissä tilaisuuksissa päästy todelliseen dialogisuuteen?” Osa vastauksista tulee esiin jo tässä kirjoituksessa, jossa käsittelen nuorten ja aikuisten ajatuksia puoli vuotta tilaisuuden jälkeen sekä toisaalta kerron omista havainnoistani, joita olen kerännyt syksyn 2008 aikana viidessä dialogitilaisuudessa.

Aloitan kirjoitukseni esittelemällä Risto Harisalon ja Timo Aarrevaaran artikkeliin ”Keskustelu, väittely ja dialogi poliittisessa ja hallinnollisessa päätöksenteossa”, jossa he tarkastelevat puhekuulttuurin merkitystä erityisesti politiikassa, mutta myös hallinnossa.

5.1. Puhekuulttuuri poliittisessa ja hallinnollisessa päätöksenteossa

Harisalo ja Aarrevaara (2006, 259) huomauttavat heti artikkelin alussa, että heidän valitsemaansa aihetta ei ole kunnallispoliittisessa kentässä juurikaan tutkittu, joten artikkeli avaa aivan uusia näkökulmia. Yksi tällainen kanta on oivaltavan ja yhteyksiä luovan puhekuulttuurin nostaminen taloudellisesti merkittäväksi tekijäksi. Tilanteissa, joissa rakenteet, säännöt ja ohjelmat eivät enää edistä organisaation kehittämistä, pitäisikin huomiota suunnata myös sisäiseen puhekuulttuuriin. (Harisalo & Aarrevaara 2006, 259.)

Harisalo ja Aarrevaara (Emt. 2006, 261, 263) jakavat puhekuulttuurin neljään eri ulottuvuuteen: rupatteluun, keskusteluun, väittelyyn ja dialogiin. Nämä ulottuvuudet kietoutuvat toisiinsa niin kiinteästi, että niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan. Toisaalta ne saattavat myös esiintyä yhdessä ja samassa puhe-tilanteessa jopa yhtä aikaa. Nämä perusulottuvuudet määrittävät henkilöiden välisen vuorovaikutuksen määrää, laatua ja intensiteettiä. (Emt. 2006, 261, 263.)

Rupattelu on satunnaista ja haarukoivaa, mutta keveydestään huolimatta sitä ei pidä vähätellä. Rupattelulla on tärkeä rooli ihmisten lähentäjänä ja henkisen yhteenkuuluvuuden luojana. Entuudestaan tuntemattomien ihmisten tavatessa rupattelulla avataan tietä syvällisempään vuorovaikutukseen. Näin ollen rupattelun merkitys ei olekaan välittää tietoa tai tehdä päätöksiä, vaan opetella tuntemaan keskustelukumppaneita. Rupattelu lomittuu osaksi keskustelua, väittelyä ja dialogia, ja saattaapa rupattelun lomassa syntyä uusia oivalluksia käsiteltäviin asioihin. (Emt. 2006, 264.)

Keskustelu ja rupattelu vaihtelevat useissa puhe-tilanteissa. Niiden ero on ennen kaikkea henkilökohtainen kokemus, sillä jos osallistujista tuntuu, että runsaasta puheesta huolimatta he eivät ole todella keskustelleet mistään, on kyse vain rupattelusta. Hyvän keskustelun ominaisuuksia ovatkin henkinen virkistäminen, oppimisen edistäminen ja osallistujien mukaansa tempaaminen. Hyvässä keskustelussa jokaisella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa keskustelun sisältöön ja osallistua tasa-arvoisesti. Suurin osa keskusteluista on ihmisille tärkeitä, sillä niissä käsitellään jokaisen arjen kannalta keskeisiä aiheita, kuten työpaikalla työnjakoa ja erilaisten vaihtoehtojen kehittelyä. Samat lainalaisuudet pätevät myös työn ulkopuolella. Päätöksentekoaarenoilla keskustelun tarkoi-

tuksena on useimmiten saavuttaa yksimielisyys käsiteltävinä olevista asioista. Tällaisissa tilanteissa vaihtoehtoihin liittyy usein vahvoja henkilökohtaisia intressejä, joihin liittyy tunteita. Osa ihmisistä välttelee tällaisia keskusteluja, osa taas uskaltaa heittäytyä keskusteluun. (Emt. 2006, 264-265.)

Väittelyillä on usein organisoitu rakenne, sillä niiden tarkoituksena on löytää esillä olevista vaihtoehtoista parhaat mahdolliset. Väittelylle on ominaista se, että mielipiteiden esittäjät puolustavat omia näkemyksiään toisten vastakkaisia näkemyksiä vastaan. Väittely on toki lähellä kinastelua, mutta niitä erottaa rakenne. Väittelyllä on looginen rakenne, toisin kuin pelkällä kinastelulla. (Emt. 2006, 265; lain. Kakkuri-Knuutila 1999, 217.) Väittelyn riskinä ovat sen aiheuttamat ristiriidat osallistujien välillä. Tällaiseen tilanteeseen saatetaan ajautua, kun väittelijät puolustavat liian kiihkeästi omaa näkemystään ja kokevat vastapuolen olevan ehdottomasti väärässä. Hyvässä väittelyssä tulisi kuitenkin antaa asioiden riidellä, ei ihmisten. Hyvä ja avoin väittely on hieno tilaisuus oppia uutta ja ymmärtää asioita eri näkökulmista. Parhaimmillaan väittely auttaa näkemään esitettyjen vaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia. (Emt. 2006, 265-267.)

Dialogi on puhekultuurin ulottuvuuksista kehittynein. Se eroaa väittelystä ja keskustelusta ennen kaikkea laadullisesti. Yksikään puhekultuurin ulottuvuus ei ole mahdollinen politiikassa ja hallinnossa, jos osallistujat pitävät tiukasti kiinni omista mielipiteistään eivätkä suostu harkitsemaan muiden esille nostamia kantoja. Dialogi edellyttää silti erityisen avointa asennetta. Harisalo ja Aarrevaara (2006, 267) listaavatkin kolme kysymystä, joihin päättäjien pitää vastata myöntävästi, jotta dialogi ylipäätään mahdollistuu. Nämä kysymykset ovat "Onko mahdollista tuoda esille päätöksiin vaikuttavia uusia ulottuvuuksia?", "Onko asiaa mahdollista kehitellä edelleen?" ja "Onko mahdollista löytää ongelmaan alkuperäisen ristiriidan ylittäviä ratkaisuja?". Hyväksyessään aivan uudenlaiset ratkaisumahdollisuudet ja mielipiteet, päättäjät voivat päästä puhekultuurissaan dialogin tasolle asti.

5.2. Kevään 2008 dialogikunnat

Keväällä 2008 dialogitilaisuus järjestettiin viidessä kunnassa: Oulaisissa, Himangalla, Sotkamossa, Kiteellä ja Rovaniemellä. Näistä kunnista aineistoa kerättiin sähköpostitilaisuuksien jälkiarviointia varten. Tämä tuntui järkevältä ottaen

huomioon kuntien sijainnin ja sen, että tilaisuuteen osallistujilta oli kerätty sähköpostiosoitteet myöhempiä yhteydenottoja varten. Palautelomakkeessa kysyttiin myös lupa yhteydenottoon.

5.2.1. Aineiston kerääminen

Nuorille ja aikuisille lähettämissäni sähköposteissa kysyin muutaman yksinkertaisen kysymyksen. Nuorilta kysyttiin seuraavia asioita:

- Huomasitko tilaisuuden jälkeen olevasi jollakin tavoin aktiivisempi tai osallistuvampi? Miten se ilmeni? Entä huomasitko sellaista käytävissäsi tai koulutovereissasi?

- Huomasitko aikuisissa ja heidän käytöksessään tai asenteessaan muutoksia tilaisuuden jälkeen?

- Koetko vaikutusmahdollisuuksiesi nyt parantuneen vai pysyneen ennallaan? Miten mahdollisen muutoksen voi huomata?

- Onko tilaisuudella ollut konkreettisia vaikutuksia? Onko sen jälkeen tehty esim. aloite jostain nuoria vaivanneesta asiasta tai kirjoitettu lehtijuttu tai yleisönosastokirjoitus?

- Mikä olisi paras mahdollinen paikka nuorten ja päättäjien tapaiselle tulevaisuudessa?

Aikuisilta kysyttiin jotakuinkin samat kysymykset, joskin kaksi ensimmäistä kysymystä oli yhdistetty kysymykseksi, jossa tiedusteltiin, olivatko vastaajat huomanneet muutoksia nuorissa ja heidän aktiivisuudessaan, itsessään tai kollegoissaan tilaisuuden jälkeen.

Yhteensä tilaisuuksista kerättyjä palautelomakkeita oli 86 kappaletta (25 Rovaniemeltä, 18 Sotkamosta, 16 Kiteeltä ja 27 Himangalta). Näistä 62 oli ilmoittanut suostumuksensa yhteydenottoon ja jättänyt sähköpostiosoitteensa (12 Rovaniemeltä, 18 Sotkamosta, 13 Kiteeltä ja 19 Himangalta). Yhteensä 13 henkilöä oli varsinaisesti kieltänyt yhteydenoton.

Kysymykset lähetettiin sähköpostissa 13 luottamushenkilölle, seitsemälle viranhaltijalle ja 37 nuorelle. Lisäksi Oulaisiin lähetettiin sähköposti, jossa pyydettiin osallistuneita kertomaan omin sanoin tilaisuudesta ja tunteista sen jälkeen, sillä Oulaisten piti alun perin olla kunta, jonka vastaukset ohjaisivat

tutkimuskysymyksiä. Oulaisissa kysymykset lähetettiin kolmelle nuorelle ja kahdelle viranhaltijalle. Vastaukset on kuitenkin huomioitu tässä tekstissä osana vastauksia, sillä vastausten saaminen kesti sen verran kauan, että jouduttiin lähettämään kysymykset muihin kuntiin ennen kuin oli saatu vastaukset Oulaisista. Yhteensä sähköpostia on lähetetty 62 tutkittavalle.

Ilmoitettujen sähköpostiosoitteiden joukossa oli joitain sellaisia, joihin sähköpostia ei mennyt. Erityisesti koulujen osoitteet olivat tällaisia. Jos opiskelija oli vaihtanut koulua tai valmistunut tilaisuuden ja syksyn 2008 välillä, häneen on melko hankalaa saada yhteyttä. Lisäksi yksi sähköpostin saaja ilmoitti, ettei ole ollut kyseisessä tilaisuudessa ollenkaan, vaikka hänen sähköpostiosoitteensa oli ollut palautelomakkeessa. Lisäksi joitain sähköposteja jäi lähettämättä siksi, ettei osoitteesta saanut selvää.

Ensimmäisen viikon jälkeen vastauksia oli tullut neljä. Näistä kolme oli luottamushenkilöitä ja yksi nuorelta. Karhukirje lähetettiin viikon päästä ensimmäisestä sähköpostista. Siihen vastasi kolme luottamushenkilöä, neljä viranhaltijaa ja seitsemän nuorta. Toinen karhukirje lähetettiin taas viikko edellisen jälkeen. Tällä kierroksella vastauksia tuli neljältä luottamushenkilöltä, yhdeltä viranhaltijalta ja viideltä nuorelta. Kolmannella karhukierroksella tuli vielä kolme nuorten vastausta.

Neljän sähköpostikierroksen jälkeen vastauksia oli tullut kymmeneltä luottamushenkilöltä (77%), viideltä viranhaltijalta (71%) ja 16 nuorelta (43%). Yhteensä vastausprosentti neljän kierroksen jälkeen oli tasan 50%.

5.2.2. Aineiston analyysi

Odotetusti vastauksissa oli suuria laadullisia eroja niin, että nuorten vastaukset olivat huomattavasti lyhyempiä ja yksiulotteisempia kuin aikuisten. Nuorilla oli merkittävästi enemmän myös "en tiedä"-vastauksia, sellaisia oli myös aikuisten vastauksissa. Seuraavassa käsittelen vastauksia niiden esittämisjärjestyksessä. Vastaukset olen jakanut sisällön mukaan kahteen: positiivisiin ja negatiivisiin/skeptisiin. Tulkinta on yksin minun, joten siksi olen sisällyttänyt tekstiin mahdollisimman paljon suoria lainoja nuorten ja aikuisten vastauksista.

5.2.2.1. Nuorten aktiivisuus tilaisuuden jälkeen

Ensimmäiseen kysymykseen, "Huomasitko tilaisuuden jälkeen olleesi aktiivisempi tai huomasitko muutosta ystäväissasi?", skeptisiä (9 kpl) vastauksia tuli enemmän kuin positiivisia (7 kpl). Usein negatiivinen/skeptinen vastaus johtui siitä, että vastaaja koki olevansa jo valmiiksi aktiivinen, joten aktivoituminen entisestään ei välttämättä olisi enää edes mahdollista. Selkeästi negatiivisesti sävyttyneitä vastauksia oli vain yksi. Huomattavaa on, että useissa skeptisissäkin vastauksissa oli mainittu jokin positiivinen asia, mutta usein sitä seurasi sana "mutta". Nämäkin on luokiteltu negatiivisiin vastauksiin, sillä konkreettista ja selkeästi raportoitua muutosta ei ole tapahtunut. Tilaisuudella on siis ollut hetkittäistä vaikutusta, mutta se ei ole kantanut ainakaan toistaiseksi sen pidemmälle.

Olin tilaisuuden jälkeen innokkaampi vaikuttamaan asioihin ja ystävänäni myös, mutta innostus lopahti melko pian ainakin minulla. (N, Himanka.)

En ole ollut sen aktiivisempi kuin aikaisemminkaan, eikä kaveritkaan. Ideoita kyllä vilisee mielessä, mutta ajatusten tasolle on kaikki sitten jäänyt. Nyt on kuitenkin enemmän sellainen fiilis, että mahdollisuus vaikuttamiseen on siltikin olemassa. - - Olin ainakin valmis olemaan mukana tekemässä jotain, jos jonkun asian toteutus olisi siitä kiinni. (N, Kitee.)

Aktiivisuus ei kyllä kasvanut, vaan päinvastoin. Uskon edelleen, että heille oli ihan turha käydä puhumassa. (N, Kitee.)

Positiivisissa vastauksissa korostuivat ennen kaikkea yhteiskunnallisen kiinnostuksen kasvu, joka ilmenee joko pelkkänä kiinnostuksena tai liittymisenä nuorten vaikuttajaryhmään. Muutos on tapahtunut tiedon lisääntyessä. Tilaisuudessa nuorille on konkreettisesti selvinnyt, millaista omiin asioihin vaikuttaminen voi olla ja miten se todella tapahtuu. Viesti on hieman huolestuttava, sillä se tarkoittaa, että nämä nuoret eivät ole saaneet tätä tietoa koulusta. Tiedon puutteesta ei voi syyttää pelkästään nuoria, sillä harva aikuinenkaan lukee

valtuuston pöytäkirjoja kovinkaan ahkerasti. Jotta nuoret pääsisivät kiinni vaikuttamiseen, heille pitäisi kertoa, miten vaikuttaminen käytännössä tapahtuu.

Tilaisuudessa tajusi, että asioihin voi vaikuttaa vaikka laittamalla aloitteen tai jotain vastaavaa. (N, Oulainen.)

Kyllä sitä varmaan vähän aktiivisempi on kuin ennen, esim. liittyminen nuorisovaltuustoon. Koulukavereissani en ole muutosta huomannut. (N, Kitee.)

5.2.2.2. Muutokset aikuisten asenteissa nuorten arvioimina

Toinen kysymys oli ”Huomasitko muutoksia aikuisissa tai heidän asenteissaan?”. Tähän kysymykseen selkeästi negatiivisia vastauksia on tullut huomattavasti enemmän kuin positiivisia. Negatiivisia vastauksia on 10 kappaletta, positiivisia kuusi. Negatiivisissa vastauksissa nousee esiin kaksi syytä valittuun vastaukseen: päättäjien vähäys tilaisuudessa ja kontaktien puute tilaisuuden jälkeen.

Harmitti kun niin vähän päättäjiä tuli paikalle, tuli sellainen tunne, että näinkö paljon nuorista täällä välitetään (N, Oulainen.)

En oikeastaan, mutta en ole myöskään tavannut kyseisiä aikuisia ennen tai jälkeen (N, Kitee.)

En. Vastaavien tilaisuuksien jälkeen kiitellään nuoria ja sanotaan, että tällaisia tulee järjestää jatkossakin. Harvat kuitenkaan tarttuvat nuorten esille tuomiin asioihin. Edelleenkin kuulee samaa ”nuorten tulee aktivoitua itse”-toistoa (N, Rovaniemi.)

Positiivisissa vastauksissa korostuivat tilaisuudessa koetut positiiviset tunteet, mutta näistäkin vastauksista ei ilmene, että tilaisuuden jälkeen olisi ollut

kontaktia nuorten ja päättäjien välillä. Erityisen huomion arvoista on, että Himangalla kolme neljästä vastaajasta koki aikuisten asenteet positiivisina, joten siellä tilaisuudesta lienee jäänyt hyvä jälkimaku. Myös Sotkamosta tuli kaksi positiivista palautetta.

Vaikea sanoa, olivathan nuo kiinnostuneemman näköisiä kuin olisin odottanut. (N, Sotkamo.)

Jonkun verran tuli muutosta, että aikuiset jaksaa enemmän kuunnella nuorisoa ja ottaa kannanotot huomioon. (N, Kitee.)

Aikuiset ovat hyväksyneet nuoret paremmin kokouksiinsa ja kuunnelleet enemmän. (N, Himanka.)

Positiivisissa vastauksissa korostuvat nuorten tunteet. Nuoret tuntevat ja kokevat, että aikuiset hyväksyvät ja kuuntelevat nuoria ja näyttävät kiinnostuneilta heidän asioistaan. Konkreettisia muutoksia nuoret sen sijaan eivät ole osanneet raportoida.

5.2.2.3. Vaikutusmahdollisuuksien kehittyminen nuorten arvioimina

Vaikutusmahdollisuuksien paranemista käsitelleeseen kysymykseen positiivisia vastauksia tuli kahdeksan, niistä kolme Himangalta. Tosin Himangan vastauksissa korostetaan myös sitä, että kunnassa nuorten asiat ovat jo pitkään olleet hyvällä mallilla. Tilaisuuden vaikutukseksi koettiin se, että ”aikuiset ovat kuunnelleet enemmän” (N, Himanka). Vaikutusmahdollisuuksia parantavan koettiin senkin, että tilaisuudessa saattoi luoda henkilökohtaista kontaktia kunnan päättäjiin. Myös näissä vastauksissa korostuu tiedon lisääntyminen, kuten seuraavassa vastauksessa, joka tosin koskettaa koulun sisäistä päätöksentekoa:

Mahdollisuudet ovat pysyneet suurin piirtein samoina, mutta pysyimme vaikuttamaan kouluumme julistettuun juomakieltoon,

jonka mukaan tunnilla ei olisi saanut juoda omasta pullosta ollenkaan. Keräsimme adressin ja annoimme sen opettajille. (N, Rovaniemi.)

Oma asenne tähän asiaan on ainakin muuttunut. Vaikutusmahdollisuudet on ehkä parantuneet, koska nyt on enemmän tietoa siitä, miten voi vaikuttaa ja mitä kautta asian saisi perille oikeille ihmisille. Tätä ennen ei ollut mitään tietoa siitä, kenelle /minne pitäisi jotenkin ilmaista, jos haluaa jotain muutosta johonkin asiaan. (N, Kitee.)

Negatiivisia vastauksia on seitsemän, suurin osa eli viisi kappaletta on Sotkamosta. Yhdessä vastauksessa nuori tunnustaa suoraan, että saatu tieto on ollut hyvää, mutta toiminnan puuttuminen on loppujen lopuksi omasta itsestä kiinni. Hän toteaa, että vaikutusmahdollisuudet ovat *”pysyneet ennallaan, mutta nyt tietää enemmän vaikutusmahdollisuuksista, mutta ei vain saa aikaiseksi tutustua ja osallistua enemmän”* (N, Himanka). Suurimmassa osassa negatiivisissa vastauksissa vaikutusmahdollisuuksien koetaan pysyneen ennallaan. Vain yhdessä vastauksessa tulee esiin, että nuoret ovat tehneet aloitteen jostain asiasta ja ajaneet sitä eteenpäin, *”mutta ei se oikein onnistunut, joten en koe vaikuttaja-asemani parantuneen”* (N, Sotkamo).

Vastauksissa, niin positiivisissa kuin negatiivisissa, tulee esiin tiedon ja tiedottamisen merkitys. Suurin osa vastaajista on kokenut tilaisuuden lisänneen tietoa. Myös negatiivisissa vastauksissa näkyy tiedon lisääntyminen, sillä nuoret ovat tehneet aloitteen, vaikka asia ei lopulta edennytkään heidän toivomallaan tavalla. Toisaalta takaiskut kuuluvat kunnalliseen päätöksentekoon, joten nuorille olisi tärkeä pystyä kertomaan myös se, miksi heidän aloitettaan ei viety eteenpäin. Eritoten nuorten kohdalla pitää ottaa huomioon myös oppimisaspekti.

5.2.2.4. Tilaisuuden jälkeiset konkreettiset vaikutukset nuorten arvioimina

Neljäs kysymys käsitteli tilaisuuden konkreettisia vaikutuksia. Positiivisia vaikutuksia raportoitiin Himangalta ja Sotkamosta. Himangalla oli tehty lehteen juttuja uusista nuorisotiloista ja nuoret olivat antaneet lehteen lausunnon kuntaliitosasiassa. Lisäksi kunnassa oli puututtu nuorten alkoholin käyttöön, mutta vastauksesta ei ilmene, miten asia oli hoidettu. Sotkamossa yläkouluun tuli terveydenhoitaja ainakin osaksi viikkoa ja lukioon kuraattori. Myös nuorisotilojen siirrosta oli ollut puhetta, mutta tämä oli luonnollisesti niin iso hanke, ettei se voi toteutua ihan hetkessä. Eräs vastaajista kertoi Sotkamossa olleen paikallislehdessä myöhemmin juttua siitä, minne jäivät luottamusmiesten tilaisuudessa tekemät lupaukset. Vastaaja oli iloinen, että tällainen juttu kirjoitettiin. Hänen tuntemuksensa on helppo ymmärtää, sillä paikallista mediaa on helppo pitää puolueettomana osapuolena, joten sen kuuluisikin ajaa kaikkien kuntalaisten etua ja valvoa päätöksentekoa, aivan kuten valtakunnallisellakin tasolla media tekee.

Negatiivisissa vastauksissa oli viisi *”en tiedä”*- tai *”en ole huomannut”*-vastauksia. Selkeästi negatiiviset vastaukset liittyivät kontaktien hiipumiseen tai tilaisuudessa koettuihin pettymyksiin:

Heti tilaisuuden jälkeen oli ollut keskustelua jonkun valtuutetun kanssa, ja silloin oli tuntunut siltä, että yhteistyö alkaisi sujumaan, mutta ei se siitä ole muuttunut. Myöskään oppilaitosten yhteistyöstä ei ole sittemmin kuulunut mitään. (N, Oulainen.)

Tilaisuus ei ollut huono, mutta päättäjät valitettavan epävästävöitä. (N, Rovaniemi.)

Yhdessä vastauksessa nousi esiin huomionarvoinen asia, joka saattaa selittää *”en tiedä”*-vastauksia. Nuori kirjoitti, että *”en ainakaan huomannut, mutta en kyllä lue lehtiä”* (N, Kitee). Mikäli jotain asiaa on viety eteenpäin, tieto siitä ei välttämättä ole tullut nuorille. Parhaiten tieto asioiden tilasta saataneen vaikuttajaryhmien nuorille, mutta ne nuoret, jotka eivät kuulu ryhmiin, ovat melkoisessa pimennossa kunnallispoliittisten asioiden suhteen.

5.2.2.5. Aikuisten arviot muutoksista nuorten ja heidän omissa asenteissaan

Viranhaltijoilta kysyttiin, ovatko he huomanneet muutoksia nuorissa, itsessään tai työtovereissaan. Näissä vastauksissa kuntien erot ovat selkeämpiä kuin nuorten vastauksissa: Himangalta ja Kiteeltä tuli vain positiivisia vastauksia, kun taas Sotkamosta vain negatiivisia vastauksia. Rovaniemeltä tuli yksi positiivinen ja yksi negatiivinen vastaus.

Himangan luottamusmiesten ja viranhaltijoiden vastauksissa korostuu nuorten huomioiminen pitkällä aikavälillä, aivan kuten nuortenkin vastauksissa. Siellä molemmat puolet kokevat asioiden olevan hyvällä mallilla. Erityisen huomattavaa Himangalla on ollut nuorten kasvanut kiinnostus kunnalliseen päätöksentekoon: *”kunnanvaltuuston kokouksissa on nykyisin nuoriakin lehteriyleisöä. Myös lautakuntiin valitut nuorisovaltuuston edustajat ovat selkeästi aktiivisemmin paikalla ja ottavat jopa kantaa asioihin”* (L, Himanka). Kiteeltä puolestaan kerrottiin, että nuoret olivat jo seuraavalla viikolla kyselleet tilaisuudessa esille tulleiden asioiden perään, mikä kertoo toki kiinnostuksesta, mutta myös nuorten erilaisesta aikajänteestä.

Rovaniemeltä luottamusmies vastasi, että nuoret ovat aktivoituneet päätöksenteossa, mutta valitettavasti luottamusmiesten asenne ei ole juurikaan muuttunut: *”Toiseen nuorten järjestämään palaveriin tuli muistaakseni 5 luottamushenkilö kaikista”* (L, Rovaniemi). Negatiivisessa vastauksessa viranhaltija puolestaan arvioi, että nuorten aktiivisuus ei ole kehittynyt positiiviseen suuntaan, ja esittää yhdeksi syyksi nuorisovaltuuston toimintakauden päättymistä ja nuorten elämäntilanteiden muutoksia, kuten koulujen vaihtumisia. Sotkamossa kaikki vastaajat olivat jokseenkin yksimielisiä siitä, että nuorten aktiivisuus ei ole lisääntynyt päätöksenteossa. Nuoret ovat sen sijaan olleet mukana talkoissa kunnostamassa nuorisotilaa. Eräs luottamusmies peräänkuuluttaa toiminnan ja aktiivisuuden jatkuvuutta:

Olisin toivonut myös nuorten osalta asian jälkiseurantaa, kun alku oli niin innostunut ja hyvä. Vaalien alla kaikki näyttävät olevan kaikkien puolesta. Esille tulleet asiat tulisi konkretisoida ja laittaa toteuttamisjärjestykseen. (L, Rovaniemi.)

5.2.2.6. Tilaisuuden jälkeiset konkreettiset vaikutukset aikuisten arvioimina

Aikuisilta kysyttäessä konkreettiset vaikutukset tulivat selkeämmin esille. Kah-ta vastausta lukuun ottamatta kaikki vastaukset voidaan luokitella positiivisiksi. Negatiivisetkin vastaukset olivat aiheeltaan hyvin samanlaisia. Paha mieli on johtunut siitä, että tilaisuudessa puheeksi otettu nuoria vaivannut asia on tullut paikallislehtien kautta yleiseen tietoon, jolloin asian kanssa työskentelevät henkilöt ovat loukkaantuneet tai muuten närkästyneet nousseesta keskustelusta. Näin tapahtui sekä Sotkamossa että Oulaisissa. Toisaalta molempiin esille nostettuihin asioihin tuli muutos, joten keskustelu tuotti tulosta.

Positiivisiksi vaikutuksiksi viranhaltijat ja luottamusmiehet listasivat joitakin valtuustoaloitteita, lehtikirjoituksia, nuorisovaltuuston viestin viemisen kouluille ja asioiden viemisen kunnanhallitukselle asti.

Itse olen työstänyt nuorisovaltuuston toimintasääntöä nuorten kanssa ja se on menossa kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi tammikuussa. Muutenkin nuorisovaltuuston viestiä on viety aktiivisesti kouluille nuorisovaltuuston toimesta. (V, Rovaniemi.)

Esille nousseita asioita vietiin eteenpäin jo seuraavaan kunnanhallituksen kokoukseen ja osaan asioista luvattiin parannusta. Tilaisuuden ansiosta huomattiin, että Oulaisissa on vaikuttamisesta kiinnostuneita nuoria. (V, Oulainen.)

Aikuisten ja nuorten raportoimissa konkreettisissa vaikutuksissa on selkeästi eroja. Aikuisten vastauksista ilmenee, että joitain asioita on viety eteenpäin, jopa korkeimmalle poliittiselle päätöksentekotasolle asti. Nuoret eivät kuitenkaan saaneet tästä tietoa. Tiedonkulkua pitäisi kehittää niin, että sekä tiedon tuottaminen että vastaanottaminen olisi helpompaa. Lienee ymmärrettävää, etteivät nuoret välttämättä lue valtuuston kokousten pöytäkirjoja. Toisaalta myöskään tiedontuottajalle ei voida sysätä kaikkea vastuuta tiedon jakamisesta. Yksi mahdollisuus olisi vaikkapa pöytäkirjan yhteyteen kirjoitettava pelkistetty tiivistelmä, joka voitaisiin lähettää nuorisovaltuustolle tai kouluille ja

laittaa koulujen ilmoitustauluille tai käsitellä yhteisten tuntien yhteydessä tai vaikkapa aamunavauksissa.

5.3. Syksyn 2008 dialogikunnat

Syksyn dialogikunnista käsitellään seuraavassa Akaata, Kuopiota, Jyväskylää, Kalvolaa ja Laviaa.

5.3.1. Akaa 2.9.2008

Akaassa nuoret edustivat lähinnä lukion oppilaskunnan hallitusta ja oppilaskunnan jäseniä, nuorisovaltuuston edustajia oli vain yksi. Koska nuoret tulivat paikalle koulun edustajina, heidän saattoi olla vaikea irrottautua kouluroolistaan. Akaassa keskustelun ytimeen nousivat kouluasiat ja erityisesti nuoria puhuttavat koulujen lakkautukset ja lukion imago, jotka Akaan nuorisovaltuusto oli jo aiemmin tuonut esiin omassa koulukyselyssään. Myös lähestyvät kuntavaalit (syksy 2008) toivat keskusteluun mukaan nuorten suhteen vaaleihin ja ehdokkasiiniin. Akaassa nuoret ovat saaneet monenlaisia asioita aikaiseksi koulussaan, mutta kokevat silti roolinsa melko mitättömäksi, sillä eivät pääse vaikuttamaan ”oikeisiin” asioihin. Yksi tällainen asia on ollut siirtyminen 75 minuutin oppitunteihin, mistä oppilaiden mielipidettä ei kysytty lainkaan. Toisaalta nuoret myöntävät, että he saattavat jäädä päätöksenteossaan kinaamaan pikkuasioista, kuten siitä, miten hankkia maitoa oppilaskunnan taukahuoneeseen.

Nuorten työstäessä työkirjaansa he olivat kiinnostuneita ja motivoituneita, joskin selkeästi kahteen ryhmään jakautuneita. Toisessa ryhmässä olivat äänekkäimmät ja vahvimmat mielipiteet, kun taas toisessa ryhmässä olivat hieman hiljaisemmat. Molemmilla ryhmillä oli yhtä lailla mielipiteitä, mutta toinen ryhmä pääsee dominoimaan toista esiintymiskykynsä vuoksi. Tästä syystä keskustelua ohjailemassa on hyvä olla jonkun, joka ei ota siihen osaa. Ohjaa-va ja ehkä hieman sovittelvaakin ääntä saatetaan tarvita erityisesti silloin, kun useista mielipiteistä pitää valita vain muutama esitettäväksi päättäjille.

Myös nuorten ja päättäjien keskustelussa nuorten into nousi välillä asioiden edelle. Paikalla oli kiitettävästi päättäjiä, mutta aina he eivät päässeet mukaan keskusteluun, ainakaan riittävällä nopeudella. Sen sijaan päättäjät vaikuttivat

vastauksissaan rehellisiltä, kuten eräskin valtuutettu, joka muistutti nuoria vaalikoneiden mainostarkoituksista: kaikki vastaukset eivät suinkaan ole ehdokkaan ehdottomia mielipiteitä, vaan mukana on paljon äänestäjien kosiskelua. Akaassa on ilmeisesti ollut yritystä järjestää nuorten ja päättäjien välistä kommunikaatiota aiemminkin, mutta se ei oikein onnistunut. Nuoret kertoivat esimerkin kunnallisvaalipaneelista, johon kutsuttiin paikallisia valtuutettuja ja ehdokkaita, mutta mukaan ilmoittautuneet olivatkin Hämeenlinnasta ja Tampereelta. Lopulta koko tilaisuus peruttiin, koska osanottajia ei tullutkaan. Tähän nuorisotoimiston edustajat lupasivat tilaisuudessa puuttua niin, että he järjestävät ajan ja paikan, jotta nuoret voivat järjestää uuden paneelin. Olen merkinnyt, että kiinnostuneita järjestäjiäkin tilaisuudesta olisi löytynyt. Myös eräs kunnan viranhaltija painotti, että nuoret voivat aivan vapaasti järjestää tilaisuuden itse, ja sillä oikeasti olisi merkitystä.

Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että nuoret kuuntelivat kiinnostuneina ja olivat vahvasti läsnä, mutta varsinaista dialogia ei kuitenkaan syntynyt. Itseäni jäi kovasti mietityttämään, mistä moinen mahtaa johtua. Keskustelun lomassa oli heitetty ajatus epävirallisten kahvihetkien järjestämisestä nuorten ja päättäjien välillä, ja se sai reilusti kannatusta. Oliko tämä tilaisuus liian virallisen oloinen? Kuten Harisalo ja Aarrevaarakin (2006) toteavat, myös rupattelun lomassa saattaa syntyä uudenlaisia ratkaisumalleja ja aivan uusia ideoita.

Varsinaiset toimintaehdotukset nuorten ja päättäjien keskustelun aikana, sellaiset joita konkreettisesti voisi viedä eteenpäin, tulivat hankkeen tutkijalta, Anu Gretscheliltä. Tällaisia olivat esimerkiksi epäviralliset ”kahvittelut” nuorten ja päättäjien kesken tai työryhmä parantamaan koulun imagoa. Nämä ovat sellaisia asioita, jotka keskustelussa nousivat esiin, mutta joihin ei joko osattu, älytty tai haluttu puuttua. Saattaisiko tämä johtua siitä, että nuoret ja valtuutetut ovat kuitenkin ”liian lähellä” toisiaan? Vai tarvitaanko mukaan ulkopuolinen konsultti, joka osaa nostaa tärkeät asiat esiin kaiken keskustelun seasta?

5.3.2. Kuopio 12.9.2008

Kuopioon tulin vasta lounaan aikaan, joten en päässyt mukaan nuorten työkirjatyöskentelyyn. Lounaan jälkeen nuoret siirtyivät pohtimaan, miten syventäisivät aamupäivällä pohtimiaan epäkohtia. Kuopiossa erityisen silmiinpistävää oli nuorten hyvä ryhmädynamiikka ja keskinäinen vuorovaikutus sekä panos-

taminen keskusteluun. Vaikka keskustelu välillä saattoikin lähteä sivupoluille, sieltä palattiin lopulta aiheeseen. Tähän puhekuulttuurin perusolottuvuuksien vaihteluun viittaavat myös Harisalo ja Aarrevaara (2006) toteamalla, että perusolottuvuudet voivat ilmetä yhdessä kommunikaatiotilanteessa peräkkäin tai jopa yhtä aikaa. Keskustelusta voidaan siirtyä rupatteluun ja taas takaisin keskusteluun. Kuopiossa ryhmän tehokas työskentely oli suurimmaksi osaksi yhden nuoren ansiota, joka jostain syystä valikoitui ”johtamaan” keskustelua. Tämä nuori kysyi muilta, olisiko asioita helpompi käsitellä pienissä ryhmissä vai kaikki yhdessä, ja yhteisen päätöksen jälkeen nuoret päätyivät käsittelemään ongelmakohtia pienryhmissä. Sama nuori myös jakoi aiheet ryhmien mielenkiinnon mukaan. Huomattavaa on, että tässä vaiheessa tilassa ei ollut muita aikuisia kuin minä tutkijan ominaisuudessa, eli nuoret kävivät keskustelun ja tehtävien jaon täysin oma-aloitteisesti läpi. Haittapuoli oli luonnollisesti, että siihen kului enemmän aikaa, kuin jos ryhmät ja aiheet jaettaisiin esimerkiksi nuorisotyöntekijän toimesta. Hyvät puoli oli ilmeinen: nuoret kävivät todellisen keskustelun ja päätyivät aiheisiinsa yhteisellä päätöksellä.

Nuoria kiinnostivat päivän polttavat aiheet: bussilippujen hinnat, koulujen lakkauttaminen, kuntaliitos sekä nuorten mielenterveyspalvelut. Luonnollisesti myös nuorten ajanviettopaikka oli esillä, suurin osa nuorista ilmeisesti viettää vapaa-aikaansa Sokoksen kongissa. Nämä asiat ovat kunnallispoliittisen keskustelun ytimessä, eli nuoret tuntuvat olevan vahvasti ajassa mukana. Samalla nousi esiin, että monet kunnalliset palvelut ovat sellaisia, joihin nuorilla on sanottavaa, mutta jota he eivät oikein saa tuotua esiin.

Tilaisuudella oli kaikki edellytykset onnistumiseen, sillä nuoret olivat hyvin motivoituneita ja innostuneita asiasta, vaikka tilaisuus oli perjantaina ja iltapäivä pitkällä. Valitettavasti tilaisuuteen ei saapunut yhtään valtuutettua. Kaupunginvaltuuston puheenjohtaja välitti puhelimitse tiedon, ettei ollut saanut kutsua tilaisuuteen. Ulkopuolisena on vaikea sanoa, missä kohtaa kommunikaatiokatkos on tapahtunut. En osaa sanoa, ovatko kutsun saaneet valtuutetut esimerkiksi vastanneet saamaansa sähköpostiin. Jos ei, tästä jo voisi päätellä, ettei tieto välttämättä ole tavoittanut vastaanottajaansa. Näin ollen paikalla oli lähinnä järjestöjen edustajia, sekä yksi viranhaltija. Valtuutettujen puuttaminen haittasi keskustelua, sillä suurin osa kysymyksistä oli tarkoitettu päättäjille. Toisaalta paikalla olleet aikuiset osasivat vastata nuorille ymmärrettävästi ja taustoista kertoen. Erityisesti nuoret saivat kiitosta siitä, että he nostivat mie-

lenterveyspalvelut esiin. Mielenkiintoinen ja kannatettava ajatus oli myös idea vaikuttajapäivästä, joka olisi kunnan ja nuorisovaltuuston yhdessä järjestämä tilaisuus, jonka avulla ala- ja yläkoululaisia tutustutettaisiin vaikuttamiseen esimerkiksi leikkivaalien avulla. Nuorten ajatuksen taustalla on heidän kokemuksensa liian vähäisestä demokratiakasvatuksesta, sillä yhteiskuntaopin tunnit ajoittuvat vain yhdeksännelle luokalle. Näin ollen peruskoulun yhteiskuntaopin oppimäärä käydään läpi yhden vuoden aikana. Näiden nuorten mielestä opettamisen voisi ainakin jollain tasolla aloittaa aikaisemmin. Bussilippukustelun kohdalla kaikki paikalla olijat kehottivat nuoria ottamaan yhteyttä mediaan ja tekemään asiaa sitä kautta tunnetuksi.

Kuopiossa nuorisovaltuuston kausi oli päättymässä tätä tilaisuutta seuraavana päivänä. Koska tilaisuudesta sai varmasti paljon hyödyllistä tietoa, olisi tärkeää, että tieto välittyisi eteenpäin uusille valtuutetuille.

5.3.3. Jyväskylä 1.10.2008

Jyväskylässä tilaisuus oli muihin verrattuna lähtökohdiltaan erilainen, sillä siellä kokoontuivat kolmen kunnan nuoret. Vuoden 2009 kuntaliitos yhdistää Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan ja Korpilahden yhdeksi uudeksi Jyväskyläksi. Niinpä nuoret eivät tunteneet toisiaan ennen tilaisuutta, mikä asetti haasteita nuorten keskinäiselle kommunikaatiolle. Kaiken ikäisille, saati sitten nuorille, on vaikeaa hahmottaa syntyvän kunnan suuruutta ja palveluiden säilymistä kullakin alueella. Siitäkin huolimatta, tai juuri siksi, nuoret kävivät kunnan keskusteluja laatiessaan keskustelutyökirjan vastauksia. Kuten monessa muussakin keskustelussa, nämäkin nuoret löysivät yhteisen sävelen yhteisestä murheesta: kaikissa kolmessa kunnassa on ollut suuria ongelmia homekoulujen kanssa. Yhteisen aiheen yhdistäminä nuoret toimivat todella hyvin ryhmänä.

Nuorten keskinäinen kommunikaatio oli hyvää, ja he saivat helposti muokattua omista aiheistaan kysymyksiä. Paikalla oli viranhaltijoita ja ylimpiä luotamusmiehiä, mutta mukaan olisi mahtunut vielä ihan rivivaltuutettujakin. Lisäksi paikalla oli melko runsas yleisö, ennen kaikkea paikallisia toimijoita, kuten nuorisotyöntekijöitä.

Keskustelu oli asiallista ja avointa. Nuoret kysyivät esimerkiksi sitä, mihin nuorisotilojen rahat käytetään, ja heille kerrottiin rehellisesti, että yli 80% rahoista menee tilavuokriin ja palkkoihin, ja jokin tietty summa tiloilla tarvitta-

vaan rekvisiittaan. Samalla kysymykseen vastannut viranhaltija totesi, että asiasta voitaisiin keskustella nuorten kanssa enemmänkin. Tällaisen keskustelun avulla tulee osoitettua, että nuoria pidetään tasaveroisina keskustelukumppaneina ja arvostetaan heitä. Kun asioista voidaan puhua avoimesti, keskustelussa ollaan päästy jo hyvin pitkälle.

Nuoret olivat tilaisuudessa antamansa palautteen perusteella kanssani samoilla linjoilla. Yhtä lukuun ottamatta kaikki palautteet olivat positiivisia. Alla on joitakin nuorten palautteita, jotka on kerätty heti keskustelutilaisuuden jälkeen palautelomakkeilla ja jotka edustavat suurinta osaa esiin tuoduista mielipiteistä.

*Päättäjiltä sai kerrankin suoria ja selviä vastauksia (N Jkl mlk).
Keskustelu päättäjien kanssa oli positiivinen yllätys. Kiinnostavaa,
mukavaa. Kiva tapahtuma. (N Korpilahti.)*

Ilmapiiri myönteinen nuoria kohtaan ja ymmärtäväinen. (N Jyväskylä.)

Nuoret saivat oikeasti äänensä kuuluviin. Paljon erilaisia näkemyksiä. (N Jkl mlk.)

Kysymyksiin vastailtiin hyvin ☺ Kunnan keskustelija. (N Vaajakoski/Jkl mlk.)

Monipuolisuus ja tietoanti. Kommunikaatio eri ryhmien välillä toimi. (N Jyväskylä.)

Negatiiviseksi nuoret kokivat kiireen ja päättäjien vähäisen osanoton, kuten monessa muussakin kunnassa. Samat negatiiviset asiat tulivat ilmi myös puoli vuotta tilaisuuden jälkeen kerätystä sähköpostikyselyistä (ks. kohta 5.2.2.2.). Alla olevat palautteet on kerätty heti keskustelutilaisuuden jälkeen.

Keskustelu-aika loppui hieman kesken. (N Jkl mlk Palokka.)

Ajan puute. (N Jkl.)

Ajoittain jokseenkin puuduttavaa. (N Jkl.)

Lyhyt aika keskustellessa päättäjien kesken. (N Jkl mlk Vaajakoski.)

Toivon vaan, että päättäjät pitävät lupauksensa. (N Jkl.)

Päättäviä tahoja melko vähän paikalla, miksi? Eikö päättäjät ole kiinnostuneita nuorten asioista, vaikka kuntavaalitkin lähestyy ...

No ne päättäjät, jotka oli paikalla olivat loistavia!! (N Jkl.)

Vuoden vaihteessa tapahtuva kuntaliitos puhututti Jyväskylässä. Tätä asiaa käsitellään erikseen luvussa 5.4. Nuorten esille nostamat muut asiat ovat kunnallispoliittisen agendan keskiöstä, toki nuorten näkökulmasta. He olivat kiinnostuneita mm. bändikämppätilanteesta, nuorten salimaksuista liikuntapaikoilla ja koulujen sisäilmaongelmista. Keskustelu oli koko ajan asiallista ja molempiin suuntiin informatiivista. Se, miten tätä informaatiota jatkossa käytetään, jää nähtäväksi. Myös tilaisuuden loppuksi kerätystä loppukommenteista tuli ilmi, kuinka tärkeäksi henkilökohtainen kontakti koetaan. Eräs nuori kommentoi päättäjien ajatellessa samoja asioita kuin he. Ainoaksi haittapuoleksi jäi ajan loppuminen.

5.3.4. Kalvola 9.10.2008

Kalvolassa nuoret jakautuivat selkeästi vapaaehtoisiin ja paikalle pakotettuihin. Mukana oli sekä nuorisofoorumin eli Kalvolan nuorten vaikuttajaryhmän edustajia että luokkien keskuudestaan valitsemia oppilaskunnan edustajia. Nuorisofoorumin edustajista suurin osa oli lukiolaisia. Koulu, jossa tilaisuus järjestettiin, oli yhteiskoulu, joten paikalla olleista nuorimmainen oli viidesluokkalainen. Nuorimmat eivät tilaisuudessa sanoneet juuri mitään, vaikka menossa olivatkin mukana.

Aamupäivällä nuoret kävivät vielä keskenään keskustelua, mutta lounaan jälkeen, kun heidän piti muokata ajatuksistaan päättäjille esitettäviä ehdotuksia ja kysymyksiä, osan keskittyminen herpaantui täysin. Kaksi ryhmää työskenteli tehokkaasti, mietti ratkaisuvaihtoehtoja ja muokkasi valmiita esityksiä,

kun taas kaksi ryhmää lähinnä leikki. Lopulta nuoret keksivät puheenvuoronsa keskustelun aikana. Esille nostetut aiheet olivat paikallisia: rantojen kunnostaminen, julkinen liikenne, harrastusmahdollisuudet sekä nuorisotilan kunnostaminen.

Yksi nuorisofoorumin aiemmin vaikuttajaryhmille suunnatussa kyselyssä esille nostama aihe oli rantojen kunnostaminen. Kun aihetta miettinyt ryhmä käsitteli aihetta, kysyin heiltä, mitä he olisivat valmiita itse tekemään asian eteen. Vastaus oli melko yksiselitteinen: ei mitään, sillä kunnan kuuluu hoitaa sellaiset asiat. Keskustelussa esiin nousi kuitenkin rantojen kunnostaminen talkoilla. Kun nuorilta kysyttiin, lähtisivätkö he mukaan talkoisiin, myös asiaa valmistelleesta ryhmästä osa ilmoitti osallistuvansa. Itseäni jäi suuresti ihmyttämään, miksi nuoret suostuivat tai muuttuiko heidän mielensä parin tunnin aikana. Vai onko kyseessä sittenkin jonkinlainen paine? Kalvola on pieni paikkakunta, joten nuoret tunsivat paikalla olevat päättäjät. Vaikuttaako sellainen heidän vastauksiinsa? Välillä aikuiset tuntuivat olevan jopa enemmän innoissaan talkoista kuin nuoret.

Kalvolassa paikalle oli saapunut reilusti päättäjiä, ennen kaikkea valtuutettuja. Kaikki keskustelijat istuivat ympyrässä, joten jokaisella oli mahdollisuus katsekontaktiin. Keskustelu ei silti ollut kovinkaan tasa-arvoista, sillä suurimman osan ajasta keskustelu eteni niin, että nuoret esittivät kysymyksen, ja päättäjät kertoivat vuorollaan mielipiteensä, ja miten asiat olivat heidän aikanaan. Toisaalta osa nuorista vaikutti keskustelun ajan lähinnä pitkästyneiltä, eikä osoittanut suurtakaan mielenkiintoa. Toinen puoli ryhmää taas osallistui keskusteluun ja oli aidosti kiinnostunut.

Ryhmän jakautuminen tulee ilmi myös päivän jälkeen kerätystä palautteista. Kysymykseen, mikä vastaaja ilahdutti päivän tilaisuudessa, tuli seuraavallaisia vastauksia:

Saimme asioita esille. (N, Kalvola.)

Keskustelut tärkeistä asioista. (N, Kalvola.)

Että saatiin yhteys ja mielipiteitä vaikuttajilta. (N, Kalvola.)

Päättäjien positiivinen asenne, avoin keskustelu. (N, Kalvola.)

Eväät sekä että asiat saatiin puhuttua selviksi. (N, Kalvola.)

Ei tarvinnut mennä tunneille. (N, Kalvola.)

Juissi. (N, Kalvola.)

5.3.5. Lavia 10.10.2008

Laviassa tilaisuuteen osallistui enimmäkseen oppilaskunnan edustajia ja vain pari nuorisoparlamentin edustajaa. Paikkana oli koulun ruokala, joka toimii myös juhlasalina. Nuoret kokoontuivat pitkän pöydän ääreen niin, että äärimmäisissä päissä istuvat nuoret olivat melko kaukana toisistaan.

Tilaisuuden ensimmäisen puoliskon aikana nuorten keskinäinen kommunikaatio oli vähäistä ja jollain tavoin hankalaa. Ruokasali oli tarpeeksi suuri, jotta pienryhmät saivat vapaasti kokoontua, mutta silti ryhmissä ei pystytty tuottamaan keskustelua tai vastauksia työkirjan kysymyksiin. Kolmesta ryhmästä erottuivat selkeästi ääripäät: yhdessä käytiin keskustelua ja mietittiin vastauksia, toisessa kirjattiin vastaukset yhdessä paperille ja kolmannessa ei vaivauduttu keskustelemaan tai kirjaamaan kunnan vastauksia. Työkirjaosuuden jälkeen nuorten kirjaamista asioista ei olisi ollut mahdollista saada aikaiseksi keskustelua päättäjien kanssa. Nuorten kommunikaatio alkoi luistaa vasta ruokailun jälkeen, kun he kaikki istuivat juhlasalin lavan reunalla tiiviinä ryhmänä. Tässä äärimmäisen epämuodollisessa keskustelussa esiin nousi sellaisia aiheita, joita lopulta esitettiin päättäjille. Tosin eniten keskustelua herättänyt aihe haudattiin opettajan ja nuorisosihteerin toimesta sen arkaluontoisuuden ja henkilökohtaisuuden vuoksi. Merkittävää kuitenkin on, että nämä nuoret tarvitsivat yhteisen ”sylkykupin” sytyttämään keskustelua.

Nuorten keskustelussa esiin nousseet aiheet kohdistuivat enimmäkseen koulussa ilmeneviin ongelmiin: välituntien viettoon, kouluruokailuun, koulun kioskiin ja lukiolaisten tupakkapaikkaan. Vain koulukyytien ruuhkaisuus, nuorisosihteerin työajan lisääminen ja nuorisotiloille jo luvattu tupakkapaikka olivat selkeästi sellaisia kunnan päätösvallassa olevia asioita, joihin paikalle tulleet valtuutetut olisivat pystyneet vastaamaan. Koulun sisäisten asioiden korostuminen oli ymmärrettävää, sillä Lavian kouluun tulee opiskelijoita myös naapurikunnasta Kiikoisista. Näin ollen koulu on näille nuorille ainoa yhteinen areena.

Toisaalta on syytä kysyä, tiesivätkö nuoret, millaisista asioista kunnanvaltuusto päättää. Tosin pienissä maaseudun kunnissa kunnallispolitiikka on nuorille usein tuttua vanhempien tai vähintään kavereiden vanhempien kautta, joten näissä kunnissa kunnalliseen päätöksentekoon ei liitetä turhaa loistoa.

Itse keskustelutilaisuudessa oli monista muista vastaavista poiketen paikalla myös yleisöä: kaksi peruskoulun luokkaa ja yksi lukion ryhmä. Päättäjistä paikalla olivat ihailtavasti kaikkien valtuustoryhmien edustajat ja kaksi viranhaltijaa. Sivustakatsojana keskustelu herätti ainakin minussa monenlaisia tuntoja. Nuorten ennakoasenteet tulivat esityksistä välillä vahvasti läpi. Toisaalta jotkin nuorten esittämät asiat lopetettiin ehkä liian lyhyen keskustelun jälkeen. Tällainen aihe oli vaikkapa nuorten kysymys koulukuljetuksista ja puuttuvista turvavöistä, johon viranhaltija vastasi, että koulukuljetukset on kilpailutettu ja liikennöitsijää koskee siirtymäkausi, jonka aikana kaikkiin autoihin pitää tulla turvavyöt. Vastaus oli hyvin perusteltu, mutta ei välttämättä huomioi vastaa-jaa. Tietävätkö nämä nuoret, miksi kunnan hankinnat pitää kilpailuttaa tai millaisia prosesseja siihen liittyy.

Joihinkin nuorten kysymyksiin päättäjät heittivät heti vastakysymyksen, eivätkä jääneet miettimään kysymyksen tarkoitusta. Osassa kysymyksiä vastakysymys oli aiheellinenkin, kuten miksi koululaisten pitäisi käydä kaupassa kesken koulupäivän. Mielenkiintoista kyllä, tähän kysymykseen valtuutettujen vanhin huomautti, että aihe on ikuisuuskyseminen, sillä samasta aiheesta keskusteltiin jo 1940-luvulla, kun hän kävi koulua.

Kaikki vastaajat eivät katsoneet oppilaisiin vastatessaan. Keskustelussa tuli myös ilmi, että koulua koskevat säännöt ovat sivistyslautakunnan hyväksymiä, ja tulevat uudelleen tarkastettavaksi vuoden 2009 alussa. Tästä maininnasta huolimatta kukaan ei tarttunut lauseeseen, vaan asia sivuutettiin huomautuksena sen sijaan, että oltaisiin saman tien sovittu, että esimerkiksi nuorisoparlamentista edustaja voisi tulla mukaan muokkaamaan uusia sääntöjä. Samoin kouluun on opettajien toimesta mietitty kioskia, mutta missään ei tullut ilmi, ovatko opettajat ottaneet oppilaskunnan mukaan suunnitteluun tai kysyneet heidän mielipidettään. Joissakin asioissa valtuutetut kehottivat nuoria suhtautumaan annettuihin lupauksiin kriittisesti ja valvomaan luvattujen asioiden toteuttamista, kuten teknisen toimiston lupaamaa tupakkapaikkaa nuorisotilojen ulkopuolelle. Tämän kysymyksen kohdalla valtuutetut lähinnä kritisoivat nuorten tupakointia ja väläyttelivät jopa tupakoinnin kieltämistä nuorisotilo-

jen lähistöllä kokonaan. Saman kysymyksen kohdalla eräs valtuutetuista lupasi kysyä asian etenemistä, kun oli menossa tekniseen toimistoon joka tapauksessa.

Koulun alue tarvitsee korjaamista, sillä esimerkiksi koulua ympäröivä aita on ollut rikki jo pitkään. Jotta koulun alueesta saataisiin miellyttävämpi, eräs valtuutetuista kehotti oppilaskuntaa tekemään asiasta esityksen ja viemään sitä kautta eteenpäin. Omasta mielestäni tuntuu kohtuuttomalta jättää infrastruktuurikysymykset oppilaskunnan vastuulle. Tässä kohtaa jopa puhetta joutunut opettaja puuttui keskusteluun, ja huomautti, että aikuisten tehtävänä on tukea nuoria näissä asioissa. Myös projektisihteeri joutui huomauttamaan, että nämä nuoret ovat esittämässä mielipiteitään, ja ehkäpä joku valtuustoryhmä ottaisi asiakseen viedä jotain näitä asioita eteenpäin valtuustossa. Aivan keskustelutilaisuuden lopussa tuli esiin, että kunnan budjettia ollaan juuri valmistelemassa, ja nyt olisi oikea aika toimia, mikäli haluaa saada jotain konkreettista aikaiseksi.

Ylipäänsä vaikutti siltä, että osallistujat siirtelivät vastuuta toisilleen, viranhaltijoille, oppilaskunnalle ja nuorisoparlamentille. Todellinen keskustelu ja sitoutuminen siihen tuntui puuttuvan. Keskustelussa tuli esiin monia sellaisia asioita, joista olisi mahdollista kasata virkamiehistä, valtuutetuista ja nuorista koostuvia työryhmiä, jotka voisivat jatkaa asian käsittelyä keskustelutilaisuuden jälkeen, mutta kun paikalla ei ollut samanlaista ulkopuolista ”konsulttia” kuin Akaassa, nämä ehdotukset jäivät tekemättä.

5.4. Vuoden 2009 kuntaliitosten ilmeneminen dialogikunnissa

Vuoden 2009 alusta Jyväskylässä, Kalvolassa ja Himangalla tapahtui kuntaliitoksia. Näistä kunnista käsittelen kuntaliitospuhetta Jyväskylän ja Kalvolan osalta, sillä näissä kahdessa kunnassa olin paikalla dialogitilaisuudessa.

Jyväskylän tilaisuudessa kuntaliitos oli jo selkeästi esillä, olivathan paikalla kaikkien kolmen yhdistyvän kunnan (Jyväskylä, Jyväskylän mlk ja Korpilahti) nuoret. Siellä liitos esitettiin nuorille normaalina kehityksenä ja nuorten kysymyksiin liitoksesta vastattiin avoimesti. Eräs nuoria mietityttänyt asia oli liikuntapaikoilla perittävät maksut. Tähän päättäjät vastasivat nuorille, että uudessa

kunnassa käyttöön otetaan ns. maalaiskunnan malli eli liikuntapaikkojen käyttö on alle 18-vuotiaille maksutonta.

Kuntaliitoksen alla uudelle Jyväskylän kaupungille ja sen nuorille tarvittiin yhteinen vaikuttamisen malli. Tästä tuli yksi tilaisuuden kulmakivistä. Nuoret ideoivat ensin oman mallinsa, johon kuuluivat alueelliset ryhmät, joista sitten kasataan hallitus, joka kokoontuu esimerkiksi kerran kuussa. Nuoret halusivat myös säilyttää lasten parlamentin ja toivoivat parempia yhteyksiä ammattikouluihin. Eräs valtuutetuista kertoi, että asia on tulossa käsittelyyn työryhmän kokouksessa, ja nuorten kanta asiaan halutaan ottaa mukaan. Hän kuitenkin korosti nuorille, että olisi tärkeää saada nuorten edustaman instanssin kanta, ei vain yksittäisen nuoren mielipidettä. Keskusteluun puuttui lopulta hankkeen tutkija Anu Gretschel, joka ehdotti, että kenties nuorista voitaisiin kerätä työryhmä miettimään koko kunnan uutta vaikuttamismallia. Nuorilta kysyttiin välittömästi, ketkä olisivat kiinnostuneita tällaisesta työskentelytavasta, ja mukaan saatiin yli kymmenen nuorta. Kun asiaa alettiin hoitaa välittömästi, saatiin positiivinen pohjavire säilymään ja yhteiset säännöt muokattua. Itseäni jäi tosin mietittävään, olisiko nuoret otettu mukaan, jos tämä kyseinen tilaisuus olisi ollut vaikkapa marraskuussa. Keskustelutilaisuudella oli siis selkeä vaikutus.

Kalvolassa suhtautuminen kuntaliitokseen oli aivan erilainen kuin Jyväskylässä. Keskustelussa nuorten kanssa päättäjät kertoivat useassa kohtaa suoraan, että jollekin asialle ei voi tehdä juuri mitään, koska seuraava budjetti tulee olemaan syntyvän kunnan yhteinen. Tilaisuudessa yksi ryhmistä teki valtavan työn suunnitellessaan ja kirjoittaessaan lähes valmiin aloitteen, jossa esittivät kunnan nuorisotalon uudistamista nykyaikaa vastaavaksi. Nuoret huomioivat myös taloudellisen puolen ja esittivät, että Kalvolasta ammattikouluun lähteneet nuoret suostuisivat varmasti maalaamaan nuorisotalon seiniä ja muita pintoja, jos maalit saataisiin. Tähänkin viranhaltijat vastasivat, että on hyvin epävarmaa, saataisiinko määrärahoja haalittua kasaan, kun aikaa kuntaliitokseen on kuitenkin vain 2,5 kuukautta.

Aikuisten pessimismi on siirtynyt melko suoraan nuorten palautelomakkeisiin. Kysymykseen, mikä sinua harmitti tämän päivän tilaisuudessa, nuoret vastasivat seuraavasti:

No ei oikein mikään paitsi se, et aika on vähis. (N, Kalvola.) (viittaa ilmeisesti vuoden vaihteessa tapahtuvaan kuntaliitokseen Hämeenlinnan kanssa.)

Että kunnon päätöksiä ei oikein voitu tehdä, kun kuntatilanne on tällainen. (N, Kalvola.)

Keskustelut päättäjien kanssa jäi osittain ”kesken” kun ei kysytty, onko enää sanottavaa vaan jatkettiin vain (N, Kalvola.)

Päivä oli liian pitkä. (N, Kalvola.)

5.5. Huomioita

Aineiston ja omien kokemusteni valossa väitän, että tilaisuuden onnistuminen riippuu paljon siihen osallistuvista henkilöistä ja heidän asenteistaan. Jyväskylässä tilaisuus oli onnistunut, sillä paikalla olleet päättäjät olivat avoimia uusille ajatuksille ja selittivät asiat nuorille rehellisesti. Myös nuorten innostaminen mukaan työryhmään heti tilaisuudessa oli suurimmaksi osaksi yhden innostuneen virkamiehen ansiota. Erilaisten työryhmien kokoaminen, talkoiden puuhaaminen tai muu yhteistyö tulisi ehkä aloittaa heti tai tilanteesta riippuen mahdollisimman pian tilaisuuden jälkeen, kun lupaukset ovat vielä mielessä. Muuten positiivinen pohjavire hukkuu arkeen. Nuorten vastauksista tulee selkeästi ilmi, että he ovat toivoneet yhteistyön jatkuvan, ja ovat pettyneet siihen, kun sitä ei olekaan syntynyt.

Niissä kunnissa, joissa nuoret olivat aidosti mukana tilaisuudessa, omistautuminen heijastui välittömästi tilaisuuden onnistumiseen. Akaassa, Kuopiossa ja Jyväskylässä nuoret olivat paikalla vapaaehtoisesti. Sen sijaan Kalvolassa ja Laviassa ainakin osa nuorista oli toimitettu paikalle opettajien toimesta. Paikalle pakotetut saattavat pahimmassa tapauksessa latistaa muissa orastavan kiinnostuksen. Innostus onkin selkeästi näitä kahta ryhmää erotteleva tekijä. Myös ikärajaa pitää jatkossa pohtia. Rajanveto on tietysti vaikeaa, mutta pakollista. Nuorimmat osanottajat, viides- ja kuudesluokkalaiset, voivat olla mukana oppimassa, mutta ainakaan näissä tilaisuuksissa he eivät päässeet ääneen.

Henkilökohtaisen kontaktin merkitystä ei voi tarpeeksi korostaa. Lukiessani nuorten kirjoittamia palautteita, ihmettelin pidetäänkö valtuutettuja jotenkin yli-ihmisinä, joilla on niin suuri päätöksentekovoima, ettei heitä uskalleta edes lähestyä. Kun sitten tilaisuudessa on saatu kontakti valtuutettuihin, sitä on pidetty yksinomaan positiivisena asiana. Usein tilaisuuden onnistumiseen onkin vaikuttanut päättäjien ja nuorten saavuttama keskusteluyhteys, joka on synnyttänyt nuorissa tunteen, että heitä kuunnellaan ja heidät otetaan vakavasti. Kuinka vähästä onnistuminen siis lopulta onkaan kiinni!

Tilaisuuksien aikatauluja on jatkossa kehitettävä niin, että heikkohermoisimmatkin kestävätkin ne. Mielestäni päiväaika, eli koululaisten työskentelyaika, on silti paras, sillä tässä asiassa on edettävä nuorten ehdoilla, mutta kuitenkin niin, että päättäjät saadaan paikalle. Jatkossa huomiota tulee kiinnittää myös palautelomakkeiden tietoihin. Halukkailta vastaajilta tulisi kerätä sekä puhelinnumero että sähköpostiosoite, ja korostaa niiden selkeyttä. Nyt osa palautekyselyistä jäi lähettämättä sen takia, että sähköpostiosoitteesta ei yksinkertaisesti saanut selvää.

Palaute on ollut aikuisten osalta selkeästi positiivisempaa kuin nuorilla. Kumpia siis tarvitsee kouluttaa enemmän, aikuisia vai nuoria? Monissa palautteissa tuli ilmi, että tapaamisten tulisi olla säännöllisiä ollakseen vaikuttavia. Mitäpä jos jossain kokeilukunnassa valtuusto tekisikin rohkean päätöksen ja pitäisi kerran vuodessa kokouksensa yhdessä nuorten kanssa. Nuorten kanalta asioista voisi tehdä ymmärrettävämpiä pienillä teoilla: lyhyillä muistioilla, yksinkertaisilla sähköpostiviesteillä vaikuttajaryhmille tai vaikkapa toimittamalla tieto valtuuston päätöksistä koulujen käytettäväksi. Koulut voisivat sitten päättää, miten tätä tietoa käyttävät. Aiemmin (ks. kohta 5.2.2.6) ehdotin, että kenties valtuuston kokousten tiivistelmiä voitaisiin käsitellä vaikkapa koulujen aamunavauksissa. Lopulta muutosten tuskin tarvitsee olla suuren suuria, kyse lienee enemmän viitsimisestä.

6. Yhteenvetoa ja hankkeen tulevaisuuden pohdintaa

6.1. Projektisihteerin suusta

Sini Korpinen

Projektisihteerin tehtävät Nuorten vaikuttamismahdollisuuksien arviointihankkeessa ovat koskeneet lähinnä käytännön järjestelyjä, raportointia ja kirjallista tuottamista. Projektisihteerinä olen toiminut ohjausryhmän sihteerinä sekä pitänyt yhteyttä yhteistyökumppaneiden kesken. Käytännössä esimerkiksi kuntien toimijoiden ja nuorten vaikuttajaryhmien kanssa asioimisen olen hoitanut minä, lisäksi kiersin projektisihteerin ominaisuudessa pidetyistä 18 keskustelutilaisuudesta 14, joista seitsemässä osallistuin keskustelutilaisuuden vetämiseen. Lopuissa seitsemässä tilaisuudessa tehtäväni oli lähinnä raportoida keskustelu.

Projektin edetessä ilmenneet hankaluudet projektisihteerin näkökulmasta ovat olleet lähinnä kuntien kanssa yhteydenpitoon liittyviä. Koska nuorille suunnattu kysely osoitettiin nuorisovaltuustoille ja vastaaville, koin alkuvuodesta loogisimmaksi ottaa yhteyttä siihen henkilöön kunnan puolelta, jonka

tehtävä on ohjata nuorisovaltuuston toimintaa. Tämä henkilö ei ollut läheskään aina johtava virkamies. Epäselvyydet kuntien kanssa liittyivät informaatiotekniikkaan, kun sopimusta tehtäessä kävikin ilmi, ettei nuorisotoimenjohtaja tai muu vastaava virkamies ollutkaan perillä, mihin hankkeeseen kunta oli lähtenyt mukaan. Yhdenkään kunnan kanssa yhteistyö ei kuitenkaan päättynyt tällaisiin epäselvyyksiin, vaan ongelmat saatiin aina ratkottua. Jälkiviisaana voisinkin todeta, että olisi ollut huomattavasti helpompaa yhteistyön ja sitoutumisen kannalta, että hankkeeseen lähtemisestä olisi heti alussa sovittu nuorisotoimen tai jopa kunnan, esimerkiksi lautakunnan päätöksellä.

Nyt, kun kuntien peruspalveluiden arvioinnin organisoiminen muuttuu väistämättä tulevan valtion aluehallintouudistuksen myötä, on syytä jo alusta asti käydä aktiivisesti keskustelua siitä, mikä nuorten arvion rooli ja muoto tulee olemaan. On tärkeää, että nuorten arvio otetaan osaksi normaalia peruspalveluiden arviointityötä siten, ettei sen tarvitsisi olla enää oma erillinen hankkeensa tai projektinsa. Jotta pääsisimme tilanteeseen, jossa nuorten arvioinnista saadaan kustannustehokasta ja toisaalta sellaista, että se edustaisi mahdollisimman monen nuoren näkökulmaa, on vuonna 2008 käytettyä mallia mahdollisesti muutettava.

Jos pohditaan vuonna 2007 käytyjä keskusteluja siitä, mikä nuorten arvionnin tarkoitus on, niin tavoitteena oli luoda nuorille ja nuorten vaikuttajaryhmille työväline, jota he voivat vaikuttamistyössään käyttää. Nuorten vaikuttajaryhmien mukaan ottaminen kuntien peruspalveluiden arviointiin antaisi niille todellista vaikutusvaltaa paitsi kunnallisella myös alueellisella tasolla, ja siten kasvattaisi niiden sanojen painoarvoa. Ongelmana nykyisessä peruspalveluiden arvioinnissa on mielestäni se, että se ei oikeastaan ole niinkään arviointia kuin selvitystä. On mielestäni hullunkurista, että palveluntarjoaja (tässä tapauksessa palveluista osaltaan vastaava virkamies) arvioisi oman työnsä laatua. Nuorten näkökulman mukaan ottaminen erityisesti niiden palveluiden osalta, jotka koskevat heitä, tuo mukaan todellisen arviointiaspektin, ja myös tämä oli yksi hankkeen tavoitteista. Näiden tavoitteiden lisäksi haluttiin, ettei nuorten arviointi jäisi ilmaan tai ainoastaan tiedoksi annettaviksi tuloksiksi, ja näin mukaan otettiin dialogivaihe ja keskustelutilaisuudet.

Jotta kaikki osapuolet, niin aluehallinnon tasolla kuin kaikkien yhteistyökumppaneiden kesken, hyötyisivät nuorten arvioinnista eniten, on se mielestäni jatkossa tärkeää suorittaa samaan aikaan kuntien virkamiehille tehtävän

kyselyn kanssa. Näin nuorten arvio voitaisiin liittää kuntien peruspalveluiden arvioinnin loppuraporttiin. Tämä ei tällä hetkellä tai tällä nykyisellä mallilla ole mahdollista, sillä nuorten arvioinnin tekeminen on käytännössä tapahtunut puoli vuotta peruspalveluiden arvioinnin tekemistä jäljessä. Tämä herättää luonnollisesti kysymyksen siitä, kenen olisi järkevintä ja kustannustehokkainta hoitaa nuorille tehtävä kysely ja sen analysointi. Kuntien peruspalveluiden arvioinnin koordinoivat tällä hetkellä lääninhallitukset. Kuka sen tulevaisuudessa hoitaa, (ks. luku 6.4.) olisiko sen tahon syytä huolehtia myös nuorille tehtävästä kyselystä yhteistyössä jo tällä hetkellä hankkeessa mukana olleiden tahojen kanssa? Vai pitäisikö nuorten kyselystä olla vastuussa jonkin muun tahon esimerkiksi kansalaisjärjestöpuolelta, esim. Allianssi ry:n tai Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – NUVA ry:n? Tulosten purkaminen vaatii ilman muuta paitsi selkeitä panostuksia henkilöstöresursseihin myös asiantuntijuutta. Tämä kysymys on ratkaistava vuoden 2009 aikana tai viimeistään vuonna 2010 – mikäli nuorten arviointia jatketaan vielä silloinkin erillisenä hankkeena.

Kuntien luottamushenkilöiden ja toisaalta virkamiesten tehtävä on pitää huolta siitä, että nuorten ja muidenkin kuntalaisten antama palaute ei jää vain tyhjiksi sanoiksi. Kuntalaki ja nuorisolaki velvoittavat kuulemaan kuntalaisia. Kuuleminen ja kuunteleminen ovat kaksi eri asiaa, mutta luulisi poliittisten päättäjien olevan kiinnostuneita siitä, millaisia asioita heidän mahdolliset tulevat valitsijansa kunnassaan haluaisivat parantaa. Näin kuntien olisi syytä huolehtia siitä, että peruspalveluiden arvioinnin tuloksista, joihin ovat vaikuttaneet sekä nuoret että virkamiehet, syntyisi keskustelua myös kyselylomakkeen täyttämisen jälkeen. Vuonna 2008 kuntien kiertäminen sekä kuntakohtaisten raporttien kirjoittaminen olivat kaikkein aikaa vievintä puuhaa. Jotta tulevaisuudessa voidaan jatkaa nuorten arviointia osana kaikkien kuntien peruspalveluiden arviointia, on itse arviointiosuudesta – jonka siis joku valtakunnalliselta taholta hoitaa – pudotettava keskustelutilaisuuksien järjestäminen ja raportointi. Kaiken menetelmätietouden täytyy olla kuntien saatavilla, ja se on muutettava koulutuspaketiksi ja menetelmäoppaaksi. Sen sijaan, että kierrettäisiin kuntia samalla volyyminä kuin vuonna 2008, nämä ovat nähdäkseni tutkijan ja projektihenkilön tärkeimpiä tehtäviä vuonna 2009.

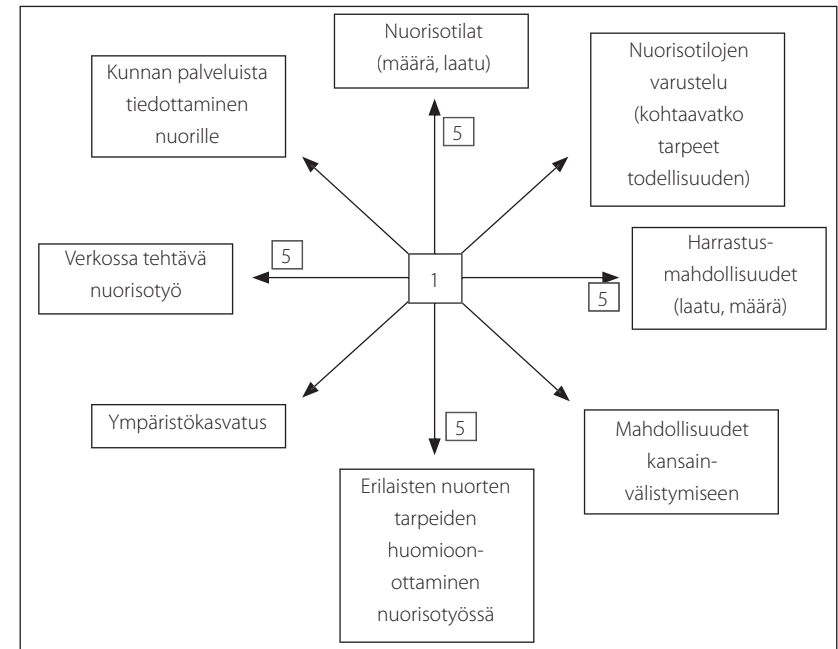
6.2. 360°-arviointityökalun sovellus peruspalveluiden arvioinnissa vuonna 2009?

Sini Korpinen
Hannu Kareinen

Vuoden 2009 aikana on tarkoitus testata myös vaihtoehtoista 360°-arviointityökalua, jossa nuorille ei toimitettaisikaan tavanomaista kyselylomaketta, vaan selkeään teeman alta oleva joukko erilaisia kärkiä, joita nuoret arvioivat asteikolla yhdestä viiteen. Alla olevassa kuviossa pääteemana ovat nuorisotyölliset palvelut nuorisolain seitsemännen pykälän mukaan kuitenkin niin, että tässä olevat ”kärjet” ovat jollain tavalla esillä myös lääninhallitusten loppuvuodesta 2008 tekemässä peruspalveluiden arviointilomakkeessa.

Nuorten tehtävä on arvioida kukin kärki asteikolla yhdestä viiteen siten, että tulos on yhdessä neuvoteltu. Kun päästään hyvään tai huonoon arvioon, se perustellaan ja huonon arvion kohdalla annetaan parannusehdotuksia. Tämän mallin kautta nuoret itse nostavat asioita, teemoja ja parannusehdotuksia keskusteluun kunnassa, eikä ”työkirjan” keskustelua varten tarvitse tulla miltään valtakunnalliselta tasolta. Tämä kyseinen malli vastaisi vuoden 2008 pilotoinnissa saatuun kritiikkiin siitä, että keskusteltavista aiheista ei ollut mahdollisuutta työstää ajatuksia ennen itse nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuutta. 360 asteen arvioinnissahan ajatusten työstäminen toimisi jo itsessään keskustelutilaisuuksien pohjana.

Kuvio 2. Pelkistetty ehdotus tulevaisuuden arviointimallista nuorisotoimen peruspalveluarvioinnin (2008, julk. 2009) teemoihin sovellettuna.

Valtakunnalliselta koordinoivalta taholta hoidettavana olisi käytännössä:

1. Kunnan työntekijöiden ja nuorten kouluttaminen arviointityökalun käyttämiseen sekä keskustelutilaisuuksien menetelmätiedon jakaminen (voitaisiin hoitaa viidessä, lääneittäin keskitetyssä koulutuksessa).
2. Arvioinnin ”kärkien” päättäminen yhteistyössä peruspalveluiden arvioinnin vastuuhenkilöiden kanssa.
3. Arviointivälineen toimittaminen vuosittain esimerkiksi jokaiselle nuorten vaikuttajaryhmälle. (Vuoden 2010 loppuun mennessähän voimme olettaa näitä olevan jokaisessa kunnassa!)
4. Kuntatasolta tulevien tulosten valtakunnallinen yhteenveto ja analyysi.

6.3. Lasten ja nuorten kuuleminen osaksi kunnan osallisuusstrategiaa

Päivi Kurikka, Kuntaliitto

Tuoreehkossa lapsi- ja nuorisopoliittisessa ohjelmassa asetettu tavoite, että vuoden 2010 lopussa kaikissa Suomen kunnissa on toimiva lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmä, on vaativa velvoite kunnille. Tätä kirjoitettaessa on kuntatalouden hyvien vuosien kehitys taivuttamassa ja edessä ovat niukat vuodet. Joutuuko silloin demokratia taas maksumieheksi? Eli ovatko kuntademokratian toimivuutta vahvistavat rakenteet ja resursointi ensimmäisinä leikkauslistoilla tai niitä asioita, joihin ei ainakaan ensimmäisenä olla antamassa lisää hyvää?

Kysymys liittyy oleellisesti siihen, millaiseksi demokratian ja talouden välinen yhteys nähdään. Usein kuntapäätäjille jää talous- ja budjettiasioiden kanssa painiessa hämärän peittoon se, miten toimivalla demokratialla ja kuntalaisten kanssa käydyllä vuoropuhelulla sekä heidän mielipiteitään kuulemalla voidaan saavuttaa taloudellisempia ja laadullisesti parempia ratkaisuja. Kyse on toisaalta myös siitä, millaiset tavoitteet asetamme tulevaisuuden kunnalliselle, elävälle itsehallinnolle. Kunta- ja palvelurakennemuutos tulee muuttamaan itsehallinnon luonnetta, se on kiistämätön tosiasia. Välillinen demokratia tulee uusien rakenteiden ja palvelujen tuotantotapojen myötä lisääntymään. Karkaako päätöksenteko peruskunnan rajojen ulkopuolelle, hahmottaako tavallinen kuntalainen kuka päättää hänen puolestaan ja mistä asioista?

Kuntien merkitystä kansanvaltaisen ohjauksen perusyksikkönä tulee tulevaisuudessa rajoittamaan yhä voimistuva kuntien erilaistuminen. Vaaleilla valittujen edustajien ja muiden kunnallisten toimielimien liikkumavara on entistäkin rajallisempi. Yksittäisen kunnan päättäjien on entistäkin haasteellisempaa tehdä päätöksiä, joilla vahvistetaan kunnan kokonaisuutta suhteessa muihin kuntiin, seutuihin ja alueisiin. Päätöksentekoa kuvastaa usein reagoiminen riskiyhteiskunnan esille nostamiin ongelmiin. Poliittisessa johtajuudessa korostuvat entisestään muutoksen johtaminen ja strategisuus.

Strategisia tavoitteita tulee asettaa tästä huolimatta myös kuntalaisten – kaikkein kuntalaisten – osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Nykyisellään ta-

voitteet näyttäytyvät strategioissa lähinnä toteamuksena asiakaslähtöisyyden merkityksestä. Kuntalaisten, niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin, roolia kuntalaisena ei voida kuitenkaan sivuuttaa.

Useassa kunnassa valtuustot ovat jo sisällyttäneet kuntalaisten osallistumisen ja demokratian kehittämisen osaksi kuntastrategiaa. Tämä tarkoittaa, että kuntalaisten osallistumiselle asetetaan kuntaorganisaation taholta selviä tavoitteita, samoin kuin esimerkiksi palvelutuotannon laadulle ja taloudellisuudelle. Kun valtuusto vahvistaa kuntalaisten osallisuutta, vahvistaa se myös rooliaan kunnan strategisena johtajana.

Osallisuuden strategiassa voidaan hyvin yksinkertaistetusti määritellä, mitkä ovat kuntalaisen osallisuuden puitteet, käytettävissä olevat osallistumismuodot, arvioida niiden toimivuutta sekä määrittää tarvittavat kehittämistoimenpiteet. Oleellinen osa osallisuusstrategiaa tulee nuorisolain 8 §:n sekä lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman mukaan olla se, miten lasten ja nuorten kuuleminen kunnassa järjestetään ja miten sen toteutumista arvioidaan.

Kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien kehittäminen ei enää tulevaisuudessa saa jäädä irralliseksi, erilaisten yksittäisten toimenpiteiden koosteeksi, vaan kuntalaisten osallistuminen tulisi nähdä osana kunnan johtamisjärjestelmää ja osallisuustavoitteiden asettaminen osaksi valtuuston hyväksymää kunnan strategiaa. Kuntalaisten osallistumista koskevien tavoitteiden toteutumista tulee kunnissa myös seurata ja arvioida. Toisin sanoen, miten kuntalaisten osallistuminen ja mielipiteet esimerkiksi palautteen kautta on käytetty hyödyksi asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa eri hallintokunnissa ja yli hallintokuntien rajojen. Toiminnan tuloksellisuuden arviointia voidaan hyödyntää edelleen haettaessa uusia välineitä kuntalaisten osallistumisen lisäämiseen.

Valtuustovuosien 2009 – 2012 aikana kunnissa tulisi kyetä panostamaan myös sekä luottamushenkilöiden että viranhaltijoiden koulutukseen sekä tiedotukseen siitä, miten kansalaisvaikuttamista voidaan edistää ja miten kuntalaisia, erityisesti lapsia ja nuoria, kuullaan. Toki aina uudet päättäjät- ja viranhaltijasukupolvet tarvitsevat oman koulutuksensa. Eli siitä pitää saada nk. hyvä käytäntö. Tänä päivänä moni vuorovaikutustilanne hallinnon ja kuntalaisten välillä päättyy ristiriitaan, joka johtuu osittain tietämättömyydestä toistensa toimintatavoista ja tavoitteista. Kaikkien kaipaama yhteisöllisyyden tunne jää kokematta. Tähän voidaan puuttua koulutuksella sekä erilaisten vuorovaikutuksen välineiden käyttöönotolla. Erityisen tärkeää tämä on puhuttaessa lap-

sista ja nuorista, heidät on kyettävä kohtaamaan oikeassa paikassa ja oikeissa asioissa.

Toisaalta on huomioitava, että pelkkä kuuleminen ei ole itseisarvo. Kuntademokratiaan kuuluu, että jokaisella kuntalaisella on oikeus tehdä aloitteita ja antaa palautetta kunnan toiminnasta. Kunnista jopa 70% ilmoittaa, että ne tarjoavat kuntalaisilleen sähköisen aloite- ja palautejärjestelmän. Mutta yhtä lailla kuin kuulemisenkin kohdalla suuri haaste on se, miten aloitteet ja palautteet käsitellään ja miten viesti niistä kantautuu poliittiseen päätöksentekoon ja päätösesitysten valmisteluun.

Käsillä olevan raportin kuvaama pilottihanke on konkreettinen osoitus siitä, miten lasten ja nuorten kuuleminen voidaan kunnan arjessa järjestää. Lähi-tulevaisuuden haasteena sen käyttöönoton näkökulmasta on toimintamallin juurruttaminen osaksi normaalitoimintaa. Koska lainsäädäntö kuulemisen osalta on väljä eikä sisällä sanktioita, on kunnissa myös sovittava pelisäännöistä eli siitä millä periaatteella ja missä asioissa lapsia ja nuoria kuullaan. Kunnille tulee jättää tietty liikkumavara. On selvää, että kaikissa asioissa kuuleminen ei ole mahdollista. Kuuleminen ei toisaalta voi olla "toisella kädellä hoidettua", vaan sen tulee olla myös vaikuttavaa. Eri asiat vaativat erilaisia menetelmiä, myös kohderyhmän omat valmiudet on kyettävä huomioimaan.

Kaikki hankkeessa mukana olleet tietävät, että muutos ja kehitys nuorten aitoon ja laajamittaiseen kuulemiseen ei tapahdu yhdessä yössä tai yhden toimintamallin kautta. Se vaatii pitemmän aikavälin kehittämistyötä. Se vaatii myös resursointia ja sitoutumista. Mitä selkeämmin lasten ja nuorten kuuleminen ja myös mukaanotto palvelujen suunnitteluun sidotaan osaksi hyvin valmisteltua osallisuusstrategiaa, sitä varmemmin se näkyy kunnan toiminnassa ja päätöksenteossa. Toivottavasti lähitulevaisuudessa hanke on tehnyt itsensä tarpeettomaksi hankkeena, kun tietoisuus nyt kuvatusta kuulemisen toimintamallista leviää ja osoittaa oman tarpeellisuutensa ja käyttökelpoisuutensa.

6.4 Nuorten näkökulma syventää peruspalvelujen arviointia

Pia Tasanko, Etelä-Suomen lääninhallitus

Lääninhallitukset arvioivat vuosittain lääninhallituslain (22/1997) 2 §:n mukaisesti ministeriöiden ohjauksessa alueellisesti toimialansa peruspalveluja. Arvioinnin koordinoinnista on vastannut vuoden 2007 alusta alkaen valtiovainministeriö. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa alueellista tietoa peruspalveluista säädosvalmistelua ja valtakunnallista suunnittelua varten sekä parantaa kansalaisen mahdollisuuksia saada taloudellisesti tuotettuja ja laadukkaita peruspalveluja. (Peruspalvelujen arviointi.) Peruspalvelujen arviointikokonaisuuksia ovat turvallisuus, hallinnon toimivuus, osaaminen, hyvinvointi, kuluttajan asema ja liikennepalvelut. Vuoden 2007 arviointikohteina olivat muun muassa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen alueellinen saavutettavuus, nuorisolain 8 §:n edellyttämä nuorten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa, lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen saatavuus sekä nuorten liikennepalvelut.

Muutoksen aalto on pyyhkäisemässä myös valtion aluehallinnon yli. Valtion aluehallinto uudistuu vuoden 2010 alussa Matti Vanhasen II hallituksen ohjelman mukaisesti. Nykyisten lääninhallitusten (lukuun ottamatta Ahvenanmaan lääninhallitus), TE-keskusten, alueellisten ympäristökeskusten, ympäristölupavirastojen, tiepiirien ja työsuojelupiirien tehtävät kootaan ja uudelleen organisoitetaan kahteen uuteen viranomaiseen. Viranomaiset ovat Aluehallintovirasto (ALLU) ja Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY). Aluehallintoviraston tehtävänä on edistää perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista, peruspalvelujen saatavuutta, ympäristönsuojelua, ympäristön kestävää käyttöä, sisäistä turvallisuutta sekä terveellistä ja turvallista elin- ja työympäristöä alueilla. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtäväksi on puolestaan esitetty alueellisen kehittämisen tukeminen. Tehtävät on suunniteltu organisoitavaksi kolmeen päävastuualueeseen: 1) elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri, 2) liikenne ja infrastruktuuri sekä 3) ympäristö ja luonnonvarat. (Aluehallinto uudistuu 1.1.2010.) Lääninhallitukset ovat arvioineet peruspalvelujen tilaa yli kymmenen vuoden ajan. Aluehallinnon uudistuksen myötä tehtävä siirtyy Aluehallintoviraston tehtäväksi (Aluehallinnon uudistus -tilannekatsaus).

Peruspalvelujen arviointityön yhteydessä olemme käyneet useasti keskustelua siitä, miten myös palvelujen käyttäjänäkökulma saataisiin sisällytettyä arviointiin. Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi -hanke on ollut yksi vastaus tähän tarpeeseen. Hankkeen kautta olemme pystyneet syventämään nuorisotoimen viranhaltijoilta saatua tietoa, saaneet välitettyä entistä tehokkaammin keräämäämme tietoa takaisin kuntiin sekä saaneet lisänäkyvyyttä koko peruspalvelujen arvioinnille.

Itse olen kuitenkin nähnyt yhtenä merkityksellisimpänä seikkana sen, että hankkeen avulla olemme pystyneet tarjoamaan kunnille mahdollisuuksia ja välineitä nuorten ja aikuisten välisen keskustelun käynnistämiseen ja/tai kehittämiseen. Aito vuorovaikutus on merkittävä osa osallistumista ja vaikuttamista. On tärkeää, että kunnallinen päätöksenteko tuodaan kunnissa lähelle nuorta.

Jatkossa toivon Korpisen (luku 6.1) tavoin, että nuorten arvioinnin tuloksia pystyttäisiin hyödyntämään paremmin myös valtion aluehallinnon tuottamisessa peruspalvelujen arviointiraporteissa. Hankkeen ensimmäisenä vuonna aikataulut eivät valitettavasti vielä mahdollistaneet tätä. Toivon myös, että tulevaisuudessa nuorten arviointi voitaisiin laajentaa koskemaan myös muita kuin nuorisotoimen arviointikohteita. Koskettavathan esimerkiksi opetuspalvelut, sosiaali- ja terveystalvet sekä liikennepalvelut mitä suurimmassa määrin nuorten elämää.

Hankkeen jatkon kannalta on tärkeä pohtia sitä, miten toimintamalli pystytään erilaisten muutosten keskellä juurruttamaan sekä valtionhallintoon että kuntatasolle. Tähän työhön tarvitaan innokkuutta, aloitteellisuutta, hyviä kumppanuuksia sekä keskusteluyhteys uusiin organisaatioihin ja kuntiin. Tärkeää on mielestäni pohtia myös sitä, miten saamme hankkeessa kehitetyn toimintamallin käyttöön myös niissä kunnissa, joissa tällä hetkellä ei ole nuorten vaikuttajaryhmää. Voisimmeko hyödyntää tässä tehtävässä esimerkiksi kuntien muodostamia seudullisia ja alueellisia yhteistyöverkostoja? Voisimmeko kouluttaa seudulle tai alueelle muutamia työntekijöitä, jotka voisivat tukea kuntia keskustelutilaisuuksien järjestämisessä? Tärkeää on myös, että keskusteluun saadaan mukaan erilaisia nuorten ryhmiä, jotta nuorten ajatukset ja toivomukset saadaan mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti kuuluville.

Toivon, että jatkossa keskustelutilaisuuksien toimintamalli tulee kunnille tutuksi siten, että kunnat myös itse aloitteellisesti haluavat aloittaa keskustelutilaisuuksien järjestämisen kunnassa. Jotta kunnat kokevat keskustelutilaisu-

det mielekkäinä ja sitoutuvat niiden järjestämiseen, on tärkeä jättää keskustelutilaisuuksissa tilaa myös kuntien omille ajankohtaisille asioille. Arviointitiedot toimivat mielestäni keskustelutilaisuuksissa yhtenä apu- ja tukivälineenä, mutta tämän lisäksi tilaisuuksissa tulisi kuulla sekä kunnan että nuorten puolelta heitä askarruttavia ajankohtaisia asioita. Keskustelutilaisuudet voisivat toimia muun muassa yhtenä keinona saada nuorten mielipiteitä ja toiveita erilaisiin kunnassa valmisteilla oleviin strategioihin ja ohjelmiin. Esimerkiksi tällä hetkellä valmisteilla olevissa lastensuojelulain 12 §:n mukaisissa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävissä suunnitelmissa olisi tärkeä saada myös lasten ja nuorten ääni kuuluviin.

Lainsäädäntö sekä ohjelma-asiakirjat velvoittavat jokaista kuntaa tarjoamaan nuorille mahdollisuuden osallistua heitä koskevien asioiden käsittelyyn sekä kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa. Asennemuutosta tarvitaan, jotta osallisuus nähdään koko kuntaa hyödyttävänä ja tukevana resurssina. Kuten Kurikkakin (luku 6.3) toteaa, on tärkeää, että osallisuus on koko kunnan asia ja että kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseksi kunnissa rakennetaan systemaattiset ja toimivat järjestelmät. Merkittävä rooli on myös lasten ja nuorten sekä aikuisten koulutuksella.

6.5 Yhteenveto nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisen tulevaisuuden haasteista

Anu Gretschel

Vuoden 2008 mittainen pilottihanke oli aikamoinen rutistus ja eikä se olisi onnistunut ilman monen tahon sitoutumista tiiviiseen yhteistyöhön ja yhteisiin tavoitteisiin. Ensimmäistä kertaa nuoret pääsivät arvioijan roolissa mukaan valtakunnalliseen pysyvään arviointirakenteeseen – joskin pysyvyys on valtion aluehallinnon uudistuksesta riippuen suhteellinen käsite. Nuoret asettuivat kunnissa niin hyvin arvioijan rooliin, ettei heistä ainakaan ole kiinni toiminnan jatkuminen.

Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointia ja kehittämistä tulisi jatkaa kunnissa tästä eteenpäinkin. Perustuslain, kuntalain, perusopetuslain, lukiolain ja laki ammatilliseen koulutukseen sekä alan toimijoille läheisen nuorisolain vaikutus on niin vahva, että nuorten vaikuttamismahdollisuuksien tarkastelu säilyy, vaikka arviointikohde vaihtuukin vuodesta toiseen.

Tulevaisuudessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että nuorten ja päättäjien välinen keskustelutilaisuus olisi vasta alku paikalliselle kehitystyölle. Kun kehitettäviä teemoja tuntuu kunnista löytyvän ja nuorilta toimintapotentiaalia, keskustelutilaisuudesta tulisi lähteä liikkeelle nuorten ja aikuisten yhteisiä työryhmiä sekä nuorten aloitteita ja hankkeita. Niiden etenemistä tulisi seurata tarkasti ja niiden vaikuttavuutta arvioida ja dokumentoida. Nuoria pitää tukea, jotta he voivat toimia. Kunnissa saadaan aikaan liian paljon puhetta ja liian vähän avustavia toimia, joilla asiat lähtisivät liikkeelle, nuoret vaikuttaisivat ja kokisivat vaikuttaneensa. Kunnassa tulisi arvioida nuorten vaikutusmahdollisuuksia vuosittain ja näistä tuloksista raportoida kunnanvaltuustolle, joka loppujen lopuksi vastaa nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisestä ja nuorten kuulemisen toteutumisesta kunnassa.

Nuorten arvion mukaan nuoria kuullaan ja heidän annetaan vaikuttaa liian harvassa kunnassa. Nuoret ja päättäjät kohtasivat monessa kunnassa ensimmäistä kertaa. Suomen lait mahdollistavat ja oikeuttavat nuorten osallistumisen kunnalliseen päätöksentekoon omina itsenään, heille sopivissa mitoissa, heitä koskevissa asioissa. Mistä heikko tilanne sitten johtuu? Lääninhallitukset toteavat viranhaltijavastauksiin perustuvassa peruspalveluarvioinnin valtakunnallisessa raportissa, että nuorisolain 8§:n sisältöä ja käsitteitä ei vielä tunneta kaikissa kunnissa. Raportissa todetaan, että ”osallistumiseen kasvatetaan ja kasvatetaan... Lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen laaja-alainen huomioiminen vaatii kunnan henkilöstön, luottamushenkilöiden sekä lasten ja nuorten koulutusta.” Tuloksista käy ilmi, että vain alle puolessa kunnista näille tahoille annetaan koulutusta, eikä kouluttaminen ole kovinkaan järjestelmällistä (Lääninhallitusten keskeiset arviot...2007, 157). Monessa kunnassa nuoret kaipaisivat oman kuntansa päättäjiltä koulutusta, miten omassa kunnassa voi vaikuttaa. Tällaisissa kohtaamisissa kaikki oppisivat!

Nuorisovaltuustojen ja oppilaskuntien keskinäinen kohtaaminen eri kunnissa ja vaikutusmahdollisuuksien tarkastelu kummankin osapuolen näkökulmista oli ilahduttavaa. Nämä kohtaamiset johtivat pohtimaan aivan uudenlaista

kuulemisjärjestystä, josta kirjoitin kolumnissa 4.6. Tämä on yksi hyvä esimerkki hallintokuntien rajojen ylittämisestä. Jos nuorisovaltuustot ovat tähän asti olleet nuorisotoimen ja oppilaskunnat koulutoimen heiniä, tulisi nämä tahot nyt saattaa tiiviiseen yhteistyöhön keskenään. Vuonna 2009 meillä on erityisenä haasteena tavoittaa arvioitsijoiksi lisää nuorisotaloilla käyviä nuoria, onhan arviointiteemana erityisesti nuorisotyöhön liittyviä asioita.

Loppuraportin johdannossa lueteltiin nuorten vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseen kuuluvia näkökulmia, jotka jäivät mittavan työosan vuoksi tässä raportissa riittävästi huomiotta. Tätä kirjoittaessa on selvillä, että nuorten työ arvioitsijoina jatkuu myös vuonna 2009. Palaamme näihin teemoihin ensi vuoden raportissa ja teemasta valmistettavassa menetelmäoppaassa.

Kiitokset kaikille pilottihankkeeseen osallistuneille, olipa panoksesi sitten arvioinnin tekemistä, arviointien vastaanottamista, ajattelemista, kehittämistä tai kehittämiseen lupautumista, paikalla oloa, neuvottelua, organisoimista, materiaalien välittämistä, kirjoittamista, verkottoitumista ja hengen luontia!

7. Lähteet

- Ahonen, Pertti (1999) Arviointi kansanvaltaisena käytäntönä. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lindqvist, T. & Mäntysaari, M. & Rajavaara, M. Arviointi ja asiantuntijuus. Helsinki: Gaudeamus, 119-145.
- Aluehallinnon uudistus -tilannekatsaus. Valtiovarainministeriön neuvotteleva virkamies Johanna Nurmen esitys 18.11.2008. Valtiovarainministeriön internetsivu http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/Luennot/Liitteet/Johanna_Nurmi.ppt#256,1,Aluehallinnon_uudistus_Tilannekatsaus. Viitattu 21.1.2009.
- Aluehallinto uudistuu 1.1.2010. Valtiovarainministeriön internetsivu http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20090112ALKUha/alku_esite_12009.pdf. Viitattu 21.1.2009.
- Arnkil, Robert & Pitkänen, Sari (2006) Moninäkökulmainen vertaisoppiminen. Opaskirja 360-as-teen menetelmästä kuntien vertaisoppimisen kehittämiseen. Työturvallisuuskeskus Kuntaryh-mä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Gretschel, Anu (2006) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi (NVA). Nuorisotutkimus 24 (3), 59-64.
- Gretschel, Anu (2006b) NVA-arviointilomake käyttöön ja keskusteltavaksi. Kommentin keskustelu-foorumi 30.11.2006. <http://www.kommentti.fi>
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (2008) Lapset ja nuoret: kuntalaisia, subjekteja, toimijoita. Teok-sessa Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveystu-ministeriön julkaisuja 2008:20. Helsinki: Sosiaali- ja terveystu-ministeriö, 84-91.
- Harisalo, Risto & Aarrevaara, Timo (2006) Keskustelu, väittely ja dialogi poliittisessa ja hallinnollises-sa päätöksenteossa. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 3/2006, ss. 259-273.
- Hesan Nuorten Ääni -kampanja. Avoimet foorumit -video (2001). Helsingin kaupungin nuorisoasi-ainkeskus ja opetusvirasto. Videon toteutus: Ismo Kiesiläinen/Mediakeskus.
- Horelli, Liisa (2003) Valittajista tekijöiksi. Nuoret valtautumisen verkoissa Pohjois-Karjalassa. Teknil-linen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, B 86. Espoo: Otamedia.
- Horelli, Liisa & Sotkasiira, Tiina (toim.) (2003) Töpinäksi. Nufon itsearviointi- ja menetelmäopas. Pohjois-Karjalan nuorten foorumi -hanke. Joensuu: Painotalo Seiska.
- Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (1999): Väittely. Teoksessa Argumentti ja kritiikki: Lukemisen, keskus-telun ja vakuuttamisen taidot. Toim. Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa, Gaudeamus, Helsinki.
- Kuntalaki (365/1995)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)
- Lukiolaki (629/2008) (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>)
- Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2007. Lääninhallitusten suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi. Valtiovarainministeriö, 151-158. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/20080807Laeaeinin/al-kusivut.pdf
- Myllyniemi, Sami (2008) Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö, Nuorisotutki-musverkosto ja Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimus-seura, julkaisuja 88. Helsinki: Yliopistopaino.
- Nummenmaa, Anna Raija & Lautamatti, Liisa (2004) Ohjaajana opinnäytetyön työprosesseissa. Ryhmäohjauksen käytäntöä ja teoriaa. Tampere: Tampere University Press.
- Nuorisolaki (72/2006)
- Olk, Thomas & Roth, Roland (2007) Mehr Partizipation wagen. Argumente für eine verstärkte Be-teiligung von Kindern und Jugendlichen. Bertelsmann Stiftung. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung.
- Oulun läänin peruspalvelujen arviointiraportti 2003 (2004) Oulun lääninhallituksen julkaisuja, n:ro 97. Oulu: Oulun lääninhallitus.
- Perusopetuslaki (239/2007)
- Peruspalvelujen arviointi. Valtiovarainministeriön internetsivu http://www.vm.fi/vm/fi/13_hallin-non_kehittaminen/03_palvelujen_laatu/01_arviointi/index.jsp. Viitattu 21.1.2009.
- Suomen Lukiolaisten Liiton Edunvalvontaopas 2007.
- Vainila, Erika (2008) Oikeus osallistua – nuorten ääni kunnissa. Nuorisolain 8§:n perusteella järjes-tettävä vajaanvaltaisten osallistuminen ja kuuleminen kunnissa. Tampereen yliopisto. <http://tut-kielmat.uta.fi/pdf/gradu03277.pdf>
- Varhainen avoin yhteistyö -puimala 27.11.2008. Muistio. Vertaiset oppimisverkosto. Kuntatalo, Helsinki.

8. Liitteet

Liite 1.

Lausunto nuorten vaikuttajaryhmien osallistumisesta kunnan nuorisotyön arviointiin

22.2.2007

Sini Korpinen
Puheenjohtaja
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto – Nuva ry
(ent. Nuoret Vaikuttajat ry)

Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
+358 44 77 77 050
sini.korpinen@nuva.fi / hallitus07@nuva.fi
www.nuva.fi

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto on Suomen nuorten vaikuttajaryhmien, kuten nuorisovaltuustojen, -parlamenttien ja -foorumien vuonna 1998 perustettu koulutus-, tiedotus-, edunvalvonta- ja yhteistyöjärjestö. Tärkeimmät

toimintatavat ovat nuorisovaltuustojen paikallinen kouluttaminen tarpeiden mukaan sekä edunvalvonnalliset tehtävät ottamalla kantaa nuorten osallisuutta koskeviin päätöksiin valtakunnallisesti.

Yleistä

Suomessa toimii Kuntaliiton ja Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton selvityksen mukaan 138 nuorten vaikuttajaryhmää (2006). Valtaosaa näistä ryhmistä kutsutaan nuorisovaltuustoiksi ja ne ovat osa kunnan organisaatiota, usein nuoriso- tai opetustoimen alaisena. Suurin osa nuorisovaltuustoista valitaan demokraattisin vaalein joko nuorisotiloissa tai oppilaitoksissa äänestämällä. Mikäli nuorisovaltuustoa ei valita vaalein, vaihtoehtoinen tapa on tarjota mahdollisuus osallistumiseen kaikille haluaville.

Nuorisovaltuustoissa toimii pääasiallisesti 13-19-vuotiaita nuoria. Nuorisovaltuustot ja muut vastaavat vaikuttajaryhmät toimivat kunnissaan usein eri tavoin. Monet ovat kunnassaan aitoja nuorisopoliittisia vaikuttajia: heille annetaan tilaisuus osallistua nuoria koskevaan päätöksentekoon esimerkiksi pyytämällä lausuntoja ja/tai antamalla heille puhe- ja läsnäolo-oikeus lautakuntien kokouksiin. Joissakin kunnissa nuorisovaltuuston edustajat pyydetään erikseen kokouksiin, joissa nuoria koskevia asioita käsitellään. Usein nuorisovaltuudet tekevät aloitteita ja kannanottoja itsenäisesti, ilman erillistä pyyntöä. Tällaisista todella onnistuneista, läpimenneistäkin esityksistä ja kannanotoista mainittakoon Espoon nuorisovaltuuston esitys poliittisten puolueiden esittelystä kaikissa toisen asteen oppilaitoksissa eduskuntavaalien alla ja Lapinlahden nuorisovaltuuston kannanotto soluasuntojen ovien lukollisuuden puolesta. Toiset nuorisovaltuustot keskittyvät enemmän konkreettisimpaan toimintaan, kuten tapahtumien järjestämiseen ja sitä kautta nuorten omien ideoiden toteuttamiseen kunnassa (kuten taidenäyttelyt, kirjoituskilpailut ja muut vastaavat). Nuorisovaltuustoja on koko Suomen alueella, aina Inarissa asti.

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto näkee nuorten vaikuttajaryhmät lääneille ja kunnille ainutlaatuisena työvälineenä, jota olisi syytä käyttää. Nuoret ovat oman kuntansa nuorisotyön ja nuorille suunnattujen palveluiden suurlukuttajia ja siten myös parhaita laadunarvioijia. Kunnat saisivat objektiivista palautetta järjestämistään palveluista ja heille avautuisi hieno mahdollisuus ottaa nuoret aidosti mukaan keskustelemaan, kehittämään ja päättämään.

Lisäksi nuorten vaikuttajaryhmien arvion sisällyttäminen läänien pyytämiin selvityksiin kunnan nuorisotyöstä antaisi lääneille ja aina valtakunnan tasolle saakka vertailukelpoista ja validia tietoa siitä, millä tavoin ja kuinka hyvin 1.3.2006 voimaantullut nuorisolaki todella kunnissa toteutuu.

Nuorten palveluiden ja nuorisotyön arvioiminen käytännössä

Käytännön toteuttamisen emme Suomen Nuorisovaltuustojen Liitossa näe vaativan suuria toimia sen enempää lääniltä kuin kunnaltakaan. Läänien pyytäessä kunnilta selvitykset nuorten palveluista ja nuorisotyön toteutumisesta kunnassa, voi pyynnön antaa tiedoksi nuorten vaikuttajaryhmälle. Kunnan tekemä selvitys lähetetään nuorisovaltuustolle, joka sitten antaa oman lausuntonsa kunnan selvityksen pohjalta. Nuorisovaltuuston arvio liitetään osaksi läänille lähtevää selvitystä, ja sen kautta läänit saavat puolueetonta tietoa nuorisolain toteutumisesta kunnallistasolla.

Nuorisovaltuuston arviointityön pohjana toimii kunnan tekemä pohjatyo, eli selvitys. Minkään nuorten vaikuttajaryhmän ei siis tarvitsisi itsenäisesti keksiä, mikä arvioinnin kohde käytännössä olisi. Valtakunnallisesti arviointia varten olisi syytä kehittää tietynlaiset raamit, kuten kaavake, joka tukisi työskentelyä ja antaisi siihen ammattimaisemman otteen. Kaavakkeen avulla voitaisiin myös kerätä aidosti mitattavaa, kvantitatiivista tietoa, esimerkiksi arviointiasteikkojen kautta.

Miten alkuun?

Valtion tasolla arviointityön kannalta tärkeimpiä tehtäviä lienee yhteisen arviointiohjeistuksen luominen kaavakkeineen.

Vaikka nuorisovaltuustot monin paikoin jo tekevätkin arviointityötä kunnissaan, koemme, että kattava koulutus tehtävään on silti tarpeellista. Kouluttamiseen kannattaa käyttää tahoja, joilla on jo olemassa olevat kontaktit nuorisovaltuustoihin, ja koulutukset on syytä hoitaa yhteistyössä läänien kanssa. Koska vaihtuvuus nuorisovaltuustoissa on varsin suurta, täytyy koulutuksen tapahtua muutaman vuoden välein.

Paras taho koordinoimaan koulutukset ovat mielestämme läänit itse, jotka voivat kutsua kuntiansa nuorten vaikuttajaryhmät yhteiseen koulutukseen

varsin helposti. Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto on valmis sitoutumaan kouluttamiseen sisällöntuotannollisesti. Toimijat hallituksessamme ovat usein entisiä nuorisovaltuutettuja, joilla on vankka kokemus käytännön vaikuttamisesta kunnan organisaatiossa, joten kentän tuntemus on varmasti hallussa.

Suomessa on 6 lääniä (Ahvenanmaan lääni mukaan luettuna), joten lääni-kohtainen vaikuttajaryhmien kouluttaminen ei ole lainkaan mahdoton tehtävä tälle vuodelle. Koemmekin, että nuorten vaikuttajaryhmien kannalta niiden ottaminen mukaan kunnan nuorisotyön arviointiin on mahdollista aloittaa heti vuoden 2008 alussa.